

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 15 april justerades.

§ 2 Anmälan om efterträdare

Förste vice talmannen meddelade att Centerpartiets partigrupp anmält Daniel Bäckström som suppleant i justitieutskottet.

Förste vice talmannen förklarade vald till

suppleant i justitieutskottet
Daniel Bäckström (C)

§ 3 Anmälan om ordförande i utskott

Förste vice talmannen anmälde att *Andreas Lennkvist Manriquez* (V) valts till ordförande i civilutskottet från och med den 5 maj.

§ 4 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2025/26:444

Till riksdagen

Interpellation 2025/26:444 Företag som utnyttjar sänkningen av arbetsgivaravgifter
av Jonathan Svensson (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 19 maj 2026.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.
Stockholm den 5 maj 2026
Finansdepartementet
Elisabeth Svantesson (M)
Enligt uppdrag
Johan Ndure
Departementsråd

Interpellation 2025/26:449

Till riksdagen
Interpellation 2025/26:449 Södra stambanan och dubbelspår Alvesta–
Växjö
av Robert Olesen (S)
Interpellationen kommer att besvaras onsdagen den 17 juni 2026.
Skälet till dröjsmålet är redan inbokade engagemang.
Stockholm den 4 maj 2026
Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
Andreas Carlson (KD)
Enligt uppdrag
Fredrik Ahlén
Expeditionschef

§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
Proposition
2025/26:255 till finansutskottet

Motioner
2025/26:4100 till finansutskottet
2025/26:4099, 4107, 4112, 4116 och 4123 till justitieutskottet
2025/26:4111, 4114, 4119 och 4121 till justitieutskottet
2025/26:4113 och 4117 till miljö- och jordbruksutskottet
2025/26:4104, 4126, 4132 och 4137 till näringsutskottet
2025/26:4129, 4130 och 4138 till näringsutskottet
2025/26:4128 till skatteutskottet
2025/26:4109 till finansutskottet
2025/26:4133 och 4140 till arbetsmarknadsutskottet

§ 6 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Socialutskottets betänkanden
2025/26:SoU33 Slopat matkrav för serveringstillstånd
2025/26:SoU25 Stärkta insatser för äldre och för de som vårdar eller stöder
närstående
2025/26:SoU27 En lag om socialdataregister

Justitieutskottets betänkande
2025/26:JuU46 Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma
parlamentariska kontrollgruppen för Europol och
riksdagsdelegationens arbete under 2025

Civilutskottets betänkande
2025/26:CU24 Effektiv och säker byggprocess

§ 7 Frihetsberövande påföljder för barn och unga

*Frihetsberövande
påföljder för barn
och unga*

Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU30
Frihetsberövande påföljder för barn och unga (prop. 2025/26:132)
föredrogs.

Kammaren biföll utskottets förslag att ärendet fick avgöras trots att det varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det skulle behandlas.

Anf. 1 ADAM MARTTINEN (SD):

Herr talman! Vi debatterar regeringens proposition om frihetsberövande påföljder för barn och unga.

Att hantera barn och unga som begår väldigt allvarliga brott är något som samhället hittills har misslyckats med, av flera skäl. Man har misslyckats inte minst då nio av tio som dömts till sluten ungdomsvård för allvarliga brott har återfallit i brott men också då upprättelsen för dem som drabbats av allvarliga brott har åsidosatts på grund av tidigare mer eller mindre empatilösa regeringars prioriteringar.

Barn under 15 år har inte fått någon straffrättslig konsekvens, trots väldigt allvarliga brott, och ungdomar mellan 15 och 18 år har hittills kunnat få ett par års vistelse i sluten ungdomsvård för så pass allvarliga brott som mord. För Sverigedemokraterna har detta länge varit en samhällelig orättvisa där vi har menat att politiken behöver ta rejäla omtag.

Herr talman! Det kommer fortsatt att finnas delade meningar om huruvida vi borde gått längre i vissa avseenden. Det vill jag absolut inte utesluta för framtiden, men när det handlar om förflyttningen från Statens institutionsstyrelse, Sis, till ungdomsfängelser och om allvarliga brott är det ett lika rejält som nödvändigt omtag.

Nu ser vi till att unga som begår allvarliga brott inte längre får gå fria på grund av en relativt låg ålder eller, för den delen, är tillgängliga för de kriminella gängen inom den slutna ungdomsvården. Nu kommer de i stället att tas väl om hand av Kriminalvården på särskilda ungdomsfängelser.

Till skillnad från vissa partier på vänsterkanten tycker jag att ungdomar som har både vilja och förmåga att använda sprängmedel eller skjutvapen för att spränga hus eller utföra kontraktsmord varken ska kunna gå fria på grund av en relativt låg ålder eller rymma från fritidsliknande Sis-hem.

Dessa ungdomar måste isoleras från samhället för att skydda både samhället och ungdomarna själva. Detta, menar vi, måste göras tillsammans med den bästa expertis vi har i Sverige inom grov kriminalitet, och den hittar vi i dag i Kriminalvårdens regi.

En del säger att det är fel att låsa in barn i fängelse. Det tycker jag är en formulering som kräver nyanser.

Först och främst låser vi redan i dag in barn när de begår allvarliga brott eller är farliga för andra och sig själva. En skillnad nu är att vi ser att allt fler unga begår allt grövre brott och att kriminella gäng ofta är inblandade. Vi kan också se att den inlåsning som alltså redan sker i dag inom Statens institutionsstyrelse inte fungerar, mot bakgrund av återkommande rymningar, kontakt med gängen och återfall i brott. Då måste man antingen välja att göra något eller acceptera utvecklingen.

Frasen att låsa in barn i fängelse behöver också nyanseras för den händelse att någon föreställer sig att barn ska låsas in med vuxna fångar och att vi sedan ska kasta nyckeln i sjön. Det är inte heller verkligheten i den förändring som regeringen nu går fram med.

Kriminalvården har fått ett uppdrag att göra sig redo för det nya ansvaret att omhänderta unga kriminella utifrån de utmaningar som detta för med sig när det gäller skola, sysselsättning, brytande av isolering och så vidare, det vill säga att särskilt anpassa verksamheten till de ungas ålder. Kriminalvården har gjort detta och säger sig vara väl redo att ta sig an uppgiften.

Herr talman! Eftersom det finns partier på vänsterkanten som är emot regeringens och Sverigedemokraternas omtag kring grovt kriminella tonåringar tycker jag att man slutligen ska ställa sig frågan om man anser att det är bättre att Kriminalvården med sin kompetens tar hand om dessa unga kriminella eller om man förordar dagens modell, där de kriminella gängen med sin kompetens tar hand om allt yngre som involveras i allt grövre kriminalitet. Detta, herr talman, är den relevanta fråga vi måste ställa oss när våra olikheter i politiken gör sig tydliga i en debatt som denna.

Jag yrkar avslag på motionerna och bifall till regeringens proposition.
(Applåder)

Anf. 2 HELÉNE BJÖRKLUND (S):

Herr talman! I dag debatterar vi justitieutskottets betänkande 30 om frihetsberövande påföljder för barn och unga. Jag vill börja med att yrka bifall till vår reservation nummer 3.

Det här är ett svårt ämne att debattera, för det handlar om barn och unga som har begått riktigt allvarliga brott. Det är unga som har förstört andras liv men som också riskerar att förstöra sin egen framtid. Det handlar om unga människor som samhället måste stoppa men också få tillbaka. Därför måste vi se till att de unga som vi nu diskuterar kommer ut bättre, inte som mer kriminella.

Herr talman! Dagens debatt handlar om vilken myndighet som ska ansvara för verkställigheten när barn och unga döms till en frihetsberövande påföljd. Enligt förslaget ska unga inte längre dömas till sluten ungdomsvård inom Sis. I stället ska de dömas till fängelse, och Kriminalvården ska ansvara för verkställigheten.

För oss socialdemokrater har det inte varit självklart att det är här vi ska landa i debatten, men det har inte fungerat tillräckligt bra med Sis. Då är vi beredda att pröva något annat.

Jag vet att många anställda inom Sis gör ett bra arbete med en mycket svår målgrupp – ett riktigt tufft jobb – men systemet har inte klarat uppgiften tillräckligt väl. Vi har sett rymningar, vi har sett säkerhetsbrister och vi har sett unga som under påföljden har påverkat andra att fortsätta begå kriminella handlingar. Framför allt har vi sett alldeles för många återfall.

En granskning som gjorts av samtliga personer som dömts till sluten ungdomsvård under åren 2015–2022 visar att sju av tio återföll i brott, och för unga med gängkoppling var det så många som 90 procent som återföll i kriminalitet. Undersökningen handlade om 439 ungdomar, huvudsakligen unga män. Då är det självklart för vårt parti att vi måste göra en omprövning.

Det handlar om unga som har begått mycket allvarliga brott: allvarliga våldsbrott, grova rån, grova vapenbrott, grova narkotikabrott och i vissa fall mord och mordförsök. Det är en liten men mycket tung grupp.

Herr talman! Vi socialdemokrater föreslår därför en särskild utskrivningsprövning för unga som har begått särskilt allvarliga brott, och det är här vi har vår reservation. När risken för återfall är hög och konsekvenserna för andra människor mycket stora räcker det inte att frigivning sker utan en tillräckligt noggrann prövning.

Vi menar att det måste finnas möjlighet att stanna upp och göra en samlad bedömning. Hur ser risken för återfall ut? Hur har den unge utvecklats? Hur har behandlingen fungerat? Finns det förutsättningar att komma tillbaka till ett bra liv? Fungerar skolan och boendet, och finns det bra vuxna utanför kriminalvården?

Herr talman! Vi tror verkligen på Kriminalvården och att den är bättre rustad för målgruppen – det har vi landat i. Vi har stor tilltro till Kriminalvården som myndighet. Vi i den socialdemokratiska gruppen har besökt anstalter för att lära oss mer om hur de jobbar med att förbereda ungdomsavdelningarna.

Vi anser att Kriminalvården är en myndighet som kan sitt uppdrag, arbetar strukturerat och har erfarenhet av säkerhet, verkställighet, kontroll och återfallsförebyggande arbete. Kriminalvårdens egen vision är ”bättre ut”. Det är en riktigt bra vision, och det är precis det som vi behöver. De här ungdomarna ska inte bara låsas in – de ska komma bättre ut.

Vi tror också att det här kan innebära något bra för Sis. När de mest brottsbelastade unga flyttas från Sis-hemmen till Kriminalvården kan Sis-hemmen och personalen där i större utsträckning fokusera på sitt kärnuppdrag: vård, behandling och förändring för de mest utsatta barnen och ungdomarna i samhället. Här finns barn med svår problematik. Det handlar om barn med missbruk, psykisk ohälsa, neuropsykiatriska svårigheter, destruktiva livsmönster och stor utsatthet, men de behöver inte nödvändigtvis vara belastade med tung kriminalitet.

Det räcker inte att bara byta myndighet och flytta ungdomarna från Sis till Kriminalvården och tro att allt löser sig. För oss socialdemokrater är en fråga helt avgörande, nämligen skolfrågan. De här barnen har ofta redan misslyckats i skolan, eller kanske snarare: Samhället och skolan har misslyckats med ungdomarna. Skolan är en av de absolut viktigaste

skyddsfaktorerna, och den måste vara själva ryggraden i de nya avdelningarna.

Herr talman! Jag vägrar att ge upp tron på barnen. Jag tror inte att man föds till brottsling, och jag tycker inte att ett barn ska vara förlorat vid 13, 14 eller 15 års ålder. Vi måste bygga ett samhälle som minskar rekryteringsbasen så att nästa generation inte hamnar där. Vi måste bygga ett helt samhälle. Det räcker inte att låsa in de barn som har begått grova brott. Vi måste också förhindra att nya barn dras in. Sverige har inte råd att förlora fler barn.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag förutom vår reservation 3.
(Applåder)

Anf. 3 MIKAEL DAMSGAARD (M):

Herr talman! Det råder ett högt reformtempo inom rättspolitik. Från i dag och fram till augusti kommer 20 propositioner inom justitieutskottets beredningsområde att behandlas i kammaren. Det har förmodligen aldrig tidigare hänt att ett utskott på så kort tid behandlar så många propositioner.

Vissa tycker att det går för snabbt, men det är inte min uppfattning. De produkter som kommer att behandlas har i allmänhet genomgått år av beredning innan de kommer till riksdagen. När det kommer till den fråga som vi debatterar i dag riktade riksdagen redan 2019 ett tillkännagivande till den dåvarande socialdemokratiska regeringen om att återkomma med förslag i frågan.

Herr talman! Den grova brottsligheten tränger allt längre ned i åldrarna. Vi ser att riktigt unga, barn under 15 år, involveras i mordplaner men också att äldre tonåringar, trots sin låga ålder, redan har kommit långt i sin kriminella karriär. Det är tydligt att systemet kring unga som begår allvarliga brott inte har hängtt med i samhällsutvecklingen.

Minderåriga som har begått så allvarliga brott att en frihetsberövande påföljd är nödvändig döms i dag till sluten ungdomsvård på Sis särskilda ungdomshem. Dessa är verksamheter som har ett stort och svårt uppdrag och som genom åren dessvärre har dragits med svåra problem.

Påföljden sluten ungdomsvård infördes 1999, men sedan dess har samhället förändrats. De unga som begår brott begår fler och farligare brott än tidigare. Det har blivit vanligare att använda vapen och sprängmedel och att brotten har koppling till kriminella nätverk. Nästan alla som döms till sluten ungdomsvård för brott med koppling till kriminella nätverk återfaller i brott.

Herr talman! De statliga ungdomshemmen ska vårda unga, både tjejer och killar, med vitt skilda svårigheter och problem. Det kan handla om självskadebeteenden, missbruk eller andra sociala svårigheter, men det handlar också i allt större utsträckning om involvering i kriminalitet.

Landets socialtjänster placerar unga på ungdomshem enligt LVU eller enligt lagen om sluten ungdomsvård som påföljd för de allvarliga brott som de har dömts för. Från 2021 till 2025 ökade det genomsnittliga antalet placerade ungdomar enligt lagen om sluten ungdomsvård från 59 till 246. Samtidigt minskade antalet unga som socialtjänsterna placerade på Sis-hem något. Det innebär att de dömda ungdomarna, som 2021 utgjorde omkring 10 procent av ungdomarna på de särskilda ungdomshemmen, i dag utgör mer än en tredjedel. Sis uppdrag har helt enkelt förändrats i grunden.

Herr talman! Vi debatterar i dag hur vi ska hantera de ungdomar som döms för så allvarliga brott att frihetsberövande påföljder är nödvändiga. Att detta fungerar väl är avgörande för att skydda det omgivande samhället från allvarlig brottslighet, skydda unga personer från att begå ytterligare allvarliga brott och inte minst ge dessa unga personer bästa möjliga förutsättningar att efter avtjänat straff återföras till det öppna samhället utan att återigen dras in i kriminalitet.

Herr talman! För att ha det självklara sagt vill vi allra helst fånga upp dessa barn och ungdomar innan gängen gör det. Regeringen har infört en mer förebyggande socialtjänstlag och investerar närmare 10 miljarder kronor i socialtjänstens omställning. Vi har lagstadgat kommunernas ansvar att arbeta brottsförebyggande, och vi river sekretesshinder så att skola, socialtjänst och polis ska kunna samarbeta bättre. Vi lagar dagens glapp mellan frivilliga insatser och tvångsvård genom att ge socialtjänsten tillgång till fler verktyg när föräldrarna inte medverkar. Vi ser också över hela den statliga ungdomsvården så att alla barn som placeras på de särskilda ungdomshemmen ska få bra vård.

Herr talman! Vi behöver stoppa rekryteringen av barn och unga. I dag sprids rena morduppslag riktade till barn på sociala medier som Tiktok, Instagram och Snapchat. Det gör att unga mycket snabbt kan gå från att inte alls finnas på polisens radar till att skjuta eller spränga, och i värsta fall mörda.

Regeringen har genom ett snabbspår drivit fram ny lagstiftning som tvingar nätplattformar att ta bort gängens rekryteringsmaterial inom en timme efter publicering, på samma sätt som redan sker vid terrorpropaganda. Om plattformarna inte agerar väntar kännbara böter på upp till 5 miljoner kronor.

Sverige blir först i EU med en sådan lag, men när det kommer till gängens rekrytering på nätet var Sverige möjligtvis bland de första att drabbas av fenomenet. Det är ett fenomen som har spridit sig till fler länder, och fler lär följa Sverige i denna fråga.

Regeringen planerar att lägga en proposition på riksdagens bord den 28 maj, och om vi i riksdagen kan komma överens kan beslut fattas redan före midsommar.

Det är också helt centralt, herr talman, att komma åt de äldre kriminella som styr, beställer och rekryterar. En avgörande förändring kom på plats den 1 oktober, då polisen gavs möjlighet att använda hemliga tvångsmedel och preventiva tvångsmedel även mot barn under 15 år, inte minst för att komma åt beställarna i barnens mobiltelefoner och på så vis förebygga och förhindra att barn dras in i allvarliga brott.

Regeringen, åklagare och polis arbetar också intensivt med att få kriminella som gömmer sig utomlands gripna och lagförda. Så sent som i förra veckan var justitieminister Gunnar Strömmer i Tunisien för att öppna nya dörrar till samarbete.

Herr talman! Även om det brottsförebyggande och det preventiva arbetet utvecklas både hos kommuner och hos de brottsbekämpande myndigheterna ser vi att alltför många barn begår allvarliga brott. När så är fallet måste det också finnas en reaktion. Det handlar om att ge brottsoffer upprättelse, att skydda samhället från allvarlig brottslighet och att ge rätt förutsättningar för ett liv utan kriminalitet.

Vi har i dag att ta ställning till regeringens proposition om att dagens ordning med sluten ungdomsvård hos Statens institutionsstyrelse ska utmönstras och ersättas med fängelse och att Kriminalvården ska ansvara för verkställigheten. Fängelsestraffen ska verkställas på särskilda barn- och ungdomsavdelningar på ett antal anstalter i landet.

Moderaterna drev denna fråga redan under förra mandatperioden och tvingade den dåvarande socialdemokratiska regeringen att tillsätta en utredning om att ersätta påföljden sluten ungdomsvård med ungdomsfängelse. I augusti 2023 tog regeringen emot utredningen, som föreslog just att påföljden sluten ungdomsvård skulle utmönstras och ersättas med fängelse.

Varför gör vi då detta? Vi menar att det skapar bättre förutsättningar för ett liv utan kriminalitet efter avslutad inlåsning. Den omläggning av kriminalpolitiken som regeringen genomför i kombination med att brottsligheten blir allvarigare leder till längre strafftider. Då är det ännu viktigare både med hög kvalitet i skolgång och behandling och att barnen får rätt stöd vid övergång mellan institution och frihet för att minska risken för återfall i brott. Kriminalvården kan också inom ramen för villkorlig frigivning och sin rikstäckande frivårdsverksamhet ge ett helt annat stöd för återanpassning till ett liv i frihet. Det tillgodoser bättre behovet av samhällsskydd. Kriminalvården har en helt annan erfarenhet av, och en verktygslåda för, att arbeta med personer som begår allvarliga brott. Det handlar inte minst om att skydda såväl intagna som personal från hot och våld.

Dessutom kan den här reformen bidra till en rimligare arbetsfördelning mellan statlig ungdomsvård och kriminalvård. Sis kan framöver fokusera på sitt viktiga uppdrag att ge vård till barn och unga som tvångsomhändertas av socialtjänsterna. Fler barn i riskzon kan på det sättet få rätt hjälp och rätt förebyggande insatser.

På de särskilda barn- och ungdomsavdelningarna inom Kriminalvården kommer barnen att få vård och utbildning som är anpassad efter barnens mognad och behov för att hjälpa dem att bryta den kriminella livsstilen. Bland annat innebär förslagen att barn ska placeras åtskilda från vuxna, att Kriminalvården ska bedriva utbildning och att principen om barnets bästa ska genomsyra varje insats som vidtas.

Kriminalvården har haft i uppdrag att förbereda inrättandet av ungdomsfängelser för barn och unga sedan våren förra året och ett särskilt uppdrag kring skolverksamheten. Genom strukturerad sysselsättning med utbildning i fokus skapas en viktig grund för det återfallsförebyggande arbetet.

Herr talman! Att utmönstra sluten ungdomsvård och ersätta den med fängelse och att överföra ansvaret för verkställigheten från Statens institutionsstyrelse till Kriminalvården gör vi inte i första hand för att straffa barn utan för att skydda samhället, stärka brottsoffers upprättelse och skapa bättre förutsättningar för dessa barn och ungdomar att bryta med en destruktiv kriminell tillvaro.

Med det yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och bifall till propositionen.

(Applåder)

Anf. 4 HELENE BJÖRKLUND (S) replik:

Herr talman! Mikael Damsgaard från Moderaterna representerar regeringssidan här i dag, så jag vill ställa några frågor till honom med anledning av det.

Som jag sa i mitt anförande har vi gått från att ha varit ganska kritiska till detta till att landa i samma beslut som regeringen. Vi tycker att det är bra att Kriminalvården tar över ansvaret. Men vi hade inledningsvis några krav för att vi skulle landa här. Det ena var att man aldrig ska blanda barnen med de vuxna. Det andra handlade om att skolgången är det absolut mest avgörande för att de här barnen och ungdomarna ska komma bättre ut.

Nu går ni fram med den här reformen, och lagstiftningen ska börja gälla den 1 juli i år. Från och med det ska också ungdomsavdelningarna vara igång. Men ni har inte säkrat skolgången. Ni har inte ens lagstiftning på plats för den skolgång som ska finnas på ungdomsavdelningarna – den förväntas vara färdig först 2028.

Därför vill jag fråga regeringssidan: Hur ska vi säkra skolgången för de här 13-åringarna? Hur många timmars undervisning ska de få? Hur ska det se ut med rektorns ansvar? Vilken lärarkompetens ska det finnas? Ska det finnas specialpedagoger som kan jobba med de viktiga NPF-diagnoserna? Och så vidare och så vidare.

Det här är en riktigt viktig fråga för att de här ungdomarna ska komma bättre ut, så varför är inte lagstiftningen när det gäller skolan på plats?

Anf. 5 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! Det är helt riktigt att skolgången är helt central för att lyckas med det återfallsförebyggande uppdraget. Det finns en sysselsättningsplikt för de unga i det lagförslag som ligger på bordet, och i det är just skolan och utbildningen den centrala beståndsdel.

Vad gäller de olika delarna i den här reformen har regeringen drivit genomförandet av reformen i ett högt tempo. Vi har valt att gå vidare med inrättandet av ungdomsfängelser trots att alla beståndsdelar kanske inte är helt färdiga. Varför gör vi det? Jo, därför att samhällsutvecklingen och den situation vi har gör att det är nödvändigt att gå vidare med den här reformen nu.

Utredningen föreslog att vi skulle vänta ytterligare 18 månader. Jag vet inte om det är det Socialdemokraterna vill. För oss är det viktigt att vi kan sätta den här reformen den 1 juli för att skapa trygga och säkra förhållanden för de ungdomar som begår allvarliga brott.

Vad gäller uppbyggnaden av ungdomsavdelningarna, liksom skolverksamheten, är det också något som kommer att ske successivt. Det är ju inte så att de som sitter inom Statens institutionsstyrelses verksamheter i dag kommer att flyttas över till Kriminalvården, utan det är de som begår brott efter den 1 juli 2026 som kommer att dömas till fängelse och därmed successivt komma in i Kriminalvårdens hägn.

Men vi ser också att det är populärt att arbeta inom skolorna. Varje tjänst har mer än hundra sökande, så vi ser att det finns goda möjligheter att bedriva bra skolverksamhet inom Kriminalvården.

Anf. 6 HELENE BJÖRKLUND (S) replik:

Herr talman! Tack till ledamoten för svaret!

Ja, det stämmer att det står både i utredningen och i propositionen att det finns en sysselsättningsplikt. Men det står också att sysselsättningsplikten för de här barnen inte får bestå av arbete. Då återstår lite rehabilitering men framför allt skola, och det är skolan som inte kommer att finnas på plats förrän tidigast 2028. Det duger ju inte.

Vi har sagt att vi är beredda att snabbbehandla den här frågan, och det har vi också gjort. Vi har kortat motionstiden. Det är bra; vi är ju överens om det innehållet. Men ni har valt att inte gå på utredarens förslag när det gäller åldern. Ni har gått längre. Utredaren föreslog 14 år som sänkning. Ni går vidare med 13. Det säger vi nej till. Är det någon som behöver skola är det väl en 13-åring – en riktigt bra och högkvalitativ skola.

Nu säger ledamoten att det är flera hundra sökande till de här tjänsterna. Men de tjänsterna har ju inte utannonserats ännu, för skolan finns inte ännu. Det finns ju inte lagstiftning för det.

Det som än så länge finns inom Kriminalvården, vad jag vet, är komvux och skola för dem som är myndiga. Det är bra, och det är bättre än inget. Skolan är viktig även för vuxna. Men vi tycker att det är ett stort misslyckande att regeringen inte har prioriterat skolan för de här barnen och ungdomarna lika hårt som man har prioriterat att låsa in dem.

Anf. 7 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! Frågan om straffbarhetsålder är ingenting vi debatterar i det här ärendet, men jag kan konstatera att Socialdemokraterna i sin följdmotion röstar nej, det vill säga avslag helt och hållet till sänkt straffbarhetsålder. Det är naturligtvis olyckligt, men det är en annan fråga.

Visst kommer det att finnas skolverksamhet. Det kommer att ha startat skolverksamhet före 2028. Kriminalvården kommer att bedriva skolverksamhet, och Kriminalvården har utannonserat tjänster. Kriminalvården har över hundra sökande till varje tjänst inom de här barn- och ungdomsavdelningarna. Det kommer att finnas skolverksamhet på plats.

Sedan är det kanske så att regleringen inte fullt ut är på plats, och det hade varit önskvärt om Socialdemokraterna hade påbörjat det här arbetet tidigare. Vi har ett tillkännagivande redan från 2019 om att detta arbete borde sättas igång och att Kriminalvården borde ta över det här ansvaret från Statens institutionsstyrelse.

Nej, allt är inte klart, men det beror ju också på att arbetet startade för sent. Hade Socialdemokraterna varit på, och sett allvarigare på problemet redan förra mandatperioden, hade vi kommit längre. Då hade vi kanske haft allting – all reglering – på plats. Det hade varit bra. Men det är inte ett alternativ för oss moderater att nu, som Socialdemokraterna möjligtvis vill, säga att vi ska vänta med att göra den här förändringen därför att skolverksamheten inte är på plats.

(Applåder)

Anf. 8 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Vänsterpartiets reservation 1, som innebär avslag på detta förslag.

Det finns många anledningar till detta. Vi har när det gäller straff och påföljder en särreglering som följer av ålder och som vilar på mycket goda skäl. Jag och mitt parti vill särskilt understryka vikten av att den särställning som barn har inte får urvattnas. Vi ser däremot ett behov av nya ungdomspåföljder och är inte främmande för att det införs sådana, som kan komplettera de redan befintliga. En förutsättning är dock att de påföljder som införs är rättssäkra, anpassade för barn och unga och har ett tydligt behandlingsinriktat innehåll.

Forskningen visar att det inte finns något empiriskt eller erfarenhetsbaserat stöd för att skärpta påföljder för unga skulle ha effekt. Tvärtom kan institutionsmiljöer förstärka den kriminella identiteten som en ungdom dessvärre ibland har börjat bygga och fördjupa dennes psykiska ohälsa och marginalisering. Jag menar därför att regeringens förslag riskerar att bli kontraproduktivt.

Det är visserligen så att man planerar för särskilda avdelningar på de större fängelserna, där de unga ska finnas, men det som riskerar att stärka den kriminella identiteten är närheten och att man identifierar sig med att sitta på en säkerhetsanstalt, där man ofta placeras.

Forskningen visar också, vilket nyss togs upp, att skolgången är extremt viktig, liksom trygga vuxenrelationer, stöd i vardagslivet och tidiga insatser i riskmiljöer. Dessa saker har betydelse för att minska risken för att barn hamnar i kriminalitet. Gällande detta är det klassiskt för Vänsterpartiet att vilja markera vikten av förebyggande insatser riktade generellt och ibland individuellt till barn i riskzonen och förstås också av att försöka komma åt rekryterare, som ju verkligen är ett gissel för samhället i stort.

Det går också att se att det i beredningen av det här ärendet finns avgörande kritik som regeringen bortser från. Det handlar både om remissinstanserna och om Lagrådets kritik. Ett flertal remissinstanser avstyrker ju förslaget – bland annat Barnombudsmannens expert.

Vidare kritiserar Lagrådet regeringen för att inte uppfylla kravet på beredning och visar dessutom att remissen i stor utsträckning avviker från utredningens förslag och att ingen ytterligare beredning har skett. Lagrådet menar därför att beredningen är bristfällig och avstyrker förslagen och att de skulle läggas till grund för ytterligare beredningsåtgärder.

Vi måste också se det nu aktuella förslaget i ljuset av förslaget om att sänka straffbarhetsåldern till 13 år för allvariga brott, något som vi också snart ska diskutera här i kammaren. Om riksdagens majoritet väljer att sänka straffbarhetsåldern kommer mycket unga barn att dömas till fängelse. Detta strider mot FN:s barnkonvention, som sedan 2020 är svensk lag och enligt vilken frihetsberövande av barn ska vara den sista utvägen och användas under så kort tid som möjligt.

Jag anser förstås att barn som har begått allvariga brott ska omhändertas och få behandling, men jag förordar att slutna ungdomsvård ska finnas kvar som påföljd och att Sis även fortsättningsvis ska ansvara för verkställigheten av vården. Detta handlar än så länge om dem som är mellan 15 och 18 år.

Jag vill inte minst markera vikten av skolan. Jag tror att vi i alla partier är ense om hur central skolgången är för att stimulera unga och ge dem en plattform för att kunna gå vidare efter ett straff. Vi menar att Sis har erfarenheter inom detta och att man ska bygga vidare på dessa.

Det går att stärka och förbättra den slutna ungdomsvården och satsa ännu mer på att utveckla verksamheterna och förbättra hur de unga vid frigivningen inkluderas i samhället.

Jag vill också flika in att rymningar varit vanligt förekommande inom Sis, men detta har i princip upphört. Det finns andra anmärkningar att rikta mot Sis, och Sis behöver definitivt vidareutvecklas, men vi menar att det vore meningsfullt att satsa resurserna på detta i stället för att börja från noll

inom Kriminalvården, som saknar all erfarenhet av de här åldersgrupperna.

Jag tror att vi också är ense om att det är viktigt att förbättra hur de unga i samband med frigivning ska kunna slussas in i samhället, och det är väldigt viktigt att vi har villkorlig frigivning oavsett vem som ska vara ansvarig för själva vårdinsatsen innan dess.

När det gäller den villkorliga frigivningen tror vi i Vänsterpartiet att det skulle vara meningsfullt att satsa på ett samarbete mellan Kriminalvården och Sis och att detta skulle kunna vara fruktbart genom att man då kompletterar varandras kompetenser.

Sammanfattningsvis är det Vänsterpartiets mening att vi ska avslå regeringens förslag. Vi vill samtidigt rikta ett tillkännagivande till regeringen om att ta initiativ till att förlänga den slutna ungdomsvården från fyra år till sex år och till att införa villkorlig frigivning vid slutna ungdomsvård.

Jag skulle också vilja lägga till, och kanske få många att reagera på, vilka anstalter det är som man prioriterar utbildare för. Det är Högsbo, Kumla, Rosersberg, Sagsjön, Skenäs, Täby, Ystad och Österåker.

Det här handlar om att sätta barn på avdelningar som kan kallas ungdomsfängelser. Att straffa barnen så här menar vi är att lägga ansvaret på barn som samhället inte har förmått skydda. Barnen är ofta mer brottsoffer än förövare, och vi kan fundera över Tidöregeringens brottsofferperspektiv i det här sammanhanget. Är man enbart gärningsperson när man kanske är lurad, hotad och pressad att begå de brott man åker fast för? Det kan kännas orimligt, och bland annat Socialstyrelsen pekar på den bristande logiken i hur vi reagerar på de här barnen.

Det har förstås nämnts här från talarstolen att kriminalvården skulle vara beredd att ta emot de här barnen. Kriminalvårdens representanter säger själva att man inte är det – i alla fall inte än. Där kommer inte minst skolan in som en saknad pusselbit i hur det skulle kunna fungera att ha barn i våra fängelser.

Jag yrkar avslag på förslaget om att införa detta i Kriminalvårdens regi.

Anf. 9 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! När man lyssnar på Gudrun Nordborgs och Vänsterpartiets inställning låter det som att vi ska fortsätta ungefär som vanligt. Man talar sig varm för att vi ska fortsätta med slutna ungdomsvård.

I dag pratar vi dock om unga mellan 15 och 17 år, och vi ser att det redan i dag finns möjlighet att döma 16–17-åringar till fängelse för grova brott. Min korta fråga är därför egentligen: Menar Gudrun Nordborg utifrån det resonemang som fördes från talarstolen att inte ens de ungdomar som redan i dag de facto döms, med stöd i dagens lagstiftning, ska kunna dömas till fängelse?

Anf. 10 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Herr talman! Tack för frågan, Torsten Elofsson! Jag tror att det framgick av mitt anförande att jag prioriterar slutna ungdomsvård framför fängelse och att det borde användas mer än fängelsevistelser.

Som det har varit nu, att vissa tonåringar har kunnat dömas till fängelse och placeras på tuffa anstalter, går tvärtemot hur vi tänker oss

rehabilitering. Rehabiliteringen ska inte innehålla kontakter med allvarligt kriminella i alla åldersgrupper, utan det är meningsfullt att separera de unga från dem som har gått längre i den kriminella karaktären.

Jag anser också att det är meningsfullt att titta på hur andra vårdinstanser hanterar grupper av unga och att inte, som Sis tidigare – märk väl: *tidigare* – har gjort, blanda kriminella med personer som har haft behov av andra typer av insatser som inte handlar om kriminalitet. Det kan handla om psykisk sjukdom eller ett på annat sätt asocialt levnadssätt, eller att personen riskerar det. Det finns alltså mycket vi skulle kunna rätta till inom Sis för att göra det till en utmärkt form av behandling för unga.

Det är ju också så – och det vet alla – att vi redan nu har en oerhörd överbeläggning inom kriminalvården. Det är trångt med resurser både när det gäller att rekrytera personal och när det gäller att ge behandlingsinsatser. Där finns det en del tecken som kan tyckas glädjande, nämligen att flera professioner anmäler intresse för att arbeta med just dessa unga, men det är ändå mycket som brister.

Anf. 11 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för svaret. Jag förstår det som att sluten ungdomsvård är någonting som Vänsterpartiet fortsatt förordar trots att det har visat sig inte fungera.

Vi kan också konstatera att det finns uttryck som ”brösta en fyra och bli en hundragubbe”, vilket betyder att den som rekryteras kan åta sig ett morduppdrag, gå ut och skjuta någon och få fyra år i sluten ungdomsvård. Det är ett av skälen till att man har kunnat rekrytera unga i 16–17-årsåldern att begå de här brotten. Vad jag förstår tycker dock Gudrun Nordborg att det ska vara mer av den medicin som inte har fungerat.

Det blir ganska vagt när man pratar om att Sis ska byggas ut och förbättras på något sätt. Det handlar ju ändå om någon form av frihetsberövande, som jag förstår det. Man kan också konstatera att fängelse är ett värdeladdat ord men att man då glömmer ordet kriminalvård. Det är nämligen Kriminalvården som har ansvaret för detta, och är det någon i vårt samhälle som har erfarenhet av att hantera grovt kriminella som har begått grova våldsbrott är det Kriminalvården. Det kan man väl konstatera. Sis har inte kunnat svara upp mot den uppgiften, och det finns stora brister där.

Är det bara vilken etikett som sätts på frihetsberövandet som är av betydelse? Det är nämligen inte så att Kriminalvården inte har kompetensen att hantera detta; jag skulle vilja påstå att man har bättre kompetens än Sis just när det gäller den frågan.

Som sagt: Ska vi förlänga sluten ungdomsvård för de grovt kriminella, eller hur ska det fungera i Vänsterpartiets värld?

Anf. 12 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Herr talman! Jag tackar Torsten Elofsson för att jag får möjlighet att komplettera mitt svar.

Det är alltså inte ordet i sig som är det viktiga, utan det handlar om vilket innehåll som respektive verksamhet kan leverera till de här unga – och till oss i samhället. Det handlar om att vi ska få slut på ungdomskriminaliteten.

Många gånger är ungdomskriminaliteten framlockad av grovt kriminella skikt i samhället som vi inte heller har fått bukt med. Det handlar bland annat om att de som rekryterar behöver fångas in, vilket håller på att ske, och jag tycker att fängelse är utmärkt som metod för att hantera dem.

Sedan handlar det om återfallsförebyggande verksamhet. Sådan har Kriminalvården en del, men man har behövt skära ned på den ytterligare. Nu ska man ta emot en ny, väldigt sårbar grupp, och jag tror inte att det är klokt. I stället skulle Sis kunna vidareutveckla sitt arbete – bland annat med en förlängd period inom deras revir, så att säga, men också för att de är mer rustade att genomföra det som alla inser är extremt viktigt, det vill säga det återfallsförebyggande arbetet. Det handlar inte minst om skolan. Det måste till en serie sociala insatser som Kriminalvården inte har lyckats leverera för någon av sina grupper.

Därför tycker jag att det är tragiskt att riva ned det som har börjat fungera mycket bättre och lägga över det på någon som är ny på arenan när det handlar om de unga och som kanske måste börja från noll. Vi riskerar återigen misslyckanden.

Anf. 13 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! Jag ska läsa direkt ur betänkandet. Det står: ”Det finns i Sverige en lång tradition av att särbehandla unga lagöverträdare i straffsystemet, särskilt unga i åldersgruppen 15–17 år, både vid straffmätning och vid val av påföljd. Ett skäl till denna ordning är att unga typiskt sett inte anses ha nått sådan mognad och ansvarsförmåga att de bör behandlas som vuxna. De anses också särskilt känsliga för de konsekvenser som straffrättsliga ingripanden kan leda till.”

Detta kommer från samma majoritet som har lagt ett förslag om sänkning av straffbarhetsåldern till 13 år på riksdagens bord och som även vill skriva in barn så unga som 10 år i belastningsregistret efter bevisstalan.

En stor mängd lagstiftning kring just barn och brott läggs på riksdagens bord. Det handlar dels om generell lagstiftning med straffskärpningar som även träffar barn, dels om specifik lagstiftning för barn. Vi debatterar nu betänkandet *Frihetsberövande påföljder för barn och unga*. Det finns även betänkanden som *Bättre möjligheter att utreda brott av unga lagöverträdare och några andra processrättsliga frågor* och sådant som rör skärpta regler för unga lagöverträdare.

Vi i Centerpartiet står bakom utskottets förslag i dagens betänkande, men givet alla de parallella processerna vill jag nämna att vi står bakom den här lagstiftningen för barn från 15 år och uppåt – inte för 13-åringar eller 14-åringar. Centerpartiet säger nej till sänkt straffbarhetsålder.

Det innebär dock inte att Centerpartiet inte ser brottsoffren. För dem spelar det ingen roll om gärningspersonen är 13 eller 33 år. Klarhet och upprättelse behöver inte ses som motsatsen till insatser som tar barnen från kriminaliteten i stället för längre in i den. Det är viktigt att vi kan tänka båda dessa tankar samtidigt.

Herr talman! De lagändringar som vi nu har på bordet innebär att barn och unga ska dömas till fängelse i stället för sluten ungdomsvård när en frihetsberövande påföljd inte kan undvikas. Kriminalvården blir ansvarig för verkställigheten, och sluten ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet. Vi står bakom detta och tycker att det är rätt beslut.

Samtidigt är det rätt att ungdomsvård, ungdomstjänst och ungdomsövervakning finns kvar.

Centerpartiet har stort förtroende för Kriminalvården och dess verksamhet. Det är stadgat att barn som döms till fängelse som huvudregel ska placeras på särskilda barn- och ungdomsavdelningar som ska vara särskilt anpassade utifrån barns behov och rättigheter. Det här är väldigt viktigt.

Genom att påföljden blir fängelse kommer barn och unga även att omfattas av systemet med villkorlig frigivning. Vid övergången från anstalt till frihet kommer de att ställas under övervakning och vara i kontakt med frivården. Vi ser detta som en stor fördel.

Vi ser samtidigt med stort allvar på den platsbrist som råder inom kriminalvården och på den enorma expansionen. Detta påverkar både medarbetarnas och de intagnas säkerhet. Vi ser stora brister i regeringens styrning av myndigheten just avseende den nödvändiga utbyggnationen och nybyggnationen.

Herr talman! Vi är också mycket oroliga över att regeringen slarvar med barnens skolgång. Det är lätt att säga att man ska bilda sig, och det är lätt att köra snabbspår med lagstiftning. Man har dock inte sett till att skolan lyckas med sitt kompensatoriska uppdrag samtidigt som den repressiva lagstiftningen finns på plats. Här får regeringen underkänt.

Det pågår en debatt om snabb lagstiftning som inte håller måttet. I stort sett alla lagförslag får skarp kritik av både remissinstanser och Lagrådet. Jag vill därför vara tydlig: Från Centerpartiets sida har vi inga problem med snabbheten, men vi har problem med undermåligheten i lagstiftningen. Den gör att vi tvingas säga ja till nödvändig men undermålig lagstiftning. Sätt oss inte i den situationen!

Som vi har fått höra här: När det går snabbt med lagstiftningen är det regeringens förtjänst, och när det går långsamt är det den förra regeringens fel. Jag förstår inte riktigt det. Jag brukar tänka att politiker ska vara som skidskyttar – de som är bra är både snabba och träffsäkra. Fler kan behöva ha den målbilden.

I stället för att vidta ännu fler repressiva åtgärder behöver vi i Sverige byta perspektiv för att komma åt den grova brottslighet som gör att barn och unga tvingas till dessa handlingar. Det handlar inte om hårdare straff eller om att låsa in barn som går i årskurs 6 eller 7. Vi ska komma ihåg att de barn som nu är 13 år var 9 år när regeringen tillträdde. Vi måste komma ihåg att det finns sätt att bryta det här.

Insatserna behöver komma tidigare, vilket den nya socialtjänstlagen, som vi stod bakom och som flera har lyft fram, ger möjlighet till. Den har nu varit på plats i snart ett år. Här behövs både snabbspår och snabbare arbete. På samma sätt som de kriminella gängerna rekryterar barn behöver vi från den goda och laglydiga sidan rekrytera barn. Vi behöver rekrytera dem till en verklighet där det finns framtidsutsikter, trygga vuxna och ett samhälle att lita på.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 14 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman! Debatten går lite snabbare än vad jag trodde att den skulle göra. En kollega sa till mig i går att det vore bra om den tog lite längre tid

så att hon hinner avsluta sitt deltagande i ett panelsamtal. Vi får se om det här anförandet triggar några repliker – jag ska göra mitt bästa.

Miljöpartiet är av uppfattningen att samhället måste agera mot grov brottslighet. Det gäller även när barn begår mycket allvarliga brott. Reaktionen måste vara träffsäker och effektiv och leda till att barnet får en reell chans till rehabilitering och återanpassning – inte till att samhället cementerar en kriminell utveckling.

Regeringens förslag att låta Kriminalvården ta över ansvaret för barn som begått brott är djupt oroande av en mängd skäl. Motståndet bland remissinstanserna är brett och kraftfullt. Institutet för mänskliga rättigheter, Rädda Barnen, Barnombudsmannen, Brå och Socialstyrelsen är bara några av de aktörer som tydligt pekat på att det är en mycket dålig idé att inrätta ungdomsfängelser, eller snarare ungdomsavdelningar på vuxenfängelser.

När regeringen nu dessutom har aviserat att man tänker sänka straffbarhetsåldern, vilket innebär att barn så unga som 13 år kan sättas i fängelse, har även myndigheter och professioner som kommer att möta barnen i praktiken ifrågasatt förslaget. Kriminalvården har skrivit att de bedömer att de saknar resurser och kompetens för att hantera barn i den här åldern. Polismyndigheten varnar för att reformer i den här riktningen kan leda till att ännu yngre barn dras in i kriminalitet. Både Åklagarmyndigheten och Advokatsamfundet lyfter fram risken för tillämpningsproblem och rättsosäkerhet.

Dagens debatt handlar om att låta Kriminalvården ta över ansvaret för barn som begått brott. Inrättande av ungdomsfängelser och sänkt straffmyndighetsålder hör ihop; de kan inte hanteras som två helt separata frågor. Bland annat kan påpekas att utredningen själv skrev att det kan finnas goda skäl att behålla påföljden slutna ungdomsvård för den yngsta ålderskategorin om straffmyndighetsåldern sänks.

Miljöpartiets utgångspunkt är tydlig: Barn är barn. Barn och unga som begår brott ska hållas ansvariga, men det ska ske på ett sätt som är förenligt med barnkonventionen och som bygger på kunskap om barns utveckling, barns behov och vad som faktiskt minskar risken för att de begår nya brott.

Att sätta barn i fängelse är ett radikalt avsteg från en lång svensk rättstradition av att särbehandla barn och unga i straffrättsligt hänseende. Principen bygger på erfarenheten att straffrättsliga ingripanden mot unga människor måste anpassas till de ungas brist på mognad och impuls kontroll och förmåga att bedöma konsekvenserna av sitt handlande.

Herr talman! Jag har nu kort redogjort för de grundläggande skälen till vårt avslag. Jag vill gå in särskilt på några områden och avslutningsvis även säga något om vad Miljöpartiet skulle vilja se i stället.

Först vill jag ta upp bristen på stöd i forskning eller erfarenhet. Frihetsberövande kan i sig vara en stark riskfaktor för fortsatt kriminalitet. Uppemot 90 procent av de barn och unga som döms till slutna ungdomsvård återfaller i brott inom ett par år. Återfallen hänger ofta ihop med en fortsatt eller fördjupad kontakt med kriminella nätverk.

Regeringen anser att detta är ett argument för att inrätta ungdomsfängelser, men forskning visar tvärtom att risken för återfall kan minska vid öppnare former av straffavtjänande och en fungerande utslussning. Forskning har också visat att placering av barn i fängelse hotar deras trygghet, välmående och framtidsutsikter. Även detta innebär en

ökad risk för återfall i brott och minskad sannolikhet för en lyckad återintegrering i samhället.

Den höga återfallsrisken bland unga som döms till sluten ungdomsvård är för oss ett tydligt skäl till att den slutna ungdomsvården måste stärkas betydligt. Vården måste leda till ett liv långt bort från kriminalitet, och utslussningen ska vara kontrollerad och trygg.

Ett annat problem är att detta förslag grundar sig på otillräcklig beredning. För oss i Miljöpartiet är beredningen av lagförslag, särskilt sådana som innebär ett drastiskt skifte och ett avsteg från tidigare praxis, väldigt viktig.

I en interpellationsdebatt med mig nyligen menade justitieministern att Miljöpartiets inställning visar att vi står för något som han kallade slow politics. Det tyckte jag var ett svepande, märkligt och nedlåtande omdöme, inte minst i en tid då debattartiklarna om hur regeringen monterar ned rättsstaten duggar tätt.

Jag ska också nämna något som redan har varit uppe i debatten, nämligen barns rätt till skolgång. Redan när utredningen om ungdomsfängelse presenterades uppstod frågor om hur barns rätt till skolgång enligt skollagen skulle kunna säkerställas för unga som döms till fängelse. I december presenterades en utredning som föreslår ändringar i skollagen för att barn i fängelse ska kunna erbjudas fjärr- och distansutbildning i vissa fall.

För Miljöpartiet är det mycket oroande att intagna barn till skillnad från andra barn inte kommer att få den skolgång de har rätt till enligt skollagen. Som tidigare talare också har sagt är en fungerande skolgång en av de starkaste skyddsfaktorerna mot fortsatt kriminalitet, och detta borde därför prioriteras mycket högt. Det måste ses som mycket angeläget att barn som har begått brott ges en trygg och stabil skolgång med närvarande lärare. Dessutom vet vi att dessa barn ofta har stora svårigheter i skolan. Det är alltså inte vilka 14-åringar som helst, utan med stor sannolikhet är det 14-åringar med omfattande behov av stöd för att klara skolan som kommer att hamna på ungdomsavdelningarna.

Herr talman! Flera remissinstanser har också tagit upp att inrättandet av ungdomsavdelningar på fängelser kan strida mot barnkonventionen. För att värna barns rättigheter har regeringen i propositionen föreslagit vissa anpassningar. Till exempel föreslås en portalparagraf i fängelselagen om att alla åtgärder som rör intagna barn ska beakta barnets bästa och att socialnämnden ska utse en särskild handläggare till intagna barn.

För oss framstår dessa anpassningar som ett dåligt försök att dämpa den massiva kritiken. Om regeringen hade menat allvar med att säkra barns bästa skulle man inte inrätta dessa ungdomsavdelningar inom kriminalvården alls eller åtminstone inte iscensätta dem mycket tidigare än vad utredningen och Kriminalvården bedömt som möjligt med hänsyn tagen till barnrätten.

I detta sammanhang kan också nämnas att det finns en särskilt stor oro för hur flickors rättigheter ska respekteras inom kriminalvården. Gruppen fängelsedömda flickor kommer att vara mycket liten. Även om andelen flickor inom den grova brottsligheten ökar är de fortfarande väldigt få. Utredningen uppmärksammar detta och drar slutsatsen att flickor under 18 år i många fall kommer att avtjäna sitt straff tillsammans med vuxna kvinnor upp till 21 år – en utformning som också den strider mot barnkonventionen. FN:s barnrättskommitté är tydlig med att barn inte får placeras på samma anstalter som vuxna och att stater med barnfängelser bör inrätta separata anstalter för barn, med personal som har lämplig utbildning och arbetar enligt barnvänliga riktlinjer och metoder.

Herr talman! Miljöpartiet ställer sig alltså inte bakom regeringens förslag men har såklart egna. Vi vill liksom Vänsterpartiet behålla den slutna ungdomsvården och reformera insatserna hos Sis, och som tidigare

talare nämnt pågår det ju sedan länge ett reformarbete. Sis och även tidigare regeringar har varit medvetna om bristerna, och Sis har differentierat sina anstalter. Antalet rymningar av barn som är dömda för brott har minskat kraftigt, och om jag minns rätt har det inte skett någon sådan på ett antal år då Sis har vidtagit olika åtgärder och differentierat sin verksamhet.

Det pågår dessutom en utredning om Sis, och jag är väldigt nyfiken på vad den kommer fram till. Det känns därför lite förhastat att fatta dagens beslut innan vi ser vad alternativet skulle kunna vara. Jag tror inte att någon här inne är nöjd med nuvarande situation, och vi tänker alla att något måste göras. Frågan är bara vad som ska göras och vad som får önskad effekt.

Miljöpartiet vill givetvis också se tidiga förebyggande insatser, stärkta insatser hos socialtjänsten och en trygg utslussning. Vi föreslår också en förlängning av den maximala vårdtiden för slutna ungdomsvård, som i dag är fyra år. I kombination med en stärkt vårdkedja och bättre utslussning skulle en sådan förändring göra det möjligt att ge unga längre tid för rehabilitering och möjlighet att lämna kriminaliteten.

Vidare vill vi se över om LSU ska omfattas av villkorlig frigivning. En sådan kan rätt utformad skapa en tydlig, strukturerad och stödjande övergång från frihetsberövande till frihet, avhålla unga lagöverträdare från återfall i brott och ge dem stöd och möjlighet att integreras i samhället efter avtjänat straff.

Miljöpartiet vill alltså se ett samhälle som både skyddar människor från grov brottslighet och ger barn en verklig chans att bryta med kriminalitet. Regeringens proposition riskerar att göra motsatsen: låsa in barn i en miljö som skapar stigma, försvåra skolgång, försvaga rehabilitering och i förlängningen öka återfall och pressa rekryteringen nedåt i åldrarna. I stället behövs mer av det som fungerar, såsom tidiga insatser, en socialtjänst med resurser, en skola som orkar se varje barn, en barn- och ungdomspsykiatri som kan ta emot och frihetsberövande insatser som faktiskt rehabiliterar. Om regeringen vill pröva något nytt borde man pröva stora satsningar på det preventiva arbetet och inte sätta barn i fängelse.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 15 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Ulrika Westerlund efterlyste ju repliker, så jag bjuder på det.

Det var väldigt mycket fokus på barns rättigheter i anförandet, men låt mig påminna Ulrika Westerlund om att dagens debatt inte handlar om 13–14-åringar utan om 15–17-åringar.

Ulrika Westerlund har ett gärningsmannaperspektiv och talar om att gärningsmannen måste få rehabilitering och så vidare, vilket jag i och för sig kan hålla med om.

Men för något år sedan var jag i Farsta, där en 15-åring hade gått ut på torget med ett automatvapen och skjutit två eller tre människor till döds. Det var helt oskyldiga människor som kom i vägen. I ett annat fall trängde sig en 15-åring in i en villa en kväll. Först sköt han pappan på nedervåningen, och han avled. Sedan rusade han upp i trappan där mamman stod med sin lilla bebis. Hon försökte undkomma men blev skjuten i ryggen.

I Ulrika Westerlunds värld, är dessa barn – som Ulrika Westerlund väljer att kalla dem – själva offer? När Ulrika Westerlund talar får man ju intrycket att det är synd om dessa barn. Jag kan förstå att de har hamnat snett i livet, men någon som är 15, 16 eller 17 år måste också ta ansvar för sina gärningar. De saknar knappast insikt om att de begår allvarliga brott. Killen som sköt i villan såg det ju som ett steg upp i den kriminella karriären.

Vad ska vi göra med dessa personer utifrån Miljöpartiets perspektiv?

Anf. 16 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar Torsten Elofsson för frågan.

Låt mig klargöra att enligt barnkonventionen är alla under 18 år barn. Men jag är helt med på att vi ofta inte tänker på 16-åringar som barn eftersom vi använder orden tonåringar eller ungdomar. Men utifrån ett rättighetsperspektiv är 18 år gränsen för när man upphör att vara barn. Detta kan få en lite konstig effekt, för är man 17 år och 8 månader och gör något respektive 18 år och 1 månad och gör något blir reaktionerna och konsekvenserna från samhället väldigt olika. Men jag tänker att det nog måste vara så eftersom vi har bestämt att man blir myndig på sin 18-årsdag, och då slår samhället till med andra typer av åtgärder än man gör mot barn.

Jag vet inte om Torsten Elofsson tror att jag inte upprörs av den typ av händelser han redogör för. Givetvis är detta fruktansvärt och oacceptabelt, och samhällets svar måste vara att denna typ av brott får konsekvenser även för barn, också för 13-åringar. Men jag har märkt att när jag exempelvis lägger ut något i sociala medier om att Miljöpartiet inte tycker att 13-åringar ska sitta i fängelse får jag ofta reaktionen ”så du tycker att de ska vara ute och springa runt på gatan”. Nej, det tycker jag givetvis inte, och det tror jag inte att någon här tycker. En konsekvens måste det få.

Men det allra bästa hade såklart varit om dessa brott aldrig hade hänt, och därför ska vi med alla tänkbara insatser förhindra att de händer igen. Då är fokus på vad som verkligen funkar i brottspreventivt avseende intressant, därav vårt fokus. Det handlar inte i första hand om att ömma om gärningsmännen utan om att ömma om allas vår trygghet.

Anf. 17 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack för svaret, ledamoten!

Jag är mycket väl medveten om att barnkonventionen säger att man är barn tills man är 18 år. Jag vill poängtera att vi i dag inte debatterar 13- och 14-åringar, utan vi debatterar 15-åringar–17-åringar. Det finns redan i dag möjligheter att döma dessa till fängelse för de allra grövsta brotten. Man kan göra det.

Jag undrar om Miljöpartiet och Ulrika Westerlund motsätter sig de nuvarande bedömningarna och de påföljder som man kan drabbas av som 16- och 17-åring för de allra grövsta brotten. Ska vi gå tillbaka till att sätta dem i sluten ungdomsvård i stället? Hur är resonemanget där? Jag är lite nyfiken på att höra det.

Sedan kan jag instämma i att brottsförebyggande åtgärder givetvis är väldigt viktiga. Men brottsförebyggande åtgärder hjälper inte när brottet ändå har begåtts. Då handlar det mer om hur vi rättar till det.

Är det någon skillnad när det gäller Miljöpartiets syn på mördare som är 16 eller 17 år? Anser Miljöpartiet att de fortsatt inte ska dömas till fängelse utan i stället ska in i ungdomsvården och på Sis-hemmen?

Anf. 18 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Tack, återigen, för frågorna!

Jag vet att den straffmyndighetsålder som gäller nu är 15 år. Det är vad Miljöpartiet fortsatt skulle önska se. Situationen som vi befinner oss i gör att det blir lite märkligt att bortse från det. 13 år som straffmyndighetsålder riskerar att bli verklighet redan i sommar, om ungefär en månad. Då kommer detta att gälla även yngre barn.

Det är därför som jag menar att det är omöjligt att helt frikoppla de diskussionerna från varandra. Det är anledningen till att jag nämner det. Utredningen som utredde frågan om ungdomsfängelser nämnde detta särskilt. Om det är så att åldersgränsen sänks har de inte egentligen tittat på det i sin utredning. Man skulle kunna säga att den frågan inte heller har beretts, men nu befinner vi oss ändå här.

Självklart hjälper inte brottsförebyggande åtgärder mot redan begångna brott. Det handlar om att försöka hindra personer som de facto redan har begått ett brott från att begå nya brott. Det handlar också om hur vi förhindrar rekrytering, där ännu fler unga personer kommer in i en kriminell livsstil och karriär, så att vi kan förhindra kommande brott. Det är fokus för verksamheten.

Jag har inte hittat något förslag från oss som handlar om att göra om det system som finns nu med att 16- och 17-åringar i undantagsfall kan dömas till fängelse. Det har vi inte drivit. Däremot är jag verkligen för att vi ser över allt detta ordentligt.

Jag är på riktigt nyfiken på vad utredningen som ska utreda Sis kommer fram till. Jag skulle vilja få se Sis fullfölja sitt reformarbete som de redan har jobbat med under flera års tid. Det har varit relativt framgångsrikt, men de behöver mer resurser.

Vi skulle alla behöva fokusera mer på hur vi tar hand om personer som kommer ut efter avtjänat straff oavsett om det är från Kriminalvården eller från Sis. Det är i eftervården det brister i otroligt stor utsträckning. Det är ingenting som Kriminalvården kommer att kunna lösa bara för att vi flyttar över personer dit.

Anf. 19 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! Vi tog ledamotens uppmaning på allvar, så att vi inte avslutar debatten alltför tidigt. Det vore tråkigt. Jag tänker först göra ett par kommentarer till Ulrika Westerlunds inlägg.

När det gäller ungas särbehandling kan man konstatera att det fortsatt finns en tydlig särbehandling av unga personer i straffrättsligt hänseende. Det gäller påföljdernas längd.

Vi har straffrabatter – även om det kommer att revideras i kommande lagstiftningsärende – som gör att unga personer, de allra yngsta, får betydligt kortare påföljder än dem som är myndiga. På det sättet sker en särbehandling av unga.

Vad gäller ungdomsfängelserna är det särskilda avdelningar som är helt avskilda från vuxna. Det är inte en verksamhet som sker tillsammans.

Det är högre personaltäthet och särskilda hänsyn till barns särskilda förutsättningar.

Det som egentligen föranledde min replik var att Ulrika Westerlund efterfrågade mer öppna insatser i stället för slutna insatser. Vi vet att de som i dag blir dömda till slutna ungdomsvård, eller dömda till fängelse i framtiden, är personer som har begått väldigt allvarliga brott. Det krävs väldigt allvarliga brott för att bli dömd till en frihetsberövande påföljd som minderårig person.

Min fråga till Ulrika Westerlund är om Miljöpartiet anser att fler av de unga som begår väldigt allvarliga brott borde omfattas av öppna insatser i stället för slutna insatser.

Anf. 20 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Tack, Mikael Damsgaard, för frågorna och kommentarerna!

Det här är ett område där olika intressen står mot varandra. Då menar inte jag gärningspersonens intressen, med fokus på den unga personens väl och ve, som vi diskuterar här i dag. Jag försöker att ha fokus på samhällets intressen av olika saker. Här finns det olika typer av intressen, som är det som hela kriminalvården går ut på.

En person som har begått ett brott måste också få ett straff. Om den inte får det rubbar vi alla människors tilltro till samhället. För mig är det lite därför som vi har mycket av kriminalvården.

Om du begår ett brott som är brottsligt enligt en lag som vi har stiftat i Sverige måste det få en konsekvens. Om det inte får någon konsekvens förstår man inte vad som ska gälla i samhället, och då rubbas samhällskontraktet. Det måste alltså få en konsekvens.

Sedan är det ganska lätt att ta till det. Det ska vara inlåsning, och det ska vara inlåsning länge. Då visar man krafttag. Det upplevs som att man vidtar åtgärder där man verkligen tar brottsoffrens perspektiv på allvar.

Problemet är att det inte är det som forskning visar är mest effektivt för att förhindra återfall. Här gäller det att väga olika insatser mot varandra.

Det är inte realistiskt att tro att ett barn, en ungdom, som har begått ett grovt brott, till exempel dödat någon annan person, inte ska vara inlåst. Jag tror att de personerna alltid kommer att behöva vara inlåsta under en viss tid.

Frågan är med vad vi ska kombinera den inlåsningen för att skydda samhället. Människor ska uppleva att vi tar brottslighet på allvar och att vi gör vårt yttersta för att förhindra att det ska hända igen. Det gäller att samtidigt kombinera det med öppna former av straffavtjänande och utslussning i slutet av ett straff. Det kanske till exempel ska ske under en ganska lång period för att i möjligaste mån försöka förhindra att personen kommer ut och begår grova brott igen. Det är vad vi verkligen vill undvika.

Anf. 21 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! Här öppnar den formen sådana möjligheter genom införande av villkorlig frigivning, övervakning och att man kopplar på frivårdens verktygslåda och resurser. Frivården finns också över hela landet på ett helt annat sätt än Statens institutionsstyrelse gör i dag.

För den som blir dömd till fängelse som ung skapar vi i slutet av verkställigheten, om det inte finns särskilda skäl för att skjuta upp den

villkorliga frigivningen, förutsättningar för utslussning och övervakning och därmed också goda förutsättningar för en övergång från den slutna tillvaron till den öppna tillvaron.

Vi vet att Kriminalvården är oerhört skicklig. De har lång erfarenhet inte minst inom frivården av att bedriva den här verksamheten. När jag har besökt frivården har jag blivit oerhört imponerad av det arbete de bedriver. Det finns behandlingsprogram som är väldigt beprövade och väl utformade.

I och med reformen att överföra ansvaret från Statens institutionsstyrelse, som i dag inte fullt ut klarar sitt uppdrag, till Kriminalvården, som har erfarenhet och resurser, skapar vi bättre förutsättningar för att de här unga personerna, som har begått väldigt allvarliga brott, ska få både en påföljd och förutsättningar att komma tillbaka till ett liv utan brottslighet.

Anf. 22 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman och Mikael Damsgaard! Nu börjar vi närma oss kärnan i vad debatten egentligen handlar om, och det är jättebra. Det är nämligen absolut inte så här det låter i den offentliga debatten, utan där råder stor förvirring om vad diskussionen egentligen gäller.

Vi i Miljöpartiet är helt för det som Mikael Damsgaard nämner nu: mer satsningar på och förstärkning av villkorlig frigivning, övervakning av och kanske fotboja på några personer efter att de har kommit ut för att möjliggöra öppna insatser, men under övervakning, och så vidare. Det är jättebra, och det vill vi också satsa mer på. Som jag sa vill vi även se över möjligheten till villkorlig frigivning i kombination med LSU.

Skillnaden är att vi menar att ansvaret borde ligga kvar på Sis. De borde få de här resurserna och möjligheterna, för det som Sis har och som Kriminalvården inte har är just erfarenheten av ungdomar. Här blir det väl en diskussion om vilken erfarenhet som vi viktat högst och som vi tror kommer att få störst påverkan på utfallet.

Vi i Miljöpartiet har landat i att vi menar att det är erfarenheten av att vårda ungdomar som borde ha fått väga tyngst, inte minst när det gäller det här med skolan. Kriminalvården är skicklig på att vårda vuxna personer och att jobba med deras liv efter tiden som intagna i fängelse, medan Sis har stor erfarenhet av ungdomar. Det som Sis inte alltid har fått är tillräckliga resurser eller tillräckliga verktyg.

Utredningen pågår fortfarande, och man kan undra vad den kommer att föreslå. Miljöpartiet hade velat göra de satsningar och möjliggöra det som nu lyfts fram av bland andra Mikael Damsgaard och ge detta till Sis, för vi tror att erfarenheten av att vårda just barn är oerhört central för att det ska bli ett bra utfall.

Anf. 23 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Herr talman! Det förekommer en del kritik från oppositionen när det gäller inrättandet av ungdomsfängelser.

Det har flera gånger riktats kritik här när det gäller skola och utbildning. Man nämner brister i detta och att det inte finns möjlighet att få skola och utbildning på plats. Om man läser propositionen ser man att det står andra datum där än vad Socialdemokraterna redogjorde för. Det är alltså den 1 mars 2027 som alla lagändringar som gör att det här ska fungera bra kommer att finnas på plats, och det är mindre än tio månader dit.

Vilka praktiska problem ser Miljöpartiet i verkligheten med detta tidsspann? Det är alltså mindre än tio månader, och det handlar om att någon ska begå ett allvarligt brott som ska utredas och processas i domstol, och därefter ska straffet verkställas. Vilka praktiska problem ser Miljöpartiet med att vi har allting på plats inom tio månader när det kommer till att erbjuda skola och annan utbildning?

Miljöpartisten säger också att man inte helt kan frikoppla detta från sänkt straffbarhetsålder. Jag tycker att det är en kul debatt att ta. Sverigedemokraterna har inget problem med att sänka straffbarhetsåldern och inrätta ungdomsfängelser. Det betyder att det med vår politik är möjligt att döma exempelvis 14-åringar som begår grov våldtäkt, låt oss säga gruppvåldtäkt, till straffrättsligt ansvar och ungdomsfängelse.

Eftersom Miljöpartiet är emot att sänka straffbarhetsåldern och emot att inrätta ungdomsfängelser undrar jag vad det får för konsekvens i Miljöpartiets värld när exempelvis 14-åringar begår allvarliga brott som grov våldtäkt eller gruppvåldtäkt.

Anf. 24 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman och Adam Martinen! Nu är vi nästan tillbaka till hur det brukar låta i kommentarsfälten på Facebook. Jag tyckte att jag pratade väldigt mycket om de här sakerna i mitt anförande.

Jag vill först nämna skolan. Det som oroar oss är den utredning som regeringen har tillsatt och som har lämnat över sitt betänkande. Det handlar om att ändra i skollagen så att barn i fängelse skulle kunna erbjudas fjärr- och distansutbildning.

Det handlar alltså inte riktigt om tiden och om huruvida detta kommer att kunna finnas på plats om tio månader, för det kommer det säkert att kunna göra. Men Kriminalvården har uppenbarligen sett utmaningen i att kunna erbjuda skolundervisning på plats med en lärare i rummet för alla intagna barn. Det är det som oroar oss, och inte tiden.

Barn som har svårigheter i skolan utgör en otroligt stor del av den här gruppen. När Sis besökte oss i justitieutskottet sa man att något i stil med 95 procent har svårigheter att klara skolgången och behöver väldigt mycket stöd.

Det är just den gruppen ungdomar som har väldigt svårt att ta till sig undervisning som inte bedrivs på plats av en lärare som är i samma rum som de själva. Ganska ofta kan det till och med vara fråga om att det är en utmaning att få ungdomarna att ens infinna sig till undervisningen. Det ingår att säga saker som: Nu är det skola, och det är i det här rummet. Här är läraren, och här är du. Vi säkerställer att du verkligen är där! Det är det här jag tänker på som problemet.

Jag har upprepade gånger sagt att det självklart blir fråga om konsekvenser om en 14-åring våldtar eller mördar någon annan person. Denna person kommer självfallet inte att kunna vara ute på gatan, utan samhället måste reagera. Det vi diskuterar här och nu är vilken myndighet som ska vara ansvarig för vården av den unga personen. Jag tror inte att det är någon som förespråkar att det inte ska bli någon konsekvens och att det på något sätt ska vara fri lek efter att man har begått ett brott. Det gör inte heller vi.

Anf. 25 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Herr talman! Då kan vi konstatera att den kritik som har förekommit i debatten är av ganska marginell betydelse om man ser till de problem som vi vill bekämpa genom reformen.

Lagändringarna kommer att vara på plats inom tio månader, så det kommer inte att vara ett praktiskt problem i någon större utsträckning. Däremot kommer vi att kunna erbjuda unga personer som har en grov kriminell identitet en annan tillvaro i ungdomsanstalter i stället för att de ska sitta på Sis-hem och vara tillgängliga för gängkriminella och kunna rymma och begå nya brott. Det är bara positivt att vi kan gå fram med detta så snabbt som vi gör.

När det kommer till konsekvenser och när Miljöpartiet inte vill sänka straffbarhetsåldern blir frågan hängande i luften. Jag vill gärna ha ett väldigt konkret exempel. Vad blir det för konsekvens för den 14-åring som gruppvåldtar och gör sig skyldig till grov våldtäkt? Vilken konsekvens är det Miljöpartiet erbjuder? Jag vill gärna ha det exemplifierat.

Med Sverigedemokraternas politik kommer vi att öppna möjligheten till ett straffrättsligt ansvar för en sådan handling. Det säger Miljöpartiet nej till. Vi kommer också genom vår politik att kunna erbjuda ungdomsfängelser för dem som begår den typen av allvarliga brott. Det vill inte Miljöpartiet.

Frågan är: Vilken typ av konsekvens blir det för de 14-åringar som begår gruppvåldtäkt och gör sig skyldiga till grov våldtäkt? Beskriv den för väljarna! Jag tror att många är intresserade av det.

Anf. 26 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman och Adam Marttinen! Det praktiska problemet med skolundervisningen är alltså utformningen, inte tiden. Det är det som är problemet, och det kvarstår. Det här är inte utrett, utan det är som det är.

En lyckad skolgång är en av de absolut viktigaste sakerna för att inte återfalla i kriminalitet. Det är därför det här är så viktigt.

Sis är den konsekvens som nu finns för personer som är unga och begår grova brott, och det är den som Miljöpartiet vill fortsätta att utveckla. Nu har jag upprepat detta väldigt många gånger, och jag säger det en gång till: Begår en ungdom ett grovt brott tycker vi att konsekvensen måste vara att man blir intagen. I nuvarande situation är det Sis som är ansvarig för vårdandet av unga brottslingar, och vi tycker att Sis ska få mer resurser och möjligheter att utveckla sin verksamhet.

Vi är positivt inställda till att Sis har differentierat sin verksamhet. Det sker inga rymningar från Sis just nu av personer som är där för att de är dömda. Sis har jobbat med säkerheten och differentierat hur de olika anstalterna i Sis ser ut. Man skiljer på olika grupper av intagna i mycket större utsträckning.

Det här anser vi att Sis ska få möjlighet att fortsätta med, och det beror på att vi måste ta hand om unga personer som har begått grova brott. Det är ett baskrav, som jag tror att vi alla är överens om. Alla måste kunna känna sig trygga och säkra med att en person som begår grova brott inte kommer att komma ut på gatan snabbt igen.

Det intressanta med att i stället döma unga till fängelse är att straffen blir ganska korta, vilket nämdes av tidigare talare. Det kommer inte att bli samma längd på straffen för en 14-årig mördare som det hade blivit för

en 28-årig mördare. Då är frågan: Hinner Kriminalvården med sitt rehabiliterande uppdrag för de här unga personerna? Det är ju ändå det som är det allra viktigaste. Det kommer att bli en konsekvens, men fokus måste också ligga på att säkerställa att rehabiliteringen blir så bra som möjligt för allas vår trygghet.

Anf. 27 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! Det kanske finns en och annan som undrar varför vi i dag står och debatterar frihetsberövande påföljder för barn och unga. Det enkla svaret är att vi de senaste åren har bevittnat en exempellös eskalering av det grova våldet i vårt land. Sverige har gått från att vara ett tryggt och säkert land till att bli ett land med skjutningar och sprängningar som saknar motstycke i Europa. Vi har även bevittnat att gärningspersonerna blivit allt yngre.

Unga, mestadels killar men även tjejer, anmäler sig frivilligt eller rekryteras till att med vapen i hand agera bödlar och utförare mot ersättning, i hopp om en karriär i de kriminella gängen och den organiserade brottsligheten. Polisen vittnar om att unga oavsett samhällstillhörighet mer eller mindre står i kö för att utföra mord och sprängningar.

Ofta är det kriminella som är måltavlor, men vi har åtskilliga exempel på att helt oskyldiga människor har fallit offer. Ibland räcker det att råka vara anhörig till någon som är kriminell. Ibland tar man helt enkelt fel på person men genomför ändå en helt kallblodig avrättning.

Vid sidan om skjutningarna används sprängladdningar och handgranater för att skrämja eller hämnas. Även här har oskyldiga dödsats eller skadats. Ödeläggelsen har dessutom orsakat stor ekonomisk skada för helt oskyldiga och givetvis skapat stor otrygghet och rädsla i de drabbade bostadsområdena.

Detta är bakgrunden till att vi nu står här.

Herr talman! Oavsett ålder på gärningsmännen har de genom sitt agerande visat att de är farliga och utgör en fara för alla och envar. Sett i det perspektivet måste deras rörelsefrihet begränsas. Vi kan inte ha farliga beväpnade unga gående lösa på våra gator.

Vid samtal jag haft med personal på Sis ungdomshem vittnas om att många av de unga lagöverträdarna och gängkriminella saknar konsekvens-tänk, många gånger kopplat till drogmissbruk och psykiska störningar i form av adhd eller liknande. Behandling parat med undervisning under lång tid krävs för att minska risken för återfall, så längre frihetsberövanden kan i de fallen vara av godo.

Vi kan också konstatera att Sis-hemmen inte är anpassade för dagens verklighet med unga som begår grova våldsbrott och har starka kopplingar till gängkriminella. Återfallsfrekvensen efter slutna ungdomsvård, LSU, är så pass hög som 90 procent, och det finns – vilket också konstaterats från talarstolen i dag – brister i såväl vården som den efterföljande kontrollen och uppföljningen.

Under den senare delen av verkställigheten ska den dömda genom konkreta åtgärder förberedas för ett liv i frihet. De närmare formerna för utslussningen är inte reglerade i LSU, utan en bedömning av vilka åtgärder som är lämpliga ska göras från fall till fall. Påföljden slutna ungdomsvård är i dag helt verkställd efter frigivningen från det särskilda

ungdomshemmet. Fortsatta insatser kan då i stället beslutas med stöd av socialtjänstlagen eller lagen om vård av unga, LVU. Vi kan konstatera att detta i många fall leder till fritt fall och återgång i brottslighet. Återfallsfrekvensen är som sagt väldigt hög.

Herr talman! Låt oss konstatera att utvecklingen mot allt yngre grova våldsverkare är ett katastrofalt misslyckande där vi i vuxenvärlden bär ett stort ansvar. Vi kan även konstatera att varken LSU eller LVU är anpassade för att stå emot och hantera den snabba och omfattande förändringen av brott som begås av barn och unga.

Ur detta har det växt fram ett krav på förändring. Allt som oftast hävdas från oppositionen – vi har hört det från talarstolen här i dag, framför allt från Miljöpartiet och Vänsterpartiet – ett behov av brottsförebyggande åtgärder och då gärna i form av mer resurser till skola och socialtjänst. Det är ett mantra som malts i decennier och som, trots stora satsningar, inte på något sätt bromsat den utveckling vi nu bevittnar och har att hantera.

Herr talman! Som jag brukar säga: När huset brinner är det inte i första hand läge att tala om brandförebyggande åtgärder. Då gäller det att släcka branden. Det är samma sak här: När sådana här saker väl händer måste vi gripa och lagföra grova våldsverkare, även unga sådana. Jag tror att vi är helt överens om det; det handlar bara om formen för vad som ska göras.

Regeringen lägger nu fram ett förslag där LSU på sikt utmönstras – utmönstringen ska vara klar till 2030. I stället ska unga i åldern 15–17 år få avtjäna sitt straff i Kriminalvårdens regi.

Föga förvånande kommer nu protester från förväntat håll. I sig kan man motvilligt medge att någon form av frihetsberövande krävs, men absolut inte inom Kriminalvården. Då blir plötsligt myndighetsetiketten viktigare än resultatet.

Min och regeringens bedömning är att det inom Kriminalvårdens verksamhet finns större möjlighet till flexibilitet, eftersom den som inleder verkställigheten av ett fängelsestraff när han eller hon är under 18 år vid behov kommer att kunna övergå till att avtjäna straffet tillsammans med andra vuxna efter 18-årsdagen. Vi bedömer också att Kriminalvården har bättre möjligheter än Sis att erbjuda meningsfull sysselsättning för denna äldre målgrupp.

Likaså har Kriminalvården stor erfarenhet av behandling och vård av intagna som begått den här typen av grova våldsbrott, vilket Sis inte har. Unga intagna kommer dessutom att hållas avskilda från äldre intagna och ges möjlighet till studier och sysselsättning, vilket också nämnts av föregående talare här.

Med detta sagt gäller det dock också att oförtrutet verka för att skydda våra barn och vidta de åtgärder vi kan för att förhindra den omfattande rekrytering av unga som nu sker. Regeringen är heller inte överksam i det avseendet. Om allt går som det ska kommer Polismyndigheten att få möjlighet att stoppa annonseringen på de digitala plattformarna. Rekryteringen är nu dessutom straffbar i sig, då den anses som stämpling eller förberedelse till brott. Vi kan också se hur fler och fler av rekryterarna grips i andra länder. Ingen i det här patrasket ska känna sig säker. Lagens långa arm sträcker sig nu långt över våra gränser, vilket också välkomnas.

Herr talman! Det fortsatta brottsförebyggande arbetet är särskilt viktigt i relation till unga lagöverträdare. Vi tar detta på stort allvar. Få saker är så viktiga som att stoppa unga personer från att bli neddragna i det mörker

som det kriminella livet innebär. Bara så kan vi långsiktigt förhindra nya brott.

Vårt brottsförebyggande arbete handlar bland annat om en utbyggd socialtjänst som ges fler verktyg med en ny socialtjänstlag. Vi har även samverkansstrukturen Bob, barn och unga i organiserad brottslighet, som ska stärka arbetet mot att barn och unga hamnar i grov kriminalitet.

Herr talman! Till syvende och sist är dock trygga familjer det främsta värnet mot gatans värderingar. Då krävs en stödjande familjepolitik och ett tydligt föräldraansvar. Vi kristdemokrater är garanten för att detta perspektiv finns med i regeringens brottsförebyggande arbete. Det krävs ett tålmodigt arbete, och vi måste göra många saker samtidigt för att det ska få reell effekt.

Avslutningsvis, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

(Applåder)

Anf. 28 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Herr talman! Det anförande jag nyss hörde gav mig anledning att göra ett antal reflektioner.

Torsten Elofsson markerar att det handlar om en serie misslyckanden fram till att de unga begår allvarliga brott. Där är vi totalt ense. Frågan är hur vi ska hantera misslyckandena. Vilka misslyckanden ska vi täppa till och sätta stopp för? Jag tycker att det handlar om både hur vi arbetar generellt i samhället och hur vi ingriper för enskilda personer när det har gått alldeles fel.

Jag vill också kommentera att klagomålen på Sis utgår från gamla data. Rymningarna har ju i princip upphört. Vi vet att de lyckas bättre med sina insatser inom institutionerna i dag, inte minst när det handlar om skolan, vilket vi har markerat flera gånger från talarstolarna.

Det jag upplever att vi eventuellt också skulle kunna vara överens om är själva utslussningen. Anställda inom Sis menar att de gör sitt inom sin institution, men när de ska försöka få till stånd ett samarbete med socialtjänsten kan det spricka totalt. Vi från Vänsterpartiet vill behålla Sis, men vi vill förstärka med en villkorlig frigivning och ta stöd i den delen av Kriminalvården där det finns en hel del viktiga erfarenheter.

Hur ser Torsten Elofsson på en sådan kombination?

Anf. 29 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Som jag nämnde i mitt anförande kan jag konstatera att Sis tillkom 1999 när världen var en helt annan. Det har skett en föråldring och en utveckling av brottsligheten som saknar motstycke. De som tidigare togs in i sluten ungdomsvård hade, sett ur dagens perspektiv, begått brott som var av betydligt mindre allvarlig karaktär.

Först och främst kan man säga att miljön i nuvarande Sis, sluten ungdomsvård, och fängelse, sett ur ett frihetsberövande perspektiv, inte skiljer sig särskilt mycket åt. Det är taggtrådar och stängsel och så vidare för att förhindra rymningar. Men det förekommer en olycklig blandning av personer som är omhändertagna med stöd av LVU och personer som sitter inne med stöd av LSU.

Vi bedömer att Kriminalvården är den myndighet som har mest kompetens och har bäst möjlighet att ta hand om grova våldsverkare. Det är vad vi pratar om. Jag har svårt att se skillnaden på ansvarsutkrävande för någon som har fyllt 18 år och för någon som är 17 år. Jag kan inte se någon skillnad.

Precis som Gudrun Nordborg säger fallerar det när det gäller utslussningen av dessa personer. Där har Kriminalvården redan ett utbyggt system. Då handlar det mer om huruvida man anser att det är Kriminalvården eller Sis som ska sköta detta. Vänsterpartiet tycker att det är Sis som ska sköta utslussningen. Men vad är den verkliga skillnaden? Om man redan har ett utbyggt system inom Kriminalvården, varför kan man inte ha särskilda förvaringsutrymmen för unga som begår brott?

Anf. 30 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Herr talman! Jag tackar Torsten Elofsson för svaren, men jag tycker egentligen inte att jag fick svar på det jag frågade om.

Vi är uppenbarligen ense om att det behövs en bättre utslussning och villkorlig frigivning, oavsett vem som ska ansvara för den. Där tycker jag att Kriminalvården har bättre möjligheter, och de behöver kopplas på den behandling som försiggår på Sis i dag. Den behandlingen, under inläsningen och fram till frigivning, är bättre anpassad för barn i Sis-modell än i Kriminalvården, som inte alls har erfarenhet av barn – oavsett ålder på barnen.

Det jag också skulle vilja fundera över är markeringen av föräldrarnas betydelse. Den är stor, vill jag påstå. Men vi ser också att en del av präglingen till att använda våld som ett maktmedel sker i familjen. Vart 20:e barn i Sverige upplever våld i hemmet, och vart 10:e barn har gjort det ofta. Överallt i behandlingskedjan eller i de verksamheter vi nu berör säger man att detta utgör en stor del i brottsutvecklingen. Vi måste också skärpa lagstiftningen vad gäller barnfridsbrott så att barn skyddas, och det behövs ingripande från socialtjänst och vårdinsatser så att barnen slipper präglas till våld.

Har Torsten Elofsson några kommentarer till detta?

Anf. 31 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag börjar med en mer personlig reflektion. Sett i backspegeln borde vi ha haft ungdomsdomstolar och ungdomsfängelser i stället för Sis, som ju inte har lyckats särskilt väl under den tid verksamheten har varit igång. Ur det perspektivet tycker jag att vi nu får en ordning som vi borde ha haft redan från början.

Sedan var det frågan om föräldraskapet. Jag har hört Gudrun Nordborg ta upp frågan vid ett antal tillfällen, det vill säga att barnen präglas under uppväxten om det förekommer våld i hemmet. Så kan mycket väl vara fallet i vissa lägen, men i de här fallen kan man inte enbart skylla på sådant, utan här handlar det om att man tar intryck av digitalisering. Föräldrarna har inte riktigt koll på vad barnen gör, och där tycker jag att man har misslyckats.

Det finns familjecentraler, och det finns en ny socialtjänstlag. Tanken är att i den mån den typen av brott i nära relation – det får vi väl kalla det om det är våld i hemmet – förekommer handlar det om att stärka insatserna mot våldet. Där finns familjecentralerna och den nya socialtjänstlagen. Där

kan andra styrmedel och verktyg användas än vad som fanns att tillgå i den tidigare socialtjänstlagen.

Som jag nämnde i mitt anförande har många av barnen problem i form av diagnoser och på andra sätt, och då måste man arbeta med frågorna. Men jag tycker att man har varit alldeles för slapphänt och inte hanterat dem tillräckligt tydligt och tillräckligt tidigt. I den meningen kan vi vara överens.

Anf. 32 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! Som sista talare ska jag väl som vanligt sammanfatta dagens debatt.

Debatten i dag handlar egentligen om en sak, nämligen om huruvida barn som begår så allvarliga brott att de måste låsas in ska placeras på Sis eller om Kriminalvården ska få ansvaret. Det är vad vi debatterar i dag, inte *om* barn ska låsas in utan *hur* och *var* de ska låsas in när de begår grova brott.

Ibland får jag intrycket att vissa i debatten, inte i det här huset men kanske utanför, tror att det handlar om huruvida barn ska låsas in i fängelse eller inte låsas in alls. Så är det inte. Det är alltid aktuellt med inlåsning, ett slags frihetsberövande, när och om en 16-åring till exempel mördar.

Debatten handlar inte heller om hur vi ska förhindra att barn mördar, utan debatten handlar om vad vi gör *när* ett barn har mördat.

Jag tror att de allra flesta är överens om att om en 16-åring skjuter huvudet av någon är han farlig. Han är naturligtvis extra farlig om en sådan skjutning sker till exempel på ett torg där oskyldiga människor också mördas i samband med detta. Jag tror också att de flesta är överens om att en farlig person, oavsett om han är 56 eller 16 år, ska hållas inlåst om han har begått ett så grovt brott som mord.

Jag ska försöka undvika att upprepa det som sagts här tidigare. Det har sagts många kloka ord från båda sidor, vill jag ändå påstå.

Som representant för Sveriges enda skolparti, Liberalerna, blir jag extra glad över att en stor del av den här debatten har handlat om hur skolan ska se ut och fungera för de barn som ska placeras inom Kriminalvårdens omsorg. Det är något som jag engagerade mig i direkt när vi gick vidare med att Kriminalvården skulle ta över ansvaret för de här barnen.

Jag och utbildningsministern besökte i höstas anstalten Högsbo. Där träffade vi representanter för anstalten och representanter för den skolledning – rektorn – som ska hantera skolutbildningen. Det var ett ganska bra möte. Jag fick direkt ett stort förtroende för dem. De svarade om alla farhågor vi hade och de farhågor som har lyfts upp här i debatten i dag.

Kommer det att vara behöriga lärare? Ja, det kommer att vara behöriga lärare. Kommer det att vara lärare som är särskilt utbildade för att hantera de här barnen, som behöver extra stöd och extra undervisning? Ja, det kommer att finnas lärare som är utbildade för det. Kommer det att vara distansutbildning? Nej, men det kan förekomma i undantagsfall. På anstalten finns det plats för åtta barn, och om ett av dem av någon anledning läser franska kan man ha just utbildningen i franska på distans till exempel.

Socialdemokraterna sa att det inte finns någon lag eller några regleringar och att det kommer att dröja två år innan det är på plats. Det

stämmer inte. Kriminalvården är redo att ta tag i skolverksamheten redan i höst.

Den 1 mars 2027 ska det nya regelverket vara på plats. Det handlar om att vi i dag har en lag, skollagen, och vi har skolplikt. Det som ska göras är att ändra skollagen så att undervisningen på anstalt kan anpassas till den nya skollagen. Det handlar bland annat om att barnen inte kommer att kunna ha orientering – det blir svårt när de sitter inlåsta. De kommer till exempel inte att kunna göra allt inom träslöjden. Man vill skriva in vissa sådana undantag i skollagen. Det här tror jag att alla förstår.

Många, de flesta, av de barn som hamnar på anstalt kommer dessutom att behöva väldigt specifik undervisning. Det kan handla om att lära sig läsa.

Vidare har man sagt att det under den tid som barnen är på anstalt kommer att vara fler timmar än de har på Sis i dag, minst 23 timmar. Det kommer också att finnas möjlighet till extra undervisning om barnen vill det. Det tror man att de kommer att vilja; det finns inte så mycket annat att göra.

När det kommer till skolverksamheten känner jag mig trygg; den kommer att fungera bra när barnen placeras hos Kriminalvården.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 18.)

§ 8 En mer rättssäker och effektiv domstolsprocess

Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU9

En mer rättssäker och effektiv domstolsprocess (prop. 2025/26:155)
föredrogs.

Anf. 33 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi justitieutskottets betänkande *En mer rättssäker och effektiv domstolsprocess*. Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar. Förslagen syftar till att stärka rättssäkerheten, öka effektiviteten i domstolsprocessen och samtidigt minska påfrestningen för brottsoffer och vittnen som deltar i en rättsprocess. Det är viktiga förändringar i en tid då vi behöver ett rättssystem som både håller hög kvalitet och fungerar i praktiken.

Förändringarna innebär bland annat att berättelser som lämnats vid tidiga förhör och vittnesattester i större utsträckning än i dag ska få läggas fram som bevis i brottmål. Det innebär att det som en person sagt tidigt i en utredning, till exempel i ett polisförhör, oftare kan användas som bevis i rättegången utan att personen alltid behöver höras på nytt i domstol. I praktiken kan tidiga förhör spelas upp eller läsas upp i rätten. Behovet av fysisk närvaro för vittnen och målsäganden minskar i många fall, och risken för att berättelser förändras över tid minskar också. Sammantaget leder detta till snabbare, mer strukturerade och mer effektiva rättegångar.

Reformerna innebär också en tydlig förändring i hur ljud- och bildupptagningar från förhör får användas i brottmål. Inspelade förhör,

särskilt från tidiga polisförhör, kommer nu att få användas som bevis i större utsträckning. Domstolen kommer i högre grad att kunna spela upp inspelningar i stället för att hålla nya muntliga förhör med samma person.

Detta är en viktig utveckling. Det stärker bevisningen eftersom den ligger närmare händelsen i tid, vilket minskar risken för minnesförändringar och osäkerhet. Samtidigt minskar det belastningen på brottsoffer och vittnen, som inte behöver upprepa sin berättelse gång på gång. Det bidrar i sin tur till en mer effektiv och sammanhållen process.

Jag vill också lyfta upp att det införs en ny sekretessbestämmelse till skydd för uppgifter om tvångsmedel hos Domstolsverket. Uppgifter om tvångsmedel kommer att omfattas av starkare sekretess, vilket innebär att de i högre grad inte kan lämnas ut. Det är en viktig förändring och en förstärkning av skyddet för känslig information. Det minskar risken för att uppgifter sprids och kan skada pågående brottsutredningar, exempelvis genom att misstänkta får kännedom om åtgärder i förväg. Samtidigt stärker det skyddet för enskildas integritet och ger rättsväsendet bättre förutsättningar att arbeta effektivt och ostört.

Herr talman! Det är positivt att det finns brett politiskt stöd för dessa reformer. Det visar att det finns en bred gemensam insikt om att rättssystemet måste fungera både rättssäkert och effektivt, inte bara i teorin utan också i praktiken.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 34 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nummer 1, från Vänsterpartiet.

Jag kan instämma i stort med föregående talare. Jag vill påstå att vi från den här talarstolen ofta argumenterar för hur viktigt polisens och åklagarens arbete är samt att det är viktigt att man får fram material för att kunna driva en process. Det vi talar om nu är i stort sett hur processen ska fungera.

Det är bara hälften så många talare som har anmält sig till den här punkten som till den tidigare. Jag tycker att vi borde bry oss ännu mycket mer om vad som sker i domstolarna och den betydelse reglerna där har för att få till stånd fungerande, rättssäkra och materiellt säkra domar.

Vi från Vänsterpartiet har inte några invändningar alls mot att man rubbar på de så kallade tilltrosbestämmelserna. Vi gillar också de nya sekretessreglerna, som på många sätt kan trygga och vara med och bära fram processen på ett väl genomtänkt sätt.

Jag har dock invändningar när det handlar om de tidiga berättelserna och i vilken omfattning de ska få användas. Det är en gammal princip från 1940-talet att vi värnar en omedelbarhetsprincip i domstol. Man menade att det mesta, i princip nästan allt, ska föras fram i huvudförhandlingen och att det utifrån den förhandlingen ska kunna göras en rättvis och tillförlitlig bevisvärdering.

Förändringen kom, som jag nyss nämnde, på 40-talet. Då markerade man en betydelse av att ha både fri bevisföring, alltså att inga regler borde gälla som gränser där, och fri bevisprövning från domstolens sida, alltså inga regler om vad som skulle gälla för full bevisning eller något liknande. Man markerade då också att principerna vid huvudförhandlingen borde vara muntlighet, omedelbarhet och koncentration. Ett mål skulle avgöras

vid en huvudförhandling, och rätten skulle i princip bara få grunda sin dom på vad som framkommit i den huvudförhandlingen.

Rätten till en rättvis rättegång är en grundläggande princip i svensk rätt. Vi nämner den och har en del regler i kanterna omkring den. I övrigt får vi luta oss mot Europakonventionen, där det finns en viktig paragraf om "fair trial". Vi får tolka vad som ska ingå i de preciseringar vi gör i svensk rätt.

I enlighet med principen om en rättvis rättegång bör bevisupptagningen i så stor utsträckning som möjligt ske i huvudförhandlingen. Att bevisupptagningen förskjuts till förundersökningen kan vara viktigt i vissa fall men är problematiskt i andra fall. Lagrådet har avrått från att vi skulle ändra den här presumtionen; man menar att det som vi har gjort tidigare är tillräckligt och att vi inte bör göra något ytterligare.

Utredningen som ligger till grund för det här hävdar att man borde begränsa detta och stanna vid vad som gäller i dag. Lagrådet markerade som jag sa att en sådan här ändring inte borde göras, och flera remissinstanser har stött det. När man från regeringens sida markerar att ändringen skulle behöva göras blir argumenten underkända.

Det som har återopats är bland annat krav från Åklagarmyndigheten. Där har det i vissa fall ställt till med bekymmer att man har strypt möjligheten att använda tidigare material i en domstolsprocess. Det har gjort att domstolarna några gånger gett förhandsbesked som sedan inte stämmer, vilket har lett till trassel i planeringen av processerna och ibland inställda huvudförhandlingar. Det är naturligtvis inte lyckat.

Frågan är då om vi ska gå ännu längre på den vägen. Jag tycker inte det. Sådana här problem av praktisk natur bör kunna lösas genom bättre planering och framförhållning från domstolens sida och samarbete med åklagaren. Vi i Vänsterpartiet menar därför att riksdagen bör avslå förslaget i den del som handlar om en ändring av omedelbarhetsprincipen när det gäller så kallade tidiga förhör. I övrigt står vi bakom förslagen i propositionen.

Något som jag tycker är väldigt intressant är det här med tilltrosparagraferna och tilltrosreglerna. De är väldigt komplicerade att tillämpa, enligt min erfarenhet från domstol. De här reglerna tar sikte på situationer där man vid huvudförhandlingen i tingsrätten har hållit förhör inför rätten eller i vissa fall vid syn. Det som var avgörande när domen sedan blev överklagad till hovrätten – eller så småningom Högsta domstolen, om det var aktuellt – var tilltron till bevisningen. Det handlar om en avvägning av vittnesmål och bevisning ur tilltrosperspektiv, och det är inte så enkelt. Om tingsrättens dom skulle ändras var då reglerna sådana att man inte fick göra det utan att tilltrosbeviset lades fram igen genom en ljud- eller bildupptagning eller togs upp på nytt i hovrätten – eller Högsta domstolen, om det avancerat dit. Vissa undantag gick att göra även där, men det var ganska komplicerat.

En risk som finns när det gäller det här med tilltrosvittnen – och ännu mer om vi skulle bygga mycket på tidiga förhör – om man blir kallad att höras i hovrätt eller högre instans är att vittnet eller målsäganden fokuserar mer på vad man sa i tidigare processer än på vad som verkligen inträffat. Till det kommer risken för att vittnen och andra som hörs utsätts för påtryckningar eller hot efter förhöret i tingsrätten. Det här med tilltrosbevisningen och tilltrosprövningen bör därför tas bort.

Sammanfattningsvis är vi alltså ense med majoriteten i flertalet frågor, men inte i den som handlar om tidig bevisupptagning, som vi inte tycker ska utökas.

Anf. 35 LUDVIG CEIMERTZ (M):

Fru talman! Utgångspunkten i den här propositionen är egentligen ganska enkel. I en rättsprocess bör vi ta till vara det som är mest tillförlitligt – det som sägs nära händelsen, innan minnen bleknar och uppgifter riskerar att påverkas. Men så är det inte alltid i dag. Vår uppfattning är att tidiga förhör används i alldeles för liten utsträckning. Det är det som vi nu vill ändra.

Fru talman! Tänk er att ett vittne hörs dagen efter en händelse och att vittnesmålet tas upp med ljud och bild. De uppgifter som dokumenteras är färska och detaljerade. Månader senare kallas samma person till domstol. Minnesbilderna kan vara svagare och formuleringarna något försiktigare. Ibland har det tillkommit yttre påverkan som kan ha ändrat minnesbilder – i värsta fall hot. Ändå ges det senare förhöret störst tyngd. Det är inte, fru talman, en självklarhet att det leder till bättre avgöranden. Det är detta vi vill förändra.

Tidiga förhör ska kunna användas i större utsträckning om det inte bedöms olämpligt. Utgångspunkten ska vara att det som sägs tidigt i en förundersökning också ska kunna användas som bevisning i en domstol. Förhör som spelas in ska enligt norm kunna användas som bevisning. Detta är en viktig förändring, inte minst eftersom vi vet att uppgifter kan förändras över tid och att det i vissa fall förekommer påtryckningar mot vittnen.

Fru talman! Samma tanke går igen när det gäller vittnesattester. I dag används skriftliga berättelser sällan i brottmål, eftersom det i praktiken krävs att parterna är överens för att de ska få användas. Det innebär att uppgifter som redan finns dokumenterade inte tas till vara. När polisen exempelvis nedtecknar tidiga vittnesförhör krävs det att den misstänkte ger samtycke för att de ska få användas. Det är alltså i många fall i dag på det viset att det är den misstänkte som avgör om polisens anteckningar får användas.

Det är en märklig ordning. Nu ändrar vi så att det i stället är domstolen som ska pröva om det är lämpligt att använda en sådan nedtecknad berättelse. Det gör det möjligt att i fler fall använda relevant information utan att kräva att allting ska upprepas muntligt. Samtidigt ligger ansvaret hos domstolen att avgöra när det kan ske på ett rättssäkert sätt.

Fru talman! Även i hovrätten handlar det om att bättre ta till vara det som redan finns. Vi tar nu bort tilltrosbestämmelserna och ger hovrätten större möjlighet att självständigt värdera bevisningen utan att vara bunden av hur den har presenterats och tolkats i tingsrätten. Genom att begränsa behovet av ny bevisupptagning undviker vi omtag som innebär att bevisningen oftare blir svagare än starkare. Det bidrar till en mer ändamålsenlig överprövning.

Fru talman! Rättssäkerheten avgörs inte av hur många gånger en uppgift upprepas utan av hur tillförlitlig uppgiften är. Domstolen gör sin prövning. Den tilltalade har rätt att bemöta bevisningen, och varje uppgift behöver värderas kritiskt.

Men rättssäkerheten handlar också om kvaliteten i underlaget. Att använda tidiga dokumenterade uppgifter i större utsträckning innebär ofta att rätten får ett bättre beslutsunderlag samtidigt som det finns tydliga ramar. Domstolen ska alltid pröva lämpligheten och väga in möjligheten till ett effektivt försvar. Det är en viktig princip.

Men, fru talman, det handlar inte bara om en effektiv domstolsprocess – det handlar också om människor. Det handlar om vittnen som har upplevt och varit med om jobbiga processer. De ska inte behöva berätta om händelsen flera gånger, för det innebär många gånger en påfrestning. Genom att i större utsträckning använda det som redan dokumenterats tidigt minskar vi behovet av att låta vittnen upprepa sina vittnesmål och gång på gång återuppleva samma sak. Det innebär en mindre belastning men också en större trygghet. Vi vet också att det förekommer försök att påverka vittnen. Detta är en del i att hantera det.

När en utsaga säkras tidigt minskar risken för att den förändras i efterhand. Det stärker både bevisningen och skyddet för den enskilde.

När det gäller skyddet för den enskilde gäller samma logik kring skyddet av uppgifter om tvångsmedel. I dag handlar det inte om att vi ger nya verktyg, utan det handlar om att säkerställa att de hemliga tvångsmedel, de verktyg och de metoder som redan i dag finns inte röjs.

När uppgifter om tvångsmedel sprids kan det försvaga brottsbekämpningen. Detta kan bli följden när vi ger information om hur polisen använder dessa verktyg. Därför inför vi nu ett tydligare sekretesskydd hos Domstolsverket.

Fru talman! Det här handlar i grunden om att låta rättsprocessen utgå från den bästa bevisningen – den bevisning som domstolen bedömer som den bästa – och bygga ett system som tar vara på den i stället för att försvaga den över tid. Det handlar om att i större utsträckning kunna använda det som sägs tidigt, förenkla det som i dag är onödigt tungt och skydda de människor som medverkar i processen.

Med detta, fru talman, skulle jag vilja yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 36 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Fru talman! Vi debatterar i dag ett betänkande som heter *En mer rättssäker och effektiv domstolsprocess*. Jag tänkte uppehålla mig mest vid den så kallade omedelbarhetsprincipen, som nämndes här från talarstolen tidigare.

Omedelbarhetsprincipen är något som under lång tid har varit en grundläggande rättsprincip i svensk processrätt. Principen innebär att domstolen endast får grunda sin dom på det material som presenteras direkt vid huvudförhandlingen. Det innebär att bevis, vittnesmål och förhör ska framföras muntligen inför rätten. I stort sett har det fungerat väl, men under senare år – jag talar av egen erfarenhet – har det blivit allt vanligare att vittnen och även målsägare ändrar uppgifter som de lämnat i förhör under den förundersökning som sedan ligger till grund för åklagarens stämningsansökan.

Det kan på goda grunder antas att vittnen då har utsatts för hot eller otillbörlig påverkan av den misstänkte eller av andra som har intresse av att saken inte ska komma fram i rätt belysning och att den åtalade på den grunden frias eftersom den bevisning som framlagts inte utgör tillräckliga skäl för en fällande dom – detta trots att det för såväl åklagare som polis

och kanske även för domstolen är uppenbart att berättelsen ändrats eller att vittnen har tystats av rädsla för repressalier. Men med rådande omedelbarhetsprincip har rätten inget annat val än att meddela en friande dom.

Fru talman! Det är uppenbart att en rättsprocess baserad på omedelbarhetsprincipen uppvisar svagheter och att världen har förändrats sedan principen tillkom på 1940-talet. Det finns svagheter och brister avseende både effektivitet och rättssäkerhet. Problemet har uppmärksamrats, och 2022 infördes möjligheten att åberopa förhör som dokumenterats genom ljud- och bildupptagning som bevis om det inte ansågs uppenbart olämpligt. Detta innebär i korthet att en berättelse som lämnats i polisförhör ansågs kunna ge mer tillförlitlig bevisning och bättre förutsättningar för materiellt riktiga domar.

Utsagor från ett tidigt förhör anses vara mer tillförlitliga eftersom de lämnats i ett tidigt skede av utredningen och den hörde då varit mindre påverkad av yttre faktorer.

Fru talman! Efter några år kan man dock konstatera att förändringen av skilda skäl inte blev riktigt som man hade tänkt sig. Kravet på den tilltalades rätt till motförhör har förlängt förhandlingen, och domstolarna lämnar otydliga besked om vilken bevisning som ska eller kan tillåtas, för att nämna några exempel på sådant som anses vara ett hinder i den nuvarande ordningen.

Därför föreslås nu en förändring som innebär att en berättelse som lämnats vid ett förhör inför en brottsbekämpande myndighet och dokumenteras genom ljud- och bildupptagning ska få åberopas som bevis i en rättegång i brottmål om det inte anses olämpligt. Det ska alltså även fortsatt ske en bedömning om det ska kunna användas eller inte.

Om detta genomförs ser vi att det finns en rad betydande fördelar med möjligheten att åberopa tidigare förhör som bevisning. Tidigare förhör bör därför användas i så stor utsträckning som möjligt men givetvis med hänsyn till befogade rättssäkerhetsanspråk för den tilltalade. Det är väldigt viktigt att betona detta.

Fru talman! För att regleringen av tidiga förhör ska bli mer effektiv bedömer utredningen att det krävs dels att parterna, och då främst åklagarna, åberopar tidiga förhör i större utsträckning, dels att polis och åklagare möjliggör för den misstänkte att hålla motförhör redan under förundersökningen. Om motförhör hålls redan under förundersökningen minskar behovet av att åberopa ett tilläggsförhör i domstol. De effektivitetsvinster reformen syftar till att åstadkomma realiseras därigenom.

Fru talman! Sammanfattningsvis innebär detta att ett tidigt förhör ska tillåtas som bevis om inte rätten utifrån vad parterna anfört gör bedömningen att det finns betydande processuella nackdelar med att bevis läggs fram på det sättet. Det kan handla om såväl processekonomiska skäl som rättssäkerhetsaspekter.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 18.)

Försvarsutskottets betänkande 2025/26:FöU13

Explosiva varor – förbättrade möjligheter till kontroll (prop.
2025/26:123)
föredrogs.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 18.)

§ 10 En mer ändamålsenlig prövning av kärntekniska anläggningar

*En mer ändamålsenlig
prövning av kärn-
tekniska anläggningar*

Näringsutskottets betänkande 2025/26:NU19

En mer ändamålsenlig prövning av kärntekniska anläggningar (prop.
2025/26:171)
föredrogs.

Anf. 37 TOBIAS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Det har blivit dags att debattera näringsutskottets betänkande 19, *En mer ändamålsenlig prövning av kärntekniska anläggningar*, och jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Vad betyder då detta, fru talman? I egenskap av förste talare tänkte jag försöka reda ut detta för åhörarna innan en eventuell mer spänstig debatt om energipolitik i en lite bredare bemärkelse sannolikt kommer att äga rum. Med eftermiddagens beslut här i kammaren möjliggör vi en ny process, där regeringen efter en ansökan får godkänna en kärnteknisk anläggning.

Ett sådant godkännande ersätter den tillåtlighetsprövning som regeringen annars ska göra enligt 17 kap. miljöbalken. Detta godkännande för regeringen berör en kärnteknisk anläggning om den dessförinnan har antagit en plan för kärntekniska anläggningar som omfattar det område och de anläggningar som ansökan avser.

Genom planen prövar regeringen om det är förenligt med hushållningsreglerna i miljöbalken att uppföra en viss typ av kärnteknisk anläggning inom det område som planen avser. Därutöver får en plan endast antas om någon ansökt om regeringens godkännande och den eller de kommuner som ligger inom det berörda området har tillstyrkt ansökan.

Det kommer dock även fortsättningsvis att vara möjligt med det nuvarande förfarandet med tillåtlighetsprövning enligt miljöbalken för den som inte vill nyttja detta nya spår. Våldigt, väldigt förenklat, fru talman: Vi möjliggör nu helt enkelt ett snabbspår när det ska anläggas en ny kärnteknisk anläggning samtidigt som vi bibehåller den mer traditionella processen.

I propositionen och betänkandet föreslås även ändringar när det gäller prövning av kärntekniska anläggningar enligt lagen om kärnteknisk verksamhet. Det innebär att det nu införs en möjlighet att få ett förhandsbesked. Allting syftar till att underlätta och minska kostnaderna kopplade till det kärnkraftsprogram som nu är pågående.

Fru talman! Nu har jag förklarat innebörden av det vi ska debattera. Då slipper mina kollegor i utskottet att upprepa exakt vad betänkandet innehåller.

Men ska man sedan ha en något bredare tagning kan jag säga att det här är i en direkt röd linje med det pågående arbete som Tidöpartierna har ägnat sig åt från dag ett. Det handlar alltså om det faktum att vi ärvde ett energisystem – specifikt ett elsystem – som hade blivit vanvårdat över tid. Det hade varit världens bästa och utsläppsneutralt. Sedan försakade man det svenska elsystemet. Det handlade om kopiösa nyinvesteringar i elnät som en följd av den väderberoende kraftens etablering runt om i Sverige.

Då valde folket politiker som helt enkelt ville göra om och göra rätt. Sedan dess har vi rivit de juridiska begränsningar som funnits i Sverige för etablering av ny kärnkraft. Vi har säkerställt statligt stöd och riskdelning i nya kärnkraftsprojekt. Vi har angripit såväl frågor om slutförvar som frågor om kustremsorna för att på alla fronter underlätta för nyetablering av kärnkraft i Sverige. Det handlar om att driva fram den ambition som finns att vi även ska kunna lämna efter oss ett elsystem präglad av leveranssäkerhet och låga elpriser till kommande generationer.

Det här är bara en i mängden av de produkter på området som vi har hunnit leverera under de här åren. Vi är dessutom mellan Tidöpartierna överens om analysen och behoven kopplade till energipolitiken.

Jag är tacksam för att det under mandatperioden har skett en förflyttning från flera av oppositionspartierna. De har med ibland små steg och ibland stora kliv tagit sig närmare den politik som vi bedriver. Det råder i dag en större enighet på det energipolitiska området än vad det har gjort på väldigt, väldigt länge. 80 procent i denna kammare har till exempel röstat ja till ett statligt engagemang vid ny kärnkraftsutbyggnad i Sverige. Det ser jag positivt på.

Även om oppositionspartierna har många olikheter inom energipolitiken, vilket inte minst syns i de väldigt varierande anslagen till utgiftsområde 21 Energi, har de nått samsyn i detta betänkande i och med en gemensam reservation om att avslå Tidöpartiernas proposition. Man motsätter sig helt enkelt att vi ska underlätta för och skapa snabbspår för nyetablering av kärnkraft.

Trots att alla partier regelbundet pratar om snabbare tillståndsprocesser och mer förutsägbara tillståndsprocesser motsätter man sig just det i detta betänkande eftersom det berör kärnkraften. Trots att Socialdemokraterna i sin budget bibehåller de statliga stöden och investeringarna i fråga om kärnkraft vill man inte ha detta snabbspår och denna förenkling av processen. Oavsett de här förenklingarna är processen lång och snårig – från investeringsvilja till verkställighet. Man prövas utifrån ett flertal lagar och i ett flertal domstolar med mera.

Vi har alltså en oenig opposition när det kommer till energifrågorna, men den stora trenden inom det energipolitiska området är en ökad samsyn och en konvergens där oppositionen alltmer närmar sig Tidöpartiernas syn på frågorna.

Jag väljer att stanna där, fru talman.

Anf. 38 MATTIAS JONSSON (S):

Fru talman! Vi har precis fått en redogörelse för vad det här ärendet i grunden handlar om – en mer ändamålsenlig prövning av kärntekniska anläggningar.

Vi från Socialdemokraterna har i behandlingen av det här ärendet varit väldigt tydliga redan från början med att den här produkten behöver avslås. Jag vill förklara varför och vad vi anser behöver göras i stället.

Låt oss börja med det grundläggande. Kärnkraft är faktiskt inte vilken verksamhet som helst. Det handlar om teknik som ställer väldigt höga krav på säkerhet, långsiktighet och ansvarstagande. Det handlar om att skydda människor och miljö – också kommande generationer. Och det handlar om förtroende. Det handlar om förtroende för våra institutioner. Det handlar om förtroende för våra myndigheter och för de beslut som vi här inne i kammaren fattar. Just därför måste prövningssystemet för de kärntekniska anläggningarna vara rigoröst, rättssäkert och stabilt över tid.

Fru talman! Regeringen säger sig vilja effektivisera och förtydliga dagens system, som vi hörde Tobias Andersson prata om. Det är faktiskt i grunden en rimlig ambition, för ingen tjänar på onödig byråkrati eller otydliga processer. Men det avgörande är inte vad man säger sig vilja utan vad man faktiskt föreslår och går fram med för beslut i kammaren.

Här uppstår det ett problem. När vi har granskat det här förslaget och tagit del av remissvaren från myndigheter, experter och aktörer i branschen har en helt annan bild än den vi hörde om här innan och som regeringen försöker ge framträtt. I stället för att skapa tydlighet riskerar förslaget att leda till det precis motsatta – ökad otydlighet, fler gränsdragningsproblem och nya beroenden mellan de olika myndigheterna.

Detta innebär i praktiken att processen blir mer komplex, inte mindre komplex. Vad blir konsekvenserna av det? Jo, fler överklaganden, längre handläggningstider och minskad förutsägbarhet för alla inblandade.

Det är värt att stanna upp där, för just förutsägbarheten är något som både näringslivet och ansvariga myndigheter gång på gång lyfter som helt avgörande. Utan tydliga spelregler blir investeringar svårare, planeringar mer osäkra och beslutsfattande mer riskfyllt.

Fru talman! Det är talande att en tung och erfaren aktör som Vattenfall i sitt remissvar pekar på att den nuvarande prövningsmodellen, alltså den som gäller i dag, i flera avseenden är att föredra framför regeringens förslag, som vi ska rösta om i dag. När en sådan aktör – med en djup kunskap om både systemet och de praktiska tillämpningarna – varnar för de här förändringarna bör alla i den här kammaren stanna upp och lyssna.

Vi socialdemokrater menar att ett förändrat prövningssystem måste uppfylla några grundläggande krav.

För det första måste det vara robust. Det ska tåla prövning över tid och fungera även när förutsättningar förändras.

För det andra måste det vara rättssäkert. Beslut ska fattas på tydliga grunder, och det ska finnas legitima möjligheter till insyn och överklagande men utan att systemet i sig skapar mer eller onödiga konflikter.

För det tredje ska det säkerställas att höga krav på säkerhet och miljö aldrig får kompromissas bort.

För det fjärde, vilket ibland glöms bort i debatten, måste även andra viktiga samhällsintressen vägas in. Det kan handla om markanvändning, regional utveckling och påverkan på det lokala samhället.

Vår samlade bedömning är att regeringens förslag över huvud taget inte lever upp till dessa krav. Det är med andra ord inte tillräckligt genomarbetat. Det skapar fler problem än det löser och riskerar att underminera det förtroende som hela systemet vilar på.

Vår tydliga slutsats är därför att den här propositionen behöver avslås – riksdagen behöver rösta nej till den.

Men låt mig också vara lika tydlig med vad detta *inte* innebär. Det här är *inte* ett försvar av dagens system i alla delar. Vi ser, precis som många andra, att det finns behov av förbättringar. Processerna kan bli effektivare, ansvarsfördelningen kan bli tydligare och handläggningstiderna kan kortas. Avgörande är dock att förändringar som ska göras måste ske med kvalitet. Vi ska inte hasta fram ett förslag som slår åt andra hållet.

Fru talman! Det är för oss helt centralt att provningssystemet ger stabila och förutsägbara villkor för alla berörda aktörer. Det gäller företag, myndigheter och inte minst de människor som berörs av besluten.

Samtidigt måste systemet utformas så att allmänhetens förtroende för säkerhets- och miljöprovningen är fortsatt starkt. Utan det förtroendet riskerar varje beslut att ifrågasättas, och då förlorar vi något mycket större än bara tid i en enskild process. Det handlar ytterst om tilliten till vårt demokratiska beslutsfattande.

Fru talman! Mot den bakgrunden menar vi att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett nytt och genomarbetat förslag, ett bättre förslag som på riktigt förenklar provningen inte bara på papperet utan också i praktiken, ett förslag som säkerställer att höga krav på säkerhet och miljö upprätthålls, ett förslag som tar hänsyn till de olika synpunkter som myndigheter, experter och branschaktörer faktiskt har framfört kring det förhastade verk som läggs fram i dag. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Fru talman! Ansvarstagande handlar inte bara om att agera utan också om att agera rätt och riktigt. I den här frågan innebär det, för oss, att säga nej till det här bristfälliga förslaget för att bana väg för ett bättre förslag. Därför yrkar vi avslag på propositionen.

Jag yrkar bifall till reservation 1, som är en enig reservation från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet.

Nuvarande regler som också går att tillämpa kommer från myndigheterna att fortsätta att tillämpas. Vi säger nej till regeringens påfund, och med det strul kring kvittningen som Sverigedemokraterna har orsakat hoppas jag att propositionen blir nedröstad.

(Applåder)

Anf. 39 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Fru talman! Sverige befinner sig i en tid av tilltagande osäkerhet, vilket vi har sett de senaste fem sex åren. Pandemi, krig i vårt närområde, inflationens återkomst, höga energipriser och nedlagd planerbar elproduktion har pressat familjer och företag och drabbat svensk ekonomi.

Det är inte säkert att den mest krävande tiden ligger bakom oss. När oron i omvärlden ökar påverkas energipriserna. När energipriserna stiger

påverkas hela ekonomin. Företag får högre kostnader. Familjer får lägre marginaler. Investeringar skjuts på framtiden.

Sverige är inte immunt mot det som händer i omvärlden, men Sverige möter osäkerheten från en starkare position än många andra länder. Vi har starka offentliga finanser, välfungerande institutioner och ett elsystem som trots stora brister fortfarande har viktiga styrkor genom kvarvarande kärnkraft, vattenkraft och förnybar elproduktion.

Just därför måste vi också vara kloka nog att bygga vidare på det som fungerar, för i oroliga tider är stabilitet, ansvar och förutsägbarhet hårdvaluta. Det gäller ekonomin, det gäller statsfinanserna och det gäller energipolitiken.

Fru talman! Sverige behöver mer el. Men el är inte bara enskilda kilowattimmar, och energimixen är inte bara ett pajdiagram. Sverige behöver mer planerbar, fossilfri baskraft, och vi behöver den särskilt i södra Sverige. Det är där elunderskottet märks tydligast. Det är där familjer och företag under lång tid har fått bära konsekvenserna av ett elsystem som inte längre levererar tillräckligt stabilt, tillräckligt förutsägbart och tillräckligt billigt.

Fru talman! Det här handlar inte om teknik för teknikens skull. Det handlar om människors vardag. Det handlar om barnfamiljen i Skåne som ser hur elräkningen äter upp marginalerna. Det handlar om industrieföretaget som vill växa men tvekar när elförsörjningen är osäker. Det handlar om lantbrukaren, butiksägaren och verkstadsföretaget som gör allt rätt, arbetar hårt och tar ansvar – men som möter ett elsystem som inte räcker till.

När omvärlden blir mer osäker behöver Sverige bli mer robust. Ska vi jämna ut elpriserna, stärka konkurrenskraften och ge Skåne bättre förutsättningar att växa måste vi också våga säga det som är sant: Sverige behöver kärnkraft i södra Sverige.

Fru talman! Det är därför regeringen nu tar bort lager efter lager av hinder som har försvårat, sinkat och i praktiken omöjliggjort ny kärnkraft i Sverige. Det handlar inte om att tumma på säkerheten eller runda miljöprövningar. Det handlar om att skapa ordning, tydlighet och förutsägbarhet.

Den som vill investera tiotals eller hundratals miljarder i ny elproduktion måste veta vad som gäller. Det måste gå att förstå processen. Det måste gå att planera. Det måste gå att lita på att staten inte säger en sak i energipolitiken och sedan gör något annat i lagstiftningen.

I en tid när Sverige behöver investeringar, tillväxt och fler arbetade timmar är det direkt skadligt om politiken bidrar till osäkerhet kring en av ekonomins mest grundläggande funktioner: tillgången till el. Därför lägger regeringen om kursen. Vi river hinder och stärker villkoren. Vi bygger ett elsystem som håller även när det är kallt, mörkt och vindstilla. En vintersäkrad energipolitik, skulle man kunna kalla det.

Fru talman! Det betänkande som vi debatterar i dag handlar om en mer ändamålsenlig prövning av kärntekniska anläggningar. I dag kan processen för att pröva ny kärnkraft vara krånglig och svår att överblicka. Flera olika lagar och prövningar hänger ihop men inte alltid på ett helt tydligt sätt. Det skapar osäkerhet för den som vill bygga, för myndigheter som ska pröva och för kommuner som berörs.

Regeringens förslag innebär att det införs en ny lag om regeringens godkännande av kärntekniska anläggningar som säger att den som vill bygga en kärnteknisk anläggning ska kunna ansöka direkt hos regeringen om ett godkännande. Ett sådant godkännande ska ersätta den tillåtlighetsprövning som regeringen annars gör enligt miljöbalken. Om detta har vår utskottsordförande redan berättat.

Parallellt görs ändringar i flera andra lagar för att systemet ska hänga ihop bättre. Det handlar om en plan för kärntekniska anläggningar som regeringen i ett första steg ska kunna besluta om. Den planen ska gälla det område och de anläggningar som ansökan sedan handlar om. Genom planen prövas om det är lämpligt att använda mark och vatten på det sättet.

Jag hoppas att skolklasserna på läktaren hänger med i det här något tekniska anförandet!

Fru talman! Den plan vi pratar om får bara beslutas om någon har ansökt om godkännande och om de kommuner som ingår i planområdet har tillstyrkt både ansökan och planen. Det innebär att staten, för att göra det enkelt, får en tydligare möjlighet att pröva helheten. Men kommunerna har en fortsatt viktig roll, och det är rimligt.

Förslaget innebär också att det ska bli möjligt att få förhandsbesked enligt lagen om kärnteknisk verksamhet. Om en aktör tidigt kan få veta om en viss fråga går att lösa eller inte minskar risken att stora resurser läggs på projekt som senare fastnar i processen.

Fru talman! Kärnkraft spelar en viktig roll för att möta framtidens elbehov och stärka leveranssäkerheten i elsystemet. Det handlar om familjers ekonomi, om industrins investeringar, om klimatet, om försvarsförmågan och om Sveriges långsiktiga ekonomiska tillväxt. Elförsörjning är inte en sidofråga utan en grundförutsättning för ett land som vill vara tryggt, rikt och konkurrenskraftigt. Och det ska vi ju vara. Utan el stannar Sverige. Med mer planerbar el kan Sverige fortsätta växa.

Fru talman! Oppositionen vill avslå regeringens förslag. Några vill avslå allt. Några vill avslå delar. Några vill avslå för att förslaget förenklar för lite. Någon vill avslå för att förslaget förenklar för mycket. Den stora splittring som vänsterpartierna visar upp angående frågor som a-kassan, bolåneskatten, bidragen och arbetsgivaravgifterna återfinns alltså även inom energipolitiken. Moderaternas bild är att Sverige inte har råd med mer energipolitisk osäkerhet.

Fru talman! I oroliga tider är förtroende och förutsägbarhet hårdvaluta för ett land. Det duger inte att säga att man vill ha mer el men samtidigt rösta nej till förslag som gör det möjligt att få fram mer planerbar el. Det duger heller inte riktigt att tala om industrins klimatomställning men blunda för att industrin behöver el varje timme på dygnet och året om. Det duger heller inte att säga att familjer och företag i södra Sverige ska få lägre och jämnare elpriser men samtidigt motsätta sig den baskraft som behövs för att vi ska kunna ta oss dit. Ansvarslöshet i energipolitiken straffar sig, och priset betalas av svenska familjer och företag.

Fru talman! Regeringen säger inte att kärnkraft är enda lösningen, men Sverige behöver mer av allt, inklusive kärnkraft. Dagens förslag och betänkande löser inte ensamt alla Sveriges energiproblem. Men det är ett steg i rätt riktning, för det gör prövningen tydligare och visar att Sverige menar allvar med att bygga ny kärnkraft.

Vi moderater kommer inte att lova allt till alla. Vi ska inte spä på osäkerheten med kortsiktiga besked. Vi ska inte föra en energipolitik där ideologiska låsningar går före familjers ekonomi och företags behov. Hårt arbetande människor ska kunna lita på att elen finns när den behövs och där den behövs. Därför behövs kärnkraft.
(Applåder)

Anf. 40 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman! Ärendet NU19 heter *En mer ändamålsenlig prövning av kärntekniska anläggningar*. Men det skulle kunna döpas om till *Regeringen försöker med alla till buds stående medel underlätta för ny kärnkraft* eller något i den stilen, för det är det ärendet handlar om. Bara det man kan läsa sig till om när lagförslaget är tänkt att träda i kraft säger en hel del. Den nya lagändringen föreslås träda i kraft den 17 juni redan i år. Det är panik nu med att försöka få spaden i jorden för något som kommer att skuldsätta flera generationer och som kanske inte ens behövs. Jag är beredd att gå så långt som att säga att om vi får till en grundlig analys av läget och sedan tittar på hur mycket baskraft som behövs och om det kan uppnås på andra, rent av billigare sätt, landar vi i någonting.

Fru talman! Regeringen försöker med alla möjliga medel – lagändringar och garantier för investerare – få det att se ut som om det finns stort stöd för att bygga ny kärnkraft. Jag är egentligen en pragmatisk politiker. Det vet alla som känner mig sedan tidigare eller som har lärt känna mig här i mitt uppdrag som riksdagsledamot. Men sättet som man stressar fram ny kärnkraft på är inget annat än oseriöst och att lura svenska folket. Man får det att framstå som om det vore en ko på isen och enda chansen att rädda den är att sätta spaden i jorden för ny kärnkraft före den 13 september, annars väntar oss en katastrof. Det är lögn.

Hör upp, svenska folket! Regeringen vill att vi i Sverige ska ha billig el till hands. Det låter bra, och jag håller med. Men när andra länder i EU är villiga att låta gasens påverkan på elpriset bortkopplas skriver både statsministern och energiministern till kommissionen att marginalprissättningen fungerar väl och att de inte vill att man ska störa en fungerande marknad.

I den här debatten kommer vi knappast att få tydliga svar på hur det förhåller sig vad gäller dessa brev som skickades till kommissionen den 4 och 5 mars, men vi har KU-anmält statsministern för svaret han gav till partiledaren Nooshi Dadgostar under frågestunden för några veckor sedan. Där hävdade han att det var ett missförstånd av vad han skrev. Men jag tror som sagt att tolkningen kommer att göras och att sanningen kommer att segra även i den här frågan.

Varför, frågar sig kanske vän av ordning, skulle inte den här regeringen vilja ha så billig el som möjligt för svenska hushåll och svensk industri? Man skulle kunna tro att det är klart att de vill det. Men om vi kan visa på att el producerad i Sverige inte kostar skjortan och skulle kunna levereras till priser som är mycket lägre än vad marginalprissättningen levererar blir bilden av ny kärnkraft såklart sämre.

Höga elräkningar är en kassako för staten. Så är det, oavsett vem som sitter på regeringsmakten. Men vi har en tung industri som är i framkant när det gäller att ställa om. Då kan vi inte låta prestige och att den här

regeringen vill visa väljare att man levererar på löften om ny kärnkraft stå i vägen. Det är det saken handlar om.

Fru talman! Det är mycket som står på spel. Ska vi med en åsnas envishet försöka få investerare att börja med ny kärnkraft i stället för att seriöst analysera investeringar i kärnkraft? Som jag sa: Jag är pragmatisk av mig. Låt oss titta på hur läget ser ut för reaktorerna som är i drift i dag! Jag hör ingenstans någon som talar om hur länge de kommer att kunna tuffa på. Kan de livstidsförlängas? Hur länge i så fall? Och så vidare.

Det behöver tas ett grepp om hela systemet under en bred energiöverenskommelse. Det är jag överens med till och med Moderaterna om. Bara så kan svenska hushåll och svensk industri få en rättvis behandling av oss politiker, som de förväntar sig. Men vi är inte där. Det har gått prestige i en mycket viktig fråga, och det kommer att bli en akilleshäl för vårt land.

Jag yrkar bifall till reservation 1, som är en gemensam reservation, som Socialdemokraternas ledamot presenterade och lyfte fram så bra i sitt anförande.

Anf. 41 CAMILLA BRODIN (KD):

Fru talman! Det är inte första och säkert inte sista gången jag säger detta i Sveriges riksdag: Sverige står inför ännu ett avgörande vägval för vår energiförsörjning. Elbehovet ökar kraftigt för hushållen, för industrin och för omställningen. I detta läge måste politiken ta ansvar för ett elsystem som är stabilt, leveranssäkert och långsiktigt hållbart. Där spelar kärnkraften en stor roll.

Vi kristdemokrater menar att kärnkraften är nödvändig för att möta framtidens elbehov och för att säkerställa att Sverige även fortsättningsvis har ett robust elsystem alla timmar på året och i hela landet. Det räcker inte med ambitioner, utan det krävs fungerande spelregler.

För att ny kärnkraft ska kunna byggas krävs bättre och tydligare investeringsförutsättningar. Dagens regelverk är utdraget och oöverskådligt, och det skapar osäkerhet för aktörer som är beredda att ta stort ansvar och mycket långsiktiga investeringsrisker. Därför är det välkommet att regeringen nu lägger fram ett förslag som förbättrar villkoren för nyetablering.

Den proposition vi behandlar i dag syftar till att skapa ett mer ändamålsenligt och effektivt system för prövning av kärntekniska anläggningar med tydliga roller och tydligt ansvar. Det är nödvändigt om Sverige ska kunna gå från ord till handling i energipolitiken.

Vi välkomnar regeringens proposition. Att ständigt skjuta frågan framför sig genom nya omtag och omarbetade förslag riskerar att cementera den handlingsförlamning som redan kostat Sverige både konkurrenskraft och trygghet i energisystemet.

Fru talman! Oppositionen riktar kritik från olika håll. Socialdemokraterna menar att effektiviteten inte förbättras tillräckligt och vill se ännu ett nytt förslag. Vi kristdemokrater delar inte riktigt den bedömningen. Vi menar att Sverige nu behöver förutsägbarhet och beslutskraft, inte fler rundor av osäkerhet.

Andra oppositionspartier motsätter sig kärnkraften av principiella skäl, oavsett nytta eller kostnad, eller lyfter fram det kommunala inflytandet, särskilt i frågor som rör slutförvar. Det kommunala perspektivet är viktigt,

men det måste vägas mot nationella intressen. Energiförsörjningen är ytterst ett ansvar för staten och hela landet.

Ytterligare andra partier menar att kärnkraften bromsar omställningen och ökar kostnaderna. Kristdemokraterna ser tvärtom att utan planerbar fossilfri el riskerar omställningen att stanna av och hushållen att drabbas av ännu större prisvariationer.

Fru talman! Sverige behöver ha en regering och politiker som har modet att fatta beslut. Vi har ett väderberoende elsystem, vilket kan vara problematiskt i fredstid men oacceptabelt i krigstid. Omställningen, vår konkurrenskraft, industrin och därmed vårt försvar är beroende av att elen finns där den behövs och när den behövs. Därför behöver vi skapa vårt eget öde med ett planerbart och reglerbart elsystem, inte lämna det åt vädret.

Fru talman! Energipolitik handlar om ansvar för kommande generationer. Det handlar om att kombinera klimatansvar med trygghet, konkurrenskraft och social hållbarhet. Därför säger Kristdemokraterna ja till den här propositionen och nej till fortsatt passivitet. Sverige behöver mer el, Sverige behöver stabil el och Sverige behöver fatta beslut. Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 42 BIRGER LAHTI (V) replik:

Fru talman! Camilla Brodin! Jag nämnde i mitt anförande det brev som statsministern skrev till ansvarig EU-kommissionär. Dagen därpå följdes det av ett brev från energiministern. I det hyllar energiministern marginalprissättningen, trots att vi vet att det är den som smittar av sig så att högre priser drabbar oss i Sverige.

Hur ser ledamoten Camilla Brodin på att vi har en energiminister som inte vill skydda svenska konsumenter? Hon har skickat ett brev och framfört att hon inte vill att man rör det här. Men de som lyfter upp frågan i EU-kommissionen menar att gaspriserna smittar av sig och skapar högre elpriser, vilket även drabbar svenska kunder. Hur ser ledamoten Brodin på den utmaning som Sverige så att säga skyddar genom att säga att gaspriserna inte ska bortkopplas?

Anf. 43 CAMILLA BRODIN (KD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan! Den hör egentligen inte riktigt hemma i anslutning till det här betänkandet utan är en enskild fråga som ligger utanför, men jag väljer ändå att svara på den så gott jag kan.

Låt mig börja med tveksamheten om var vi har energiminister Busch i fråga om svenska elkonsumenter. Vi vet att vi har en stark röst i Bryssel med Ebba vid rodret. Hon försöker också se till att vi ska få behålla alla flaskhalsintäkter som EU vill ta ifrån oss, så att vi får behålla dem i Sverige och ge tillbaka dem till svenska elkonsumenter.

Alla partier i Sveriges riksdag borde känna en stolthet över att vi tar fajten mot Bryssel på riktigt. Då måste man också välja vilka strider man tar som gör skillnad för hushållen hemma i Sverige.

Jag vet dock att Vänsterpartiet har en helt annan syn på framtidens energipolitik, och jag förstår inte hur man ska kunna få ihop kalkylen om man vill prata robusthet och leveranssäkerhet samtidigt som man vill hålla priserna nere.

Anf. 44 BIRGER LAHTI (V) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Brodin, för svaret!

Jag hävdar definitivt att det här hänger ihop eftersom regeringen pekar på låga elpriser. Men regeringen jobbar åt andra hållet. Man vill ha höga elpriser eftersom caset med kärnkraft annars inte blir hållbart.

Jag vill återge ett par rader. Eftersom jag inte är så duktig på språk hoppas jag att det här stämmer. Jag har fått det översatt åt mig. ”Därför uppmanar vi kommissionen att avstå från att presentera en elmarknadsreform som riskerar att skada de välbehövliga investerarnas förtroende.”

Fru talman och ledamoten Brodin! Det är precis det här jag pekar på. Man vill inte att svenska kunder ska få lägre elpriser, för det kommer inte att gynna caset med ny kärnkraft. Man försökte helt klart bromsa en reform som kommissionen ville komma fram med, som gick ut på att prissättningen på el inte skulle vara beroende av gaspriser.

Ministerns svar till kommissionen är dock tydligt: Man inte vill rucka på det här. Man vill ha höga elpriser för skåningarna.

Anf. 45 CAMILLA BRODIN (KD) replik:

Fru talman! Tack, Birger Lahti, för inlägget! Jag hörde dock inget svar på den fråga som jag ställde till Vänsterpartiet. Birger Lahti höll sig utanför det vi debatterar i dag.

Varken regeringen eller nuvarande energiminister Busch vill att man ska ha höga elpriser i södra Sverige. Vi gör ju allt vi kan för att få bort de höga elpriserna i Sverige. Det gör vi genom en rad parallella insatser för att kunna ha ett leveranssäkert och robust elsystem framöver och el till rimliga priser.

Problematiken i dag är ett väderberoende system, vilket gör att när det som i dagsläget är minuspriser finns det inte en enda vindkraftsproducent som vill investera i Sverige. Vi behöver skapa förutsättningar för att bygga baskraft, framför allt i södra Sverige, om skåningarna ska ha lägre elpriser i framtiden.

Anf. 46 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Jag fastnade för två saker som Camilla Brodin sa i sitt anförande.

Till att börja med sa hon att energiförsörjningen är ett statligt ansvar, och därför ska man slopa det kommunala vetot mot kärnkraft. En inskränkning av kommunens rätt är en del av en kommande proposition. Men om energiförsörjning är ett statligt ansvar, varför är det bara för kärnkraft som det kommunala vetot ska slopas?

Vi i Centerpartiet tycker att man ska behålla det kommunala vetot både för kärnkraft och för vindkraft. Men i alla scenarier som finns för ett utbyggt energisystem som ska nå de 300 terawattimmar som vi är överens om är landbaserad vindkraft det kraftslag som byggs ut mest. Om man nu argumenterar för att det är ett statligt ansvar och att det därför inte ska finnas ett kommunalt veto mot kärnkraft undrar jag varför man då ska ha det på vindkraft. Inskränkningarna är betydligt större i nyttjandet av mark när det kommer till kärnkraft.

Camilla Brodin pratar också om säkerhet och vikten av ett energisystem som är robust i kris- och krigstid. Alla erfarenheter från Rysslands

invasion av Ukraina visar att ett decentraliserat energisystem är ett starkare och mer robust energisystem. Det sa också en enig totalförsvarsberedning 2017.

Vilka fakta har Camilla Brodin som grund för att göra en annan analys? Det hon själv förespråkar är ett centraliserat energisystem med flera stora enheter, vilket Ukraina säger är vansinnigt. De bygger så litet och så smidigt de kan, så nära användningen som möjligt och så decentraliserat det bara går, därför att det är mindre sårbart.

Vilken faktamässig grund har Camilla Brodin för att göra en annan analys, med tanke på att hon säger att det som regeringen förespråkar är mer säkert, trots all den erfarenhet vi har från Ukraina?

Anf. 47 CAMILLA BRODIN (KD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Nordin, för alla dina frågor!

Jag ska börja med den som handlade om nyttjande av mark, kommunalt veto och det statliga ansvaret. Ja, det finns ett statligt ansvar att se till att el finns där och när den behövs, på riktigt, och att den också finns till rimliga priser. Precis som jag alltid har gjort i den här kammaren vidhåller jag att staten bör ta det ansvaret.

Nu visar vi vägen framåt för hur vi ska kunna bygga kärnkraft. Vi har haft ett system där vi både har haft baskraften i form av kärnkraft och dessutom vattenkraften, som också har sett till att vi har skapat den baskraft som vi har och det fossila elsystem som vi ändå har haft. Systemet blir dock alltmer väderberoende, vilket faktiskt kan skapa kriser även i fredstid. Vi kan också se att det är helt oacceptabelt att ha ett helt väderberoende system i krigstider.

När det gäller nyttjande av mark kan man fråga alla som befinner sig runt om i Sverige om de tycker att vindkraften, som tar ganska stora ytor i anspråk, är helt oproblematisk. Hur uppfattas kärnkraften på de sajter vi faktiskt har i dag? När det gäller ianspråkstagande av mark ser man att det rör sig om ganska begränsade områden. Men vi får ganska mycket effekt, precis det som Sverige saknar i dag. Vi producerar mer el än vi själva konsumerar. Det är helt rätt och riktigt, och vi har aldrig påstått något annat. Men däremot saknar vi effekten. Det är den vi importerar.

Vi måste planera om för ett annat elsystem, om vi ska kunna klara av de utmaningar vi har framför oss. Men jag har inte sett att ledamoten Nordins parti har kunnat komma med den typen av lösningar framåt.

Anf. 48 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Bygg på de sajter vi har i dag då, Camilla Brodin, där acceptansen finns! Då kan vi väl enas om att vi inte ska öppna för att bygga ny kärnkraft längs hela kustbandet, till exempel, där man inte vill ha kärnkraft. Valdemarsviks skärgård, till exempel, är ett jättedåligt ställe att bygga på. Det finns inget stöd i den kommunen. Faktum är att det kom en undersökning häromdagen som sa att en tredjedel av befolkningen vill ha kärnkraft i den egna kommunen. Det är hälften så många som de som vill ha vindkraft i den egna kommunen.

Om man nu tycker att kärnkraften är det bästa och billigaste och det bästa sedan skivat bröd, varför litar man då inte på den egna befolkningen? Låt dem bestämma! Om man nu tycker att det är så bra, varför ska då regeringen kunna köra över kommuner i de här frågorna?

Jag fick inte heller något svar på vilken faktamässig grund och vilka säkerhetspolitiska antaganden som gör att regeringen och Camilla Brodin tycker att ett centraliserat elsystem är bättre än ett decentraliserat. Vad är det för erfarenheter som har kommit sedan 2017, när vi var överens om detta? Snarare är det tvärtom: All erfarenhet från Ukraina visar att det är vansinne att bygga stora produktionsanläggningar, därför att de är sårbara. Och kan produktionsanläggningen skyddas slår man i stället ut nätet runt omkring. Det är helt enkelt mycket bättre med små, decentraliserade anläggningar. Det säger ukrainarna själva, dessutom.

När det gäller rimliga priser tycker jag att Camilla Brodin ska berätta för svenska folket vem som ska betala, hur man ska ersätta det hela och hur man ska få fram de 440 miljarderna i lån och sedan garantipriserna som ska betala tillbaka lånen. Vem ska stå för dem egentligen? Det är ju inte de privata företagen som ska göra det, utan det ska skattebetalarna göra i slutändan.

Jag är också nyfiken – Camilla Brodin säger att vi inte ska ha ett helt väderberoende energisystem. Jag har inte sett någon som har föreslagit det. Vill man titta på hur vi ska få mer effekt kan man läsa en jättebra rapport som Centerpartiet har släppt, baserad på Sveriges Ingenjörers och Energimyndighetens rapporter gällande ökad effekt från både kraftvärme och vattenkraft samt energieffektivisering, vilket kan ge ungefär fyra gånger så mycket effekt på hälften av tiden jämfört med regeringens förslag.

Anf. 49 CAMILLA BRODIN (KD) replik:

Fru talman! Tack, Rickard Nordin, för ytterligare frågor! Jag uppskattar dem faktiskt verkligen. Jag har inte läst er rapport men ska såklart göra det.

Säkerhetspolitiken är A och O för den här regeringen. Därför har vi säkerställt att vi har Försvarsmakten med oss och att vi också har hela det säkerhetspolitiska läget med oss.

Vi ser nu till att skapa förutsättningar för att bygga kärnkraft på fler ställen än de tre befintliga sajterna. Vi skapar också möjlighet att ha det inte bara på tre ställen utan att också bygga små modulära reaktorer, det som i folkmun kallas för SMR:er, för att kunna ha ett mer oberoende elsystem som också hänger ihop – för att kunna leverera el när och där den behövs. Jag tror att man behöver ha många parallella tankar i huvudet samtidigt.

Jag är otroligt stolt över att den här regeringen har lagt om hela energipolitiken så att vi faktiskt kan lita på att elen finns där till rimliga priser när vi behöver den och att vi inte behöver tacka nej till företag som vill komma och etablera sig eller riskera att medborgare ska få fakturor som är enormt stora på grund av att vi har helt instabila elpriser i dagsläget. Ja, man kan kalla det för jojobraser. Det är något som den här regeringen inte vill stå till svars för, utan vi lägger om hela den inriktningen. Jag är otroligt stolt över det.

Anf. 50 RICKARD NORDIN (C):

Fru talman! Sverige står mitt i en dubbel utmaning. Vi ska klara klimatomställningen och samtidigt säkerställa att företag och hushåll har tillgång till fossilfri, konkurrenskraftig el som byggs ut snabbt för att matcha de

kommande behoven. Det kräver ett energisystem som både är robust här och nu och klarar morgondagens behov.

För oss i Centerpartiet är utgångspunkten mycket enkel: Vi behöver mycket mer fossilfri energi, för vi ska bli av med oljan, fossilgasen och kolet. Det betyder att vi måste bygga ut alla kraftslag som bidrar till klimatomställningen, det vill säga vindkraft, solkraft, bioenergi och vattenkraft, och – ja – även ge möjlighet till ny kärnkraft där det är relevant och ekonomiskt försvarbart. Dessutom måste vi effektivisera det vi redan har och styra smartare.

Men, fru talman, det räcker inte med viljan att bygga; Sverige måste också kunna fatta beslut. Dagens tillståndsprocesser är ofta långa, oförutsägbara och svårnavigerade. Det skapar osäkerhet för investerare, fördyrar projekten, ökar kostnaderna för slutkonsumenterna och riskerar att bromsa både elektrifiering och industriell utveckling.

Vi välkomnar ambitionen i detta betänkande: att göra prövningen av kärntekniska anläggningar mer ändamålsenlig, mer förutsägbar och bättre anpassad till verkligheten. Problemet är att regeringens lagförslag inte klarar det. Inte ens Vattenfall, bolaget som ska bygga regeringens kärnkraft, vill ha den här lagstiftningen. Osäkerheterna är för stora och risken för förseningar betydande.

Varför går man då fram med sådan här lagstiftning? Detta är inte effektivisering utan någon typ av krånglifering.

Kärnteknisk verksamhet ställer extrema krav på säkerhet, strålskydd, avfallshantering och långsiktigt ansvarstagande. Då måste rättssäkerheten vara stark, expertmyndigheterna självständiga och miljöprövningen fortsatt rigorös. Detta vill nu regeringen luckra upp. Det är helt oansvarigt. Dessutom säger de aktörer som vill bygga kärnkraft att detta försvårar och försenar. Det är bara ett sätt att signalera vad man vill utan att tänka på konsekvenserna.

För oss i Centerpartiet är också kommunernas roll helt central. Beslut om stora energianläggningar påverkar människor, näringsliv och lokalsamhällen under mycket lång tid framöver. Därför måste man ha ett lokalt inflytande. Kommuner ska inte köras över av staten – de ska vara medskapare i Sveriges energiomställning och tjäna på att hysa energianläggningar. Men då måste man ha ett val.

I det här förslaget föreslår regeringen ytterligare inskränkningar i det lokala beslutsfattandet. Regeringen ska kort sagt få köra över folk. Det är i och för sig kanske inte konstigt att regeringen vill ta sig den rätten med tanke på att bara en tredjedel av befolkningen vill ha kärnkraft i den egna kommunen.

Låt mig också passa på att slå håll på några myter. Vi hörde här att de svenska elpriserna åker jojo och att man löser detta med ny kärnkraft. Då har man inte förstått hur marknaden fungerar. Om man subventionerar in ny kärnkraft blir den för först och främst inte billig. Då kommer man att få ett sätt att trycka ned elpriserna, men marginalprissättningen finns kvar. Och lägst marginalpris har de förnybara kraftslagen, nämligen sol- och vindkraft. De kommer fortfarande att ligga på toppen. Det kommer fortfarande att vara precis lika mycket jojo men från en lägre nivå på elpriset och en högre nivå på elräkningen därför att någon ska betala för subventionerna.

Om man vill se mindre av jojobrister ska man ha flexibel kraft, inte baskraft. Man ska ha mer effekt i vattenkraften och kraftvärmen, mer styrbar flexibilitet, fler batterilagrar och fler smarta hemlösningar. Det är lösningen på volatila elpriser.

Om man tycker att volatila elpriser är jobbiga kan jag tipsa om att det finns fasta elkontrakt att teckna. Det blir lite dyrare eftersom det är en försäkring, men det finns alla möjligheter att teckna sådana.

Jag vill också slå håll på myten att Sveriges elsystem är raserat, som vi har hört från talarstolen. Vi kan titta på World Energy Councils ranking, som är den mest gångbara internationella ranking som finns när det gäller just energisystem. År 2022 rankades Sverige som etta i världen, och 2025 rankades Sverige som tvåa. Jag skulle inte hävda att regeringen har raserat Sveriges energisystem, men vi har uppenbarligen tappat i rankingen snarare än klättrat.

Det som påtalades i förra årets ranking var att det finns ett mycket tydligt orosmoln i det svenska energisystemet, nämligen att vi blir mer fossilberoende. Vår transportsektors externa beroende ökar. Detta pekar World Energy Council på. Det ligger långt från retoriken i den här kammaren.

Vi har också hört att kärnkraft behövs för att sänka elpriserna. Det är det enda sättet att få lägre elpriser i Skåne, har det sagts, men i så fall får man vänta 15–20 år. Jag tror att skåningarna vill ha sänkta elpriser lite snabbare än så. Men på sätt och vis har man rätt: Det kommer antagligen att bli sänkta elpriser, men elräkningen kommer att bli högre därför att någon ska betala för subventionerna.

När det gäller vad regeringen är beredd att betala för kärnkraften säger Moderaterna att man inte lovar allt till alla. Nej, men man lovar allt till dem som ska bygga ny kärnkraft. Vi pratar om ungefär 100 000 kronor per vuxen svensk. Det är en rejält höjd antingen skatt eller elräkning; båda sakerna går emot vad man gick till val på.

Man gick till val på att subventioner till kärnkraften inte behövs. Möjligtvis kreditgarantier, sa man – det var det enda. Sedan har vi sett hur man steg för steg har lagt mer på notan – i praktiken har man undertecknat en blankocheck. Nu ska staten dessutom ta ansvar för avfallet, trots att vi historiskt har varit mycket tydliga med att det är den som skapar avfallet eller utsläppet som ska betala för att ta hand om det.

Om vi vill få Sverige att växa och tycker att kärnkraft är enda sättet att uppnå det, som Moderaterna sa, får vi alltså vänta i 15 år. Det kanske inte är så konstigt med tanke på att vi har haft en väldigt låg tillväxt i landet under den här mandatperioden. Det lär väl fortsätta. Om inte annat borde det här göra att man överväger en annan regering efter valet.

Om vi i stället vill ha snabb effekt – vi kan prata effekt, som Camilla Brodin säger – finns det potential i den kraftvärme som finns i södra Sverige, motsvarande ungefär två reaktorer. Sveriges Ingenjörer har sagt att åtminstone hälften av det kan realiseras på tre år, till en kostnad av 10–15 miljarder. Det är ungefär 2 procent av det som regeringen vill lägga på kärnkraft.

Vi har potential i vattenkraften motsvarande ungefär fyra reaktorer. Det är ungefär dubbelt så mycket effekt som det blir med det som regeringen vill lägga på kärnkraft, och vi kan göra det till hälften eller en fjärdedel av kostnaden.

Då har vi ändå inte pratat om den effekt som redan finns i befintlig kraftvärme och som inte nyttjas, motsvarande ytterligare ett kärnkraftverk. Det kan vi antagligen få loss för 3–4 miljarder, vilket är ungefär en halv procent av det som regeringen vill lägga på ny kärnkraft.

Det finns gott om potential i befintliga system, men det är klart att kraftvärme och eldnings av flis och sopor inte passar lika bra in i kulturkriget. Det passar inte lika bra på valaffischer, och det låter inte lika slagkraftigt i talarstolen. Men det är verkligheten, och för den som vill ha lägre elpriser och mindre jojobrister är det väl bättre att förhålla sig till verkligheten än till kulturkriget.

Vi behöver helt enkelt mindre energipolitisk ryckighet och mer långsiktighet. När spelregler ändras fram och tillbaka på det här sättet tappar vi både investeringar och tempo. Det gäller oavsett kraftslag. Allt blir dyrare att bygga.

Den politiska risken för havsbaserad vind är i praktiken 100 procent. Det är ju ingen som får bygga det, utan man har i praktiken avslagit alla relevanta projekt. Vi måste komma tillbaka till ett teknikneutralt angreppssätt, utan de skygglappar som regeringen har satt upp och där det är klimatnytta, leveranssäkerhet och kostnadseffektivitet som styr, inte framtvingade regelverk som den lagstiftning som vi nu debatterar.

Vi borde ha en energiberedning som tillsätts efter valet, där vi kan hitta gemensamma lösningar. Det finns förvånansvärt mycket som vi är överens om. Man sitter ju och nickar här när jag talar om kraftvärme, men varför fokuserar vi inte på det då? Om kraftvärme nu är den snabbaste och billigaste lösningen, varför lyfter regeringen aldrig fram det? Det här är ett problem.

Klimatet väntar inte. Industrin väntar inte. Svenska hushåll förväntar sig att det ska funka, att företagen ska gå bra och att omställningen ska skyndas på. Det levererar inte den här propositionen. Jag yrkar därför avslag på den och bifall till reservation 1.

Vi vet att Sverige kan mer.

Anf. 51 LOUISE EKLUND (L):

Fru talman! Jag kommer att fatta mig ganska kort. Mycket har sagts.

Det som föreslås i propositionen är att man genom en ny lag på olika sätt ska kunna pröva om en kärnteknisk anläggning ska få uppföras. Förslaget innebär att den som vill bygga en sådan anläggning kan ansöka direkt hos regeringen om ett godkännande. Genom denna process ska fler aktörer kunna investera i ny kärnkraft på fler platser och på olika ställen i landet. Det gäller naturligtvis både nya och gamla aktörer, men det kan också röra sig om både stora och små producenter. Det tycker jag naturligtvis är bra. Som har förts fram här i kammaren tidigare under debatten är det också helt nödvändigt om vi ska få den stabilitet i systemet som vi behöver. Det är ett av flera nödvändiga steg för att få långsiktighet och leveranssäkerhet.

Det har förts fram argument om hur säker processen är. Det som föreslås är att regeringen ska godkänna en kärnteknisk anläggning om den först har beslutat om en plan för kärntekniska anläggningar. Planen ska omfatta det område och de anläggningar som ansökan gäller. Genom planen ska regeringen pröva om det är förenligt med miljöbalkens regler om hushållning med mark och vatten att bygga den typen av anläggningar

i det aktuella området. En plan får bara beslutas om det är någon som har ansökt om godkännande och om de kommuner som ingår i planområdet har tillstyrkt ansökan och planen.

Det är alltså en väldigt gedigen process som föreslås. Det är också ett enklare och mer transparent förfarande. Syftet är att få ökad stabilitet och rimligare förutsättningar för den som vill investera, och då ser vi att vissa risker behöver hanteras tidigare i projektet. Därmed skapar vi möjlighet för kärnkraft på fler platser i Sverige. Detta skapar förutsättningar för fler företag att investera i ny kärnkraft, vilket är bra. Med ökad konkurrens tror jag att det också blir lättare att hålla investeringskostnaderna nere.

Därmed yrkar jag bifall till förslaget. Vi tycker olika om kärnkraften, statens riskdelning och hur processen ska se ut framåt, men jag vill betona att vi i Liberalerna ser det som ett helt nödvändigt steg för att få till en långsiktighet.

Anf. 52 KATARINA LUHR (MP):

Fru talman! När regeringen pratar om betänkandet låter det som att frågan handlar om att administration ska undanröjas för ny kärnkraft, som om det rörde sig om handläggningstider och pärmar som flyttas mellan myndigheter.

Jag tycker att vi ska vara ärliga. Det här är en av de olika delarna i regeringens politiska projekt för att pressa fram ny kärnkraft, till varje pris. Och nu vill man göra det genom att försvaga prövningen, minska den demokratiska kontrollen och ge kärnkraften en ny särställning, genom att låta regeringen tycka till om mer. Det är inte ändamålsenligt. Det är oansvarigt.

Fru talman! Kärntekniska anläggningar är en av de mest riskfyllda verksamheter som ett samhälle kan tillåta. Det är verksamhet där riskerna inte går att försäkra bort och som riskerar att ge miljöskador som aldrig går att återställa. Det är verksamhet som ger avfall som ska hållas isolerat längre än någon mänsklig civilisation någonsin har existerat.

Just därför har Sverige haft en grundlig, självständig och robust prövningsprocess. Nu tycker regeringen att den är besvärlig. Den är för långsam, och den är för obekväm. Därför vill man göra den tandlös.

Tidöpartierna pratar gärna om effektivitet, men det som i praktiken föreslås här är mindre miljöbalk, mindre insyn, mindre lokal demokrati och mer makt till regeringen och industrin.

Det här är inte modernisering. Det är centralisering och politisk genvägspolitik. Om kärnkraften nu var så säker, så nödvändig och så konkurrenskraftig, varför skulle den då inte överleva den befintliga prövningsprocessen?

Samtidigt ser vi att det finns en överhängande risk att hushåll och företag får stå för kostnaderna genom högre elpriser och nya avgifter när regeringen driver igenom förslag om statliga garantier, lån och riskövertagande i storleksordningen hundratals miljarder för att stötta den nya kärnkraften. Det betyder att när kalkyler spricker – vilket de alltid har gjort i kärnkraftens historia – är det skattebetalarna som får stå för notan. Och vad får vi i utbyte? Vi får inte el i tid för klimatomställningen. Vi får inte billig el, och vi får ingen flexibilitet. Vi får projekt som, om de ens blir av, möjligen börjar leverera el någon gång i mitten av 2040-talet.

Samtidigt vet vi att förnybar energi kan byggas nu. Vind, sol, lagring och effektivisering pressar priser, minskar utsläpp och stärker

energisäkerheten utan att lämna radioaktivt avfall i hundratusentals år. Att i det här läget låtsas som att kärnkraften måste räddas undan en omfattande miljöprövning för att klimatet kräver det är inte seriöst.

Fru talman! Miljöprövningen är inte ren byråkrati. Den finns för att skydda människor, natur och framtida generationer, inte minst från politiska prestigeprojekt och kortsiktigt tänkande. När regeringen kallar det här ett hinder säger man i praktiken att det är för dyrt och komplicerat att säkerställa en säker och miljöanpassad prövning av kärnkraft. Ärendet är en del i Tidöpartiernas politik, där vi kan se att miljöbalken urholkas, lokalsamhällen körs över och staten låser fast Sverige i dyr, långsam och riskfylld energi.

Fru talman! Sverige behöver ett snabbt, robust och förnybart energisystem, inte symbolpolitik och kärnkraftsromantik från 1900-talet. Vi säger därför nej till förslaget som helhet, och vi kommer att fortsätta stå upp för försiktighetsprincipen, miljöansvaret och rätten för framtida generationer att slippa betala för dagens politiska prestige.

Därför vill även jag yrka bifall till reservation 1 i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 18.)

§ 11 Nya verktyg för stärkt konkurrens i privat och offentlig verksamhet

Näringsutskottets betänkande 2025/26:NU22

Nya verktyg för stärkt konkurrens i privat och offentlig verksamhet
(prop. 2025/26:203)
föredrogs.

Anf. 53 ANGELICA LUNDBERG (SD):

Fru talman! I dag debatterar vi näringsutskottets betänkande om nya verktyg för stärkt konkurrens i privat och offentlig verksamhet.

Syftet med den nya lagstiftningen är att förhindra att kommuner och regioner säljer varor och tjänster på ett sätt som snedvrider konkurrensen. Samtidigt ges Konkurrensverket möjlighet att ingripa även i fall där inga lagbrott har begåtts men där konkurrensen ändå fungerar dåligt. Målet är att fler företag ska kunna konkurrera på lika villkor, vilket i längden ger bättre priser och utbud.

Det här är ett viktigt steg för att skapa rättvisare spelregler på marknaden. Vi vet att konkurrens är en grundbult i en fungerande marknads ekonomi. Den driver innovation, pressar priser och skapar bättre kvalitet för konsumenterna. Men konkurrensen måste också vara rättvis.

Det här är en viktig fråga för Sverigedemokraterna. Vi möter företagare runt om i landet som gör allting rätt, som investerar, anställer och tar risker, men ändå får se sig undanträngda – inte av bättre produkter utan av aktörer som spelar efter helt andra regler.

Det finns exempel på verksamheter som subventionerats med skattemedel som kan bära förlust över tid eller som har tillgång till resurser som privata företag saknar. Resultatet av det blir att seriösa företag trängs undan – företag som skapar jobb, betalar skatt och bidrar till vårt välbefinnande.

I vissa fall, vilket företagare själva vittnar om, erbjuds tjänster till och med gratis.

Jag vill lyfta fram ett konkret exempel från verkligheten. Ett företag inom besöksnäringen i Västsverige beskriver hur regionala skattefinansierade destinationsbolag erbjuder kostnadsfri planering och stöd till utländska researrangörer. Det här är tjänster som privata företag måste ta betalt för och inkludera i sina offerter för att kunna överleva. När det offentliga kliver in och gör detta gratis spelar det ingen roll hur effektiv man är eller hur innovativ man är som företagare. Man konkurreras ut ändå.

Det är precis den här typen av situationer som den här lagstiftningen syftar till att komma åt, och det är därför den nya lagen om offentlig säljverksamhet behövs. Den slår fast en tydlig princip: Offentliga aktörer ska inte få snedvrider konkurrensen på ett otillbörligt sätt. Det handlar inte om att förbjuda offentlig verksamhet, tvärtom. Det handlar om att sätta upp tydliga ramar och riktlinjer.

Det här förslaget innehåller också viktiga undantag. Offentlig verksamhet som är motiverad av allmänintresse ska fortsatt kunna bedrivas. Det gäller till exempel när marknaden inte fungerar, när det handlar om samhällsviktig service eller när det finns behov som är kopplade till säkerhet och beredskap. Detta är naturligtvis avgörande.

För Sverigedemokraterna är det självklart att staten och kommuner ska kunna agera där det verkligen behövs, men det ska inte ske på ett sätt som tränger undan företag i onödan.

Fru talman! Sverigedemokraterna och regeringen har under den här mandatperioden prioriterat att bekämpa inflationen, och vi ser nu resultatet av det arbetet.

Vår reform med sänkt matmoms har fått effekt. Enligt preliminära siffror från SCB sjönk livsmedelspriserna med 5,5 procent från mars till april. Det här är ett viktigt besked för många hushåll. Samtidigt är det tydligt att matmarknaden fortfarande har strukturella utmaningar. Den präglas av få aktörer, svag konkurrens och svårigheter för nya företag att ta sig in. Därför behöver konkurrensen stärkas ytterligare. Det är avgörande för att pressa priserna över tid men också för att säkerställa ett brett utbud av bra mat – inte minst svenska livsmedel, som är producerade med hög kvalitet.

Det här visar också att konkurrens, som kanske låter lite krångligt när vi står här i talarstolen och pratar om det, egentligen inte är en abstrakt fråga utan berör människors plånböcker direkt. När konkurrensen fungerar dåligt stiger priserna. Därför tar vi nu fram fler verktyg och skapar en starkare konkurrenspolitik.

Fru talman! Nu stärks Konkurrensverkets möjligheter att agera. Myndigheten får bättre verktyg att utreda marknader, kräva in information och ingripa även i fall där ingen bryter mot lagen men där konkurrensen behöver bli bättre. Det här innebär att Konkurrensverket kan ålägga företag att ändra beteende eller vidta åtgärder för att förbättra konkurrensen när det gäller både offentliga aktörer och privata företag. Det här är en viktig modernisering av konkurrenspolitiken.

Samtidigt delar jag regeringens bedömning att man inte ska tillåta krav på avyttring av egendom. Att tvinga företag att sälja av delar av sin verksamhet utan möjlighet till fullgod ersättning är ett alltför långtgående ingrepp och riskerar att urholka äganderätten. Det är också svårt att backa

från om det skulle visa sig att det inte uppnår målet. Egendomsskyddet i grundlagen är en bärande princip i vårt samhälle och ska värnas.

Vissa menar, fru talman, att den här lagen går för långt. Jag delar inte den uppfattningen. Snarare bör vi ställa oss frågan om den är tillräckligt skarp. Vi bör vara beredda på att noggrant följa upp den här lagen, och om det visar sig att den inte får tillräckligt genomslag måste vi vara öppna för att utveckla den vidare, för vi vet att problemen finns.

Fru talman! I grunden handlar detta om det samhälle vi vill ha: ett samhälle där företagande uppmuntras, där konkurrensen är sund och där skattebetalarnas pengar används ansvarsfullt. Sverigedemokraterna vill se ett Sverige där företag kan växa och offentlig sektor fokuserar på sina kärnuppgifter. Vi menar därför också att det här inte nödvändigtvis är slutpunkten utan början på ett arbete för att förbättra marknaderna och stärka konkurrensen i Sverige, till nytta för både medborgare och näringsliv.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 54 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Fru talman! Jag vill tacka Angelica Lundberg för anförandet. Det var mycket i anförandet som var intressant att lyssna på. En del som jag tänkte på var just att detta är en lag som kanske inte går tillräckligt långt och att Sverigedemokraterna vill utvärdera det här.

I remissinstansernas svar kan vi ta del av vad exempelvis Energiföretagen och Svenska Stadsnätsföreningen – ganska tunga remissinstanser, om jag får säga det själv – varnar för gällande den nya lagen om offentlig säljverksamhet. Det handlar om att man inte kan garantera att de kommunala elbolagen inte påverkas av det här och att man inte kan garantera att de kommunala och offentliga stadsnätsföretagen inte påverkas av det här. Man har ansett och flaggat för regeringen under väldigt lång tid att det är en för otydlig otillbörlighetsprincip som nu finns i den föreslagna nya lagen.

Vad blir då konsekvensen när det blir otydligt, fru talman? Jo, konsekvensen är ju att kostnaderna för vanligt folk kommer att öka. Det gäller inte bara energiförsörjning eller fibernät, utan det handlar också om avfallshantering. Vi har väldigt många kommunala avfallsbolag som måste hantera hushållsavfallet, som inte är lönsamt. Därför är de på en konkurrensutsatt marknad för att kunna finansiera det de har som lagstadgad uppgift att göra.

Jag tror inte att jag träffat ett enda kommunalt avfallsföretag som inte har sagt att de kommer att behöva stänga ned den lönsamma delen, och konsekvensen av det blir att de kommer att behöva införa taxor för kommuninvånarna eller att kommunen kommer att behöva höja skatten.

Min fråga till Sverigedemokraterna är alltså varför man går vidare med någonting som alla remissinstanser som jobbar med detta menar kommer att öka kostnaderna för svenska folket?

Anf. 55 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan och möjligheten att diskutera det här betänkandet vidare!

Jag delar inte uppfattningen att det är otydligt vad otillbörlig påverkan är. Det är ett begrepp vi redan har i lagstiftningen, och begreppet kommer ju att utvecklas genom den praxis som följer av all lagstiftning.

Jag representerar inte regeringen här i dag, men när det gäller remissinstansernas kritik har ju regeringen i sin proposition tagit hänsyn till de remissinstanser som har uttalat sig. Det behöver inte betyda att man delar den uppfattningen. Jag tror att vi kommer att se att mycket av den kritik som har framförts mot lagförslaget helt enkelt inte är befogad.

Jag tycker att det här lagförslaget är tydligt. Vi har myndigheter som tydligt kommer att implementera detta, och vi har domstolar som sedan kommer att redogöra för praxis när det gäller vissa otydligheter i lagstiftningen. Jag delar alltså inte alls uppfattningen att det här är otydligt. Otillbörlig påverkan är ett begrepp som redan finns i lagstiftningen, och jag tycker inte alls att det är något konstigt med att vi nu använder det begreppet i denna lagstiftning. Jag tror att kritiken är obefogad.

Anf. 56 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Fru talman! Vi börjar i den här ändan då: Varför föreslår man en ny lagstiftning om det finns lagstiftning redan i dag? Det är mycket märkligt. Om systemet fungerar och det finns lagstiftning i dag är det mycket märkligt att Sverigedemokraterna stöttar regeringens proposition och ändrar lagen. Det är en ganska stor förändring.

Sverigedemokraterna brukar säga att de inte sitter i regering, men nu diskuterar vi en proposition som Sverigedemokraterna stöttar, fru talman. Jag antar därför att Sverigedemokraterna till fullo stöttar regeringens ståndpunkt i den här frågan.

När det gäller det här med myndigheterna och domstolarna är det ju i dag Patent- och marknadsdomstolen som bestämmer. I den lagändring som föreslås är Konkurrensverket den tillämplande myndighet som också får ett utökat mandat. Det Angelica Lundberg menar – att vi kommer att ha ett förfarande i domstolarna – kommer bara att bygga på om kommunerna har kapacitet att överklaga detta. Det man glömmer bort att nämna, och som Angelica Lundberg inte har nämnt över huvud taget, är nämligen den marknadsstörningsavgift på 20 miljoner kronor som också föreslås.

När man sitter i Sveriges riksdag och fattar stora beslut om kärnkraft som kommer att kosta hur mycket som helst förstår jag att 20 miljoner inte framstår som så mycket, men för en liten kommun är det otroligt mycket pengar, och det påverkar kommunbudgeten direkt.

Jag vidhåller min fråga: Kan Sverigedemokraterna garantera för svenska folket att det inte kommer att innebära högre kostnader för kommuninvånare när exempelvis avfallsbolag inte längre kan verka inom den konkurrensutsatta marknaden? Kan man garantera att det här inte kommer att leda till att svenska folket får dyrare taxor och högre skatter?

Anf. 57 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik:

Fru talman! Anledningen till att vi inför den nya lagstiftningen är just att den gamla lagstiftningen inte har fungerat tillfredsställande. Jag sa inte att vi har en lagstiftning som fungerar tillfredsställande – det hade ju naturligtvis varit konstigt – utan det jag sa var att begreppet otillbörlig

påverkan redan i dag används, och vi vet precis vad det betyder. Det är inte oklart, tycker jag.

Lagstiftningen som vi nu plockar fram handlar i grunden om en enkel princip, nämligen att det ska vara lika spelregler för alla. Syftet med det är att vi ska få bättre konkurrens, billigare priser för konsumenterna och bättre fungerande marknader. Vi ser i dag stora exempel där det verkligen inte fungerar som det ska. Det gäller inte minst matmarknaden, som jag nämnde i mitt anförande. Vi har andra sektorer som också behöver bättre konkurrens.

Jag är helt övertygad om att den här lagstiftningen kommer att bidra till detta. Jag är däremot inte helt säker på att den kommer att vara tillräcklig. Jag nämnde till exempel de gratistjänster som vissa regioner och företag erbjuder. Dessa syns inte i en redovisning därför att de ju de facto är gratis. Där kanske vi behöver skruva på lagstiftningen framöver, men det återstår att se.

För oss är det här ett viktigt steg som kommer att skärpa och förbättra konkurrensen i Sverige.

Anf. 58 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Vi hörde ledamoten lyfta upp ett exempel på hur gratistjänster konkurrerar ut privata företag. Nu är det ju så, vilket företagaren i exemplet själv också sa och påpekade mycket tydligt för utskottet, att gratistjänster inte är en säljverksamhet eftersom de är just gratis. Därför täcks de inte av den här lagstiftningen. Min första fråga är alltså om Angelica Lundberg gör en annan bedömning av vad som täcks av denna lagstiftning än vad företagaren i fråga själv gör och i så fall på vilken grund.

Den andra frågan handlar om att just det här exemplet gäller Turistrådet Västsverige. Man kan läsa i Sverigedemokraternas egen budget i Västra Götalandsregionen att de talar väldigt gott om Turistrådet Västsverige. Om det som Turistrådet i Västsverige håller på med är ett så stort problem, varför agerar då inte Sverigedemokraterna i den beslutande församling där man faktiskt har möjlighet att göra det?

Anf. 59 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för ytterligare en chans att utveckla resonemangen kring den här lagstiftningen!

När det gäller det här enskilda exemplet som vi alla i utskottet har tagit del av är det inte så att jag har uppfattningen att det den här företagaren säger är det största problemet kommer att täckas av den här lagstiftningen. Det var precis därför jag både i mitt anförande och i tidigare replikskiften sa att vi behöver följa utvecklingen av den här lagstiftningen noggrant för att se om den får den effekt som vi önskar. Vi kan naturligtvis inte fatta beslut om en lag utifrån enskilda exempel, men vi behöver se att lagen får den effekt vi vill att den ska ha.

När det kommer till turismfrågor är det naturligtvis någonting som regioner och kommuner jobbar med. Det som blir ett problem i det här fallet är att man ger sig in i en viss del av det som turismbolaget gör och då konkurrerar ut en lokal aktör. Här finns det ett privat alternativ som är villigt att satsa på detta – ett företag som är villigt att investera och kanske

anställa och så småningom bidra till vår välfärd på många sätt. Då ska kommunen eller regionen inte gå in och konkurrera ut den verksamheten.

Jag tror att man kan uppskatta det som turistföretagen gör i Västsverige och andra delar av landet och samtidigt vara kritisk till att kommunala bolag, staten och regioner går in i verksamheter och kanske konkurrerar ut privata alternativ.

Anf. 60 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Det är alltså inte tydligt om detta inkluderas i lagstiftningen eller inte, utan man måste följa utvecklingen. Varför inkluderar man inte detta från början? Om nu detta är ett så viktigt exempel att det tas upp i riksdagens talarstol som det enda exemplet, varför ser man inte till att det är inkluderat? Det hade ju varit det enda rimliga att göra. Annars borde man ha hittat ett annat exempel. Jag har gott om sådana från Göteborg, kan jag meddela; de kommer i mitt anförande.

Den andra frågan är ju: Om Sverigedemokraterna nu tycker att detta är dåligt agerat av Turistrådet Västsverige, varför agerar man inte i den beslutande församling som ansvarar för Turistrådet Västsverige? Det är ju inte riksdagen som ansvarar för detta, utan det är Västra Götalandsregionen. Tittar vi på Sverigedemokraternas politik i Västra Götalandsregionen ser vi att man tycker att Turistrådet Västsverige gör ett bra jobb. Man lyfter fram dem i positiva ordalag i sin budget.

Varför har Angelica Lundberg inte pratat med sina kollegor i Västsverige om hon tycker att det här är så dåligt? Det är där besluten fattas. Det är lätt att säga en sak i riksdagens talarstol, men där besluten fattas – i det här fallet Västra Götalandsregionen – tycker Sverigedemokraterna att det här är bra. Varför då?

Anf. 61 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik:

Fru talman! Jag anser ju att det är tydligt vad som omfattas och inte omfattas i lagstiftningen. Det uttryckte jag både i mitt anförande och i mitt tidigare replikskifte. Det är därför jag säger att vi behöver titta på om lagstiftningen är tillräckligt skarp.

Varför det här inte har inkluderats från början är en fråga som ledamoten får ställa till regeringspartiernas företrädare. Vi har inte varit med och tagit fram propositionen, och jag vet inte vilka överväganden som har gjorts i just den delen. Den vilar dock naturligtvis på en utredning.

Sedan ska man komma ihåg att vi inte kan besluta om lagstiftning utifrån några få enskilda exempel. Det måste vara ett problem som är omfattande. Visar det sig när lagstiftningen kommer på plats att den inte fungerar på det sätt som vi har tänkt att den ska fungera är jag naturligtvis öppen för att se över hur vi kan stärka den ännu mer.

När det gäller Västsverige och vad regiongruppen i Västsverige gör överlåter jag med varm hand till regiongruppen i Västsverige att arbeta med de frågor de anser lämpliga. Jag tycker inte att det är min roll som riksdagsledamot eller företrädare för Sverigedemokraterna att gå in och peka på vad olika företrädare ute i våra kommuner och regioner ska tycka eller inte tycka.

Jag kan dock konstatera att man kan ha två saker i huvudet samtidigt. Man kan tycka att turistföretagen gör ett fantastiskt jobb och samtidigt tycka att de i vissa delar borde agera på ett annat sätt.

Anf. 62 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till den gemensamma reservationen från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet, reservation 1.

Regeringen går nu vidare med en lag som i praktiken innebär att offentliga aktörer inte kommer att kunna bedriva stora delar av sin verksamhet. Kommuner och regioner, men även staten, kommer att ha mycket svårare att leverera det som efterfrågas av medborgare eftersom de förbjuds att bedriva säljverksamhet.

Fru talman! I grunden handlar detta om tre saker.

För det första är det helt uppenbart att regeringen sätter marknaden före människan. Det privata näringslivet ska stärkas både lokalt och på nationell nivå, men i många delar av Sverige har marknaden aldrig levt upp till löftet om valfrihet och inte heller klarat av att leverera det som medborgarna har efterfrågat.

När statliga bolag såldes ut eller när verksamheter privatiserades skulle marknaden erbjuda en valfrihet som skulle få ned kostnaderna för svenska folket, men så blev det inte. Och när ingen annan kliver fram är det oftast det offentliga, väldigt ofta en kommun, som behöver ta ansvaret när medborgare efterfrågar olika typer av verksamheter.

Det är helt uppenbart att högers privatiseringar har lämnat efter sig ett splittrat land där företagens lönsamhet har fått gå före människors behov. När regeringen nu också har stängt ned många servicekontor är det många orter som ser sina samhällen dö. Detta beror på att Sverige under alltför lång tid har fått styras utifrån vad som funkar i någon form av marknads-ekonomisk teori i stället för vad som faktiskt fungerar för människor.

Många i vårt land har känt av effekten när samhället drar sig tillbaka. Det är banker som stänger, restauranger som inte längre erbjuder lunch eller en biograf som inte längre går runt. Det ska inte bero på var i landet du bor om ditt samhälle är levande för dig. När privata aktörer inte vill etablera sig måste någon kliva fram. Jag tror att det förväntas av dem som ytterst blir påverkade därför att marknaden har valt bort dem. Det är viktigt att det offentliga har möjlighet att erbjuda service för att alla orter ska kunna vara bra och livskraftiga.

Regeringen har ingen plan för hur hela Sverige ska leva utan verkar snarare vilja att delar av Sverige ska fortsätta monteras ned eller säljas ut. De löften som vi hörde från Sverigedemokraterna här tidigare om att en ny lag, som i praktiken förbjuder kommunerna att bedriva någon form av säljverksamhet, ska öka konkurrensen och då också få ned kostnaderna är lögn. Den tesen har nämligen aldrig visat sig vara sann.

Tvärtom har det visat sig att vanligt folk drabbas när det offentliga tar ett steg tillbaka. Vanligt folk får leva med konsekvenserna av att marknaden inte tyckte att de är tillräckligt lönsamma. Det kan vara de som behöver känna de här konsekvenserna i en bygd eller en kommun som har uppskattade verksamheter för att kommunen har sett till att även de ska få ha livskraftiga samhällen.

Det handlar dock inte bara om kaféer, butiker eller biografier; det handlar om saker som är mycket mer grundläggande än så. Vad händer när det inte finns någon som vill bygga ut bredbandet? Vad händer när energiförsörjningen inte längre är tillräckligt stabil? Vad händer när avfallshanteringen inte fungerar som den ska eller blir mycket dyrare? Allt detta är

verksamheter som berörs av den nya lagen. Remissinstans efter remissinstans har pekat på detta, men regeringen har helt struntat i det.

Jag tänker dock att det kanske är här någonstans som verkligheten hinner i kapp regeringen, fru talman. Det är nämligen lätt att tala om konkurrens och marknadslösningar i abstrakta termer, men när bredbandet inte fungerar, när elnäten inte kan utvecklas eller när sophantering helt enkelt blir dyrare är det människors trygghet och ekonomi som blir lidande. När kommunernas möjlighet att verka på konkurrensutsatta marknader begränsas minskar också deras förmåga att ta det ansvar som jag tror att medborgarna förväntar sig att de ska ta.

Det är alltså inte bara en fråga om service utan även en fråga om samhällets motståndskraft och beredskap. Regeringen riskerar att försvaga just den lokala kapacitet som behövs i händelse av kris. Jag tycker att det är ett högt pris att betala för en ideologisk övertygelse att marknaden alltid ska gå först.

För det andra presenterar regeringen en lag som ökar regelbördan, fru talman. Det trodde man inte om en högerregering, men så är det. Det som nu föreslås är en lag som i praktiken ska göra vardagen jobbigare för en kommun. Ökade krav, mer administration och högre kostnader är vad regeringen levererar till landets kommuner och regioner – mitt i en kostnadskris där de dessutom inte har fått någon hjälp från regeringen när det gäller generella statsbidrag.

Offentliga aktörer kommer att behöva införa årliga särredovisningar av sina säljverksamheter och dessutom genomföra återkommande, omfattande utvärderingar vart fjärde år. Det här är inga små justeringar, utan det är nya lager av byråkrati som kräver tid, kompetens och resurser.

Vad betyder detta i praktiken? Jo, det betyder att pengar och arbetstid flyttas från kärnverksamhet till administration och rapportering. Det är resurser som i stället hade kunnat användas till att förbättra välfärden eller garantera samhällsservice för alla kommuninvånare som betalar skatt. De pengarna kommer nu i stället att behöva läggas på att hantera den regelbörda som regeringen lägger på kommunerna.

Detta sker dessutom i ett läge där ambitionen på nationell nivå – från regeringen – tycks vara att minska regelbördan i vårt land. Det gäller dock inte kommunerna eller vanligt folk; för dem ska det i stället bli mer komplicerat. Kraven ska skärpas, och det ska bli dyrare att vara svensk.

För det tredje, fru talman, agerar inte regeringen mot den riktigt osunda konkurrensen. De förändringar i konkurrenslagen som nu presenteras är bra. Alltför länge har vi saknat regelverk som förhindrar företagskoncentrationer och haft lagar som skapat ett land där marknadsmisslyckandena varit för många.

Vi behöver en lagstiftning som förhindrar att företag delar upp marknaden sinsemellan och på så sätt förhindrar konkurrens, vilket i sin tur leder till höga priser för kunderna. Vi har sett detta under kostnadskrisen, med höga matpriser och höga veterinärpriser. Det här är två branscher där konkurrensen inte fungerar, vilket har lett till bristande tillgång på landsbygden och i glesbygden såväl som högre priser. Med bredare konkurrens kommer möjligheter för fler aktörer, som kan erbjuda andra priser och varor.

Fru talman! Dessa förändringar är bra, men regeringen missar det kanske viktigaste som utredningen presenterade, nämligen ett

konkurrensverktyg genom vilket man som yttersta åtgärd – i sista hand – ska kunna kräva avyttring av verksamhet om företag inte agerar som Konkurrensverket har krävt. Ett sådant verktyg finns i ganska många länder. Det finns i Storbritannien och USA, och Tyskland ska införa det. EU-kommissionen uppmanar länder att införa det.

Om regeringen inte maktar med att se utanför landets gränser kan man läsa den utredning som föregick propositionen, där detta föreslås. Om man inte tycker att den är bra kan man ta del av Produktivitetskommissionens slutrapport – även där föreslås ett sådant verktyg.

Detta skulle stärka verktygen. Det skulle ge oss möjlighet att verka för en sund konkurrens i Sverige och få ned priserna för svenska folket.

Sammantaget vill vi socialdemokrater göra upp med marknadsmisslyckanden och se till att kommunerna, regionerna och staten kan erbjuda grundläggande samhällsservice som får ned kostnaderna och säkrar livskraftiga orter i hela landet. Sverige har länge haft problem med samhällen som monteras ned, osund konkurrens och marknadsmisslyckanden. Därför vill vi se ett samhälle som inte ser till marknadens bästa utan sätter svenska folkets och ditt bästa främst. Det är det mest avgörande för att få ned kostnaderna och stå på svenska folkets sida.

(Applåder)

Anf. 63 KJELL JANSSON (M):

Fru talman! Det här är en mycket bra lagstiftning. Jag har i 40 år jobbat mot att kommuner konkurrerar med det privata. Jag var tidigare ordförande i tekniska nämnden i min hemkommun och lade då ut stora delar på entreprenad och handlade upp det. Syftet var just att få ned kostnaderna, som ledamoten Castro tog upp här.

Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i propositionen och avslag på samtliga motioner.

Denna lagstiftning börjar gälla den 1 augusti. Syftet med propositionen är att stärka det privata näringslivet och tydliggöra regelverket gällande osund konkurrens från den offentliga sektorn. Statens roll är att sätta upp spelregler. Staten ska bestämma lagar och regler, och sedan får företagen konkurrera med varandra på marknaden. Det är detta som kallas fri konkurrens.

Sverige är ett land som bygger på en fri marknadsekonomi. En fri ekonomi har under de senaste 100 åren byggt upp Sveriges fantastiska välstånd. Trots att vi har en jättestor offentlig sektor har företagen, inte minst våra exportföretag, lyckats med det. Svenska företag – såväl exportföretagen som de som jobbar inom landet – har byggt upp vår tillväxt, vårt välstånd och vår offentliga verksamhet. Även punktskatterna, till exempel momsens, har bidragit till detta. Många skatter är skadliga. Inkomstskatten på jobb är skadlig, liksom alltför hög bolagsskatt. Momsen är dock inte skadlig – den är en konsumtionsskatt.

Fru talman! Tyvärr har den fria konkurrensen inte respekterats i alla våra 290 kommuner. Många krafter har velat leka entreprenör och driva verksamheter. Påhittiga tjänstemän och politiker har anammat det. Det har varit väldigt vanligt att kommuner ägnat sig åt verksamheter som det privata näringslivet redan bedrivit, till exempel inom åkeribranschen.

Dessa verksamheter skapar osund konkurrens. Att driva företag och andra verksamheter med skattemedel som riskkapital är oanständigt, och det här bör begränsas. En privat företagare riskerar sitt eget kapital och sätter hus och hem i pant, vilket innebär att företagaren får ta konsekvenserna om företaget går i konkurs. Dessa konsekvenser blir väldigt dramatiska för en småföretagare och hans eller hennes familj.

Jag har aldrig sett eller hört talas om att en kommunal tjänsteman eller någon annan tjänsteman i offentlig sektor som har drivit bolag eller andra verksamheter genom vilka skattebetalarna förlorat miljontals kronor har fått lämna hus och hem. Tjänstemän i offentlig sektor tar alltså ingen ekonomisk risk när de är inne och driver företag eller andra verksamheter som konkurrerar med privata företag.

Det är därför denna lagstiftning är viktig. Den tydliggör rollerna. Det finns verksamheter som kommer att undantas i lagstiftningen och som lagen inte är ute efter, exempelvis verksamheter inom energisektorn, som nämndes här tidigare, och bostäder. Däremot, fru talman, kommer det inte att tillåtas att kommuner driver gym, kaféer, restauranger eller övrig verksamhet där den privata marknaden fungerar förträffligt bra i dagsläget.

Man kan fråga sig om det är en kommunal kärnverksamhet att driva bastubad, som Stockholms stad gör nere vid Hornstull.

Staten har heller inte sopat rent framför sin dörr, vilket är än mer anmärkningsvärt. Det statliga bolaget Svevia har ett dotterbolag i södra Norrland som heter Arento och som hyr ut byggmaskiner med mera. Det finns privata företag som gör detta i södra Norrland. De känner sig utkonkurrerade av Arento, som naturligtvis borde avyttras.

Staten driver även apotek, trots att apoteksmarknaden är avreglerad, och bankverksamhet genom SBAB. Dessa statliga bolag bör säljas. Även partier utanför Tidösamarbetet är med på det, i alla fall att döma av vad jag hört tidigare. Dessa verksamheter bidrar inte till att företagsklimatet blir bättre utan skadar i stället den fria ekonomin.

Fru talman! De flesta kommuner har någon form av kommunala bolag. Hemma i Norrtälje hade vi under sent 90-tal flera bolag med tveksam verksamhet. Vi hade ett åkeri för att samla in hushållsavfall som gick back varje år. Vi hade även ett fastighetsbolag, vars enda uppdrag var att hyra ut lokaler åt stadsbiblioteket, samt en verkstad för att laga kommunens bilar. Allt det där avvecklade vi ganska fort när vi tog över kommunen i början av 2000-talet.

Värst i klassen är dock Göteborg. Man får 3 miljarder i skatteutjämningspengar, som huvudsakligen kommer från Stockholmsregionen. Göteborg har också 100 kommunala bolag. De kan använda skatteutjämningspengarna som riskkapital, vilket inga andra kommuner har möjlighet att göra. Bland annat håller man på med kameluthyrning och driver nöjespark, hotellverksamhet och nattklubb. Man kan undra om det är kommunal kärnverksamhet. I min värld är det så långt från kärnverksamhet man kan komma.

Slutligen: Syftet med lagstiftningen är inte att förbjuda kommuner att driva fastighetsbolag, energibolag eller va-bolag. Dessa bolag är samhällsbärande verksamheter. Syftet är att ge den privata näringen bättre villkor mot osund konkurrens från det offentliga samhället.

Konkurrensverket kommer vidare att få en stärkt och central roll som tillsynsmyndighet när det blir prövningar av ärenden och överträdelse.

Fru talman! Detta är min sista debatt efter åtta år i riksdagen. Jag vill tacka kansliet för ett fantastiskt fint samarbete under alla år. Jag vill också tacka mina kollegor i näringsutskottet för ett fint samarbete.
(Applåder)

I detta anförande instämde Jesper Skalberg Karlsson (M).

Anf. 64 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Fru talman! Jag tackar Kjell Jansson för ett som alltid intressant anförande även om vi står på ganska olika sidor i detta.

Det var spännande att höra vilka exempel Kjell Jansson valde att rada upp. Ett av dem var apoteken. Jag tycker att apoteken är ett ganska bra exempel på vad som händer när det blir för marknadskoncentrerat. Antalet apotek har ökat, och Sverige har aldrig haft så många apotek som i dag. Men på landsbygden och i glesbygden är de få. Nästan 95 procent av alla nya apotek har nämligen öppnat i storstäder och tätorter.

Mitt anförande handlade mycket om vad detta innebär för dem som inte bor i exempelvis Stockholm, som jag och Kjell Jansson gör, Göteborg eller Jönköping utan på landsbygden och i glesbygden dit marknaden inte kommer eftersom det inte är lönsamt.

Enligt propositionen är det inte längre kommunens motivering till en verksamhet som gäller, utan det som ska gälla är Konkurrensverkets bedömning av vad effekten på marknaden blir. En marknad kan vara väldigt stor. Låt oss ta ett exempel. Energimarknaden är väldigt stor och berör hela Sverige, inte bara en kommun. Om till exempel ett kommunalt elbolag bedriver verksamhet på en konkurrensutsatt marknad kan man mäta om det påverkar hela Sveriges elmarknad på ett otillbörligt sätt.

Fru talman! På vilket sätt kan Moderaterna och regeringen garantera att detta inte kommer att innebära att verksamheter stängs ned när kommuners motivering till att en verksamhet behövs – att invånarna efterfrågar den – inte längre gäller utan tjänstepersoner i Stockholm bestämmer vad som gäller?

Anf. 65 KJELL JANSSON (M) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Castro för frågan.

När det gäller apoteken är det precis tvärtom vad ledamoten säger. När jag var kommunstyrelsens ordförande hemma i Norrtälje försökte vi i sex år att få ett apotek till Älmsta på Vaddö. Det statliga Apoteket vägrade komma, likaså Systembolaget. De sa att det inte behövdes. Men när apoteksmarknaden blev fri etablerade sig ett apotek där direkt. Systembolaget har fortfarande inte kommit dit, och man tycker nog att Hallstavik ligger för nära och att Eckerölinjen, där folk kan köpa förtäring, avgår i närheten. Det är min analys.

Så till elbolagen. Som jag nämnde är syftet med lagstiftningen inte alls att stoppa kommunala elbolag, så det behöver ledamoten Castro inte bekymra sig för.

Anf. 66 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Fru talman! Det är inte bara jag som bekymrar mig. Även Energiföretagen bekymrar sig oerhört för detta.

Fru talman! Min fråga handlar inte om Kjell Janssons analyser eller spaningar, utan min fråga handlar om den proposition som ligger på riksdagens bord och som vi ska votera om i eftermiddag. Enligt den är det inte den offentliga aktörens motivering till verksamheten som kommer att gälla, utan den som bestämmer om en verksamhet ska få vara kvar är Konkurrensverket, som har sitt kontor här i Stockholm.

Man kan göra sig löjlig över olika kommunala verksamheter, men jag tror inte att någon svensk kommun skulle säga nej till en privat aktör som vill öppna hotell, konferensanläggning, kafé eller lunchrestaurang. Jag har i alla fall inte träffat ett enda socialdemokratiskt kommunalråd som har tackat nej till denna möjlighet. Det är nämligen en möjlighet, och det privata näringslivet ska stärkas.

Men Sverige är ett avlångt land, och det finns väldigt många kommuner där marknaden har bedömt att det inte är lönsamt att bedriva verksamhet. *Fine*, okej. Men varför ska kommunen då berövas möjligheten att erbjuda det skattebetalarna efterfrågar? Är det också helt orimligt att en kommun ska kunna ha en lönsam verksamhet? Ska en kommun bara vara skatteindrivare och inte kunna ha en verksamhet som efterfrågas och uppskattas och även är lönsam? Den här lagen gör att kommunerna inte kommer att kunna bedriva lönsam verksamhet, och kostnaden för det kommer att landa på kommuninvånarna genom höjda skatter eller högre taxor. Det här riskerar alltså att bli en kostnadschock för kommuninvånarna.

Jag vill ha ett svar. Varför föreslår man detta, och varför tar man ifrån kommunerna möjligheten att erbjuda medborgarna efterfrågad verksamhet?

Anf. 67 KJELL JANSSON (M) replik:

Fru talman! Jag tror inte att ledamoten förstår sig på marknadsekonomi.

(DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S): Du behöver inte läxa upp mig.)

Om det finns efterfrågan på tjänster kommer företag dit och säljer tjänster. Kommunen ska inte gå in och leka entreprenör, och det är just detta denna lagstiftning ska stävja. Kommuner har gjort det på många ställen och trängt undan privata aktörer. Det vill vi inte ha, för det är helt fel. Sverige är uppbyggt på marknadsekonomi; det är ett av de viktigaste ben vi har att stå på. Det har skapat Sveriges välstånd. Då måste kommunerna hindras från att hitta på verksamheter för att någon säger att de behövs.

Kommunala energibolag går jättebra, men annars brukar kommunala bolag inte gå så bra. Det är min erfarenhet efter 35 år.

Anf. 68 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman! Jag börjar med att tacka Kjell Jansson för ett bra samarbete i utskottet och för hans sista anförande i kammaren, om det blir så.

Jag måste beröra det Kjell Jansson sa om kärnverksamhet, och det håller jag med om i många avseenden. Han pratade också om att skattemedel används fel, vilket jag håller med om. Men när Stockholm till

exempel privatiserar en förskola och säljer den för 3,5 miljoner när den är värd över 80 miljoner använder man också statliga pengar på fel sätt. Fingrarna i den syltburken är det faktiskt vår statsminister som har.

Nåväl. Vi debatterar nu nya verktyg för att stärka konkurrens i privat och offentlig verksamhet.

Vi i Vänsterpartiet motsätter oss regeringens förslag till ny lag om offentlig säljverksamhet. Vi ser problem med förslaget och dess konsekvenser. Vi menar att förslaget är otydligt när det gäller vilka säljverksamheter som kommer att anses vara otillbörliga och därmed kunna påverka privata aktörers möjligheter att agera på samma marknad.

Vidare kommer det att finnas svårigheter när det gäller att avgöra om offentliga aktörers säljverksamhet faller inom ramen för den kommunala kompetensen. Vi vill vidare lyfta fram att den föreslagna lagen även riskerar att begränsa offentliga aktörers möjligheter att agera och motverka marknadsmisslyckanden inom områden där det saknas privata aktörer som tillhandahåller samhällsviktig verksamhet, vilket också socialdemokraten Castro var inne på.

Enligt vår mening kan detta sammantaget riskera att i förlängningen leda till att samhällsviktig service uteblir på många mindre orter, till att angelägna offentliga initiativ hämmas och till att samhällets robusthet och beredskap försvagas. Den nya lagen riskerar även att få negativ påverkan på det privata näringslivet och på konkurrensen.

För ett tag sedan föreslogs i kammaren att alla lagförslag skulle landsbygdssäkras. Man skulle titta på hur olika lagändringar kunde påverka landsbygden på olika sätt. Här finns nu ett tydligt exempel på ett lagförslag som kan slå helt fel om man inte tar fram tydliga undantag eller helt enkelt låter undantagen bekräfta regeln på ett klokt sätt.

Det är lätt att ha en bild av att kommunerna och staten inte ska blanda sig i marknaderna. Men när det helt klart uppstår lägen där privata aktörer kan skinka samhället på ekonomiska resurser bara för att det inte finns konkurrens är det banne mig tjänstefel att inte titta på andra sätt att tillgodose verksamheten, oavsett vad det handlar om.

Ett av problemen i samhället är när monopol eller karteller sätter den populära marknadsekonomi ur spel. Detta pågår hela tiden när det gäller stora matkedjor och när det gäller monopol på elnät. Det finns även andra exempel.

Vi är överens med några andra partier om att strukturella åtgärder, i likhet med vad som föreslogs av den utredning som ligger till grund för propositionen, ytterst även bör kunna omfatta ett krav på avyttring av egendom om detta behövs.

Fru talman! Vi menar att det kan finnas omständigheter där långtgående strukturella åtgärder är det enda sättet att långsiktigt lösa ett konkurrensproblem. Krav på avyttring kan också vara motiverade ur allmän synpunkt och kan även bli föremål för rättslig prövning genom överklagande.

Jag nöjer mig med detta och yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 69 LILI ANDRÉ (KD):

Fru talman! Kommunal bolag i Sverige omsätter enligt SCB:s branschstatistik totalt tiotals miljarder kronor årligen inom verksamheter som i normalfallet kan, och ofta borde, drivas av privata aktörer. Denna

siffror visar vilken enorm påverkan offentlig verksamhet har, inte bara på välfärden utan även på hela ekonomin och företagens möjlighet att växa och skapa jobb.

Sverige bygger sin välfärd på arbete, företagande och en ekonomi där nya idéer kan växa. Det är därför avgörande att människor som vågar starta företag, anställa och utveckla nya tjänster också möter rättvisa villkor. Därför behandlar vi i dag regeringens proposition om nya verktyg för stärkt konkurrens i privat och offentlig verksamhet.

Den lagändring som vi i dag föreslår, fru talman, innehåller viktiga avvägningar. Konkurrensverket får nu de verktyg som krävs för att undanröja hinder på marknaden och agera mot aktörer som snedvrider konkurrensen. Förslagen är inriktade på aktörer inom den offentliga sektorn. Det handlar om att skydda privata aktörer från otillbörlig påverkan från offentliga aktörer och därmed skydda privata aktörer från ojämlika villkor som kan uppstå när offentliga och privata aktörer agerar på samma marknad.

Sund konkurrens, fru talman, är en förutsättning för att kunna använda skattebetalarnas pengar klokt, främja innovation och ge konsumenter och medborgare bättre kvalitet till rimliga priser. När konkurrensen fungerar stärks hela samhällsekonomin. När den inte fungerar riskerar vi det motsatta: högre priser, sämre service och färre företag som orkar investera.

Analysen från Konkurrensverket visar att bristande konkurrens i vissa sektorer kan leda till betydande kostnader för både hushåll och samhälle. Enligt OECD är en väl fungerande konkurrens en nyckelfaktor för produktivitet, innovation och långsiktig tillväxt.

Fru talman! Det kan ibland vara motiverat att som i dag låta offentliga aktörer bedriva säljverksamhet på marknader där privata företag också verkar, men vi måste också våga se verkligheten. Offentliga aktörer har ofta andra ekonomiska förutsättningar än privata företag. Det kan handla om skattefinansiering, särskilda regelverk eller möjligheten att bära risk på ett sätt som ett litet familjeföretag aldrig kan. När spelplanen inte är jämn riskerar privata småföretag att trängas undan, inte för att de är sämre utan för att villkoren är olika från början.

Konsekvenserna blir mycket konkreta. Lokala entreprenörer tappar affärer, och viljan att investera och anställa minskar. Det är så företagarna bromsas.

Fru talman! Låt mig ge ett konkret exempel. På flera lokala marknader, till exempel inom service och enklare tjänster, vittnar företag om hur de konkurrerar med offentliga aktörer som kan erbjuda lägre priser tack vare helt andra villkor. En småföretagare uttryckte det så här: Jag konkurrerar inte bara med andra företag utan även med regionen, som inte behöver ta betalt för utvecklingskostnader som jag som privat företagare behöver för att återinvestera i min verksamhet.

Det är en verklighetsbild som vi måste ta på allvar. Kommuner ska fokusera på sina kärnuppdrag: skola, vård och omsorg. Det finns förstås samhällsviktig verksamhet som rättfärdigar ett kommunalt ägande, särskilt på områden där marknaden inte fungerar eller där beredskap krävs. En sådan verksamhet är försvarbar och ska fortsatt kunna bedrivas.

Den offentliga makten ska användas ansvarsfullt, och att värna detta är en av samhällets allra viktigaste uppgifter. Det offentliga har ett ansvar att motverka marknadsmisslyckanden men bör aldrig konkurrera med

näringslivet. Därför ska vi inte heller bevara en gammal ordning där det kommunala ägandet sväller och där lokala företag och entreprenörer får betala priset. Det handlar ytterst om våra gemensamma skattemedel och hur vi använder dem på bästa sätt.

Fru talman! Vi sätter nu stopp för en sådan utveckling genom att ta fram ett modernare konkurrensverktyg. Konkurrensverket ska kunna ingripa tidigare, mer träffsäkert och mer proportionerligt för att undanröja hinder för effektiv konkurrens.

För Kristdemokraterna är detta en principiellt viktig fråga. Vi tror på den sociala marknadsekonomi. Staten ska sätta ramarna och upprätthålla rättvisan men ska inte själv snedvrida marknaden. Oppositionen har uttryckt oro för att förslagen kommer att skapa osäkerhet. Den oron ska tas på allvar, men alternativet, att låta dagens brister bestå, vore sämre. Att blunda för osund konkurrens hjälper inte vare sig medborgare, företag eller välfärd.

Fru talman! Kristdemokraterna vill ha ett samhälle där småföretag kan växa, där idéburna aktörer kan bidra, där lokala entreprenörer inte slås ut av oskäligen villkor och där medborgarna kan känna förtroende för att marknaderna fungerar för deras bästa.

Därför är denna proposition viktig. Den är inte viktig för systemets skull utan för människornas, företagens och välfärdens skull. Den är viktig för den företagare som vill anställa sin första medarbetare, för den familj som behöver bättre tjänster till rimligare priser och för det Sverige som behöver mer dynamik och fler växande företag.

Fru talman! Detta handlar om att värna både samhällsansvar och företagsamhet. Jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga motioner.

Anf. 70 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Fru talman! Jag tackar Lili André för anförandet.

Jag inser att vi inte delar problembilden när det gäller den nya lagen om offentlig säljverksamhet. Jag vill ändå säga, fru talman, att Lili André och regeringen underskattar vad lagen faktiskt innebär.

Ibland verkar det vara svårt att ta del av den proposition som vi debatterar. I den föreslås att Konkurrensverket ska mäta effekten på en marknad. Det som Lili André tog upp i sitt anförande om att det kan vara motiverat från kommunens sida kommer inte att gälla. Det är regeringens förslag. Att säga någonting i talarstolen kommer inte att hjälpa i verkligheten när lagen implementeras den 1 augusti 2026.

Det finns gott om bolag ute i Kommunsverige som har sagt: Vi kommer troligtvis att stoppa vår verksamhet, för vi vet inte hur lagen ska tolkas. Det vet förmodligen inte regeringen heller. Man har tvingat fram den här lagen.

Fru talman! Jag vill ta upp den andra delen i lagen, som handlar om ett konkurrensverktyg. Som Lili André nämnde är det bra, och det görs viktiga förändringar i konkurrenslagen. Men man saknar det som har efterfrågats mest från Konkurrensverket och också i Produktivitetskommissionens slutrapport. Det handlar om att som yttersta åtgärd, i sista hand, kunna kräva avyttring av verksamhet. Jag skulle vilja höra lite om varför regeringen inte går vidare med det.

Anf. 71 LILI ANDRÉ (KD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan om avyttring!

Enligt förslaget ska Konkurrensverket om det finns hinder för en effektiv konkurrens på en eller flera marknader få ålägga företag att vidta åtgärder som är nödvändiga för att undanröja hindren. Ett åläggande ska dock inte innefatta krav på avyttring av egendom.

Vi menar att det är ett alltför långtgående ingrepp i äganderätten att företag, trots att de inte handlar i strid med de nuvarande konkurrensrättsliga förbuden, ska vara tvungna att avyttra egendom i form av till exempel aktier eller andra tillgångar.

Vi anser därmed att åtgärder som innebär avyttring av egendom för ett företag ska undantas.

Anf. 72 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Fru talman! Jag har tagit del av regeringens resonemang bakom förslaget. Min fråga är: Vad är motiveringen till att man inte vill ha det verktyget?

Förslaget kom inte först från Socialdemokraterna. Det kom från utredningen till propositionen och Produktivitetskommissionens slutrapport. Man har identifierat att i de länder där man har ett verktyg och kan använda sig av avyttring som sista åtgärd har man faktiskt kunnat råda bot på den osunda konkurrensen.

Fru talman! I mitt anförande nämnde jag ett exempel, och det var Storbritannien. Jag råder ledamoten att läsa hur man har använt sig av verktyget i Storbritannien. Det har varit väldigt framgångsrikt. Såvitt jag vet har Storbritannien en väl fungerande marknad.

Fru talman! Utöver att nämna konkurrensverktyget vill jag ändå passa på att säga följande. Regeringen forcerar nu fram det som riskerar att bli en tvångsprivatiseringslag. Kommuner kommer inte längre att kunna bedriva lönsam verksamhet som efterfrågas av medborgare och som kommuninvånare som betalar skatt till kommunen förväntar sig.

Det kommer att försvinna helt och hållet. Det verkar regeringen ta väldigt lätt på. Man verkar ibland lite hänfullt säga att oron från oppositionen är överdriven. Men det är inte bara oro från oss. Det finns inte en enda kommun eller region som inte i sitt remissvar har sagt att det kommer att leda till att viktiga verksamheter kommer att stänga ned. Jag undrar varför regeringen inte tar den oron på allvar.

Varför lyssnar man inte på kommunerna och regionerna? Varför inför man en lag som riskerar att bli en kostnadschock för svenskarna i ett läge där vi lever i en kostnadskris som regeringen inte har gjort nog för att stävja?

Fru talman! Varför inför man den här pålagan som kommer att innebära en kostnadschock för kommuninvånarna? Sedan kanske det också hade varit tacksamt med ett förtydligande om konkurrensverktyg.

Anf. 73 LILI ANDRÉ (KD) replik:

Fru talman! Tack, Daniel Vencu Velasquez Castro, för fortsatta frågor!

Den föreslagna lagen om offentlig säljverksamhet syftar inte till att förbjuda offentliga aktörer att bedriva säljverksamhet. Ledamoten lyfter fram remissvaren. Vi och regeringen målar inte upp en sådan mörk bild i förväg.

Ledamoten insinuerar att det skulle bli högre priser och en sämre marknad i och med lagen. Ledamoten vet själv att när konkurrensen fungerar vinner medborgarna, och då kan också företag växa och även öka sin lönsamhet.

Det låter kanske motsägelsefullt. Men kommunal konkurrens på marknaden där privata företag kan och vill verka leder inte till lägre priser utan till högre kostnader för medborgarna.

Jag vill lugna ledamoten. När konkurrensen försvinner händer det som alltid händer när konkurrensen försvinner. Priserna sjunker när konkurrensen ökar.

Anf. 74 RICKARD NORDIN (C):

Fru talman! Sverige bygger sitt välbefinnande på företagande, innovation och öppen konkurrens. När konkurrensen fungerar pressas priser, kvaliteten höjs och nya idéer får en chans att växa. När den inte fungerar drabbas både företagare och konsumenter.

Det är därför bra att vi i dag behandlar förslag som syftar till att stärka konkurrensen i både privat och offentlig verksamhet. Det finns i dag tydliga problem på flera marknader.

Regelverket är i många fall utformat för att hantera enskilda överträdelser – karteller eller missbruk av dominerande ställning – men fungerar betydligt sämre för att hantera strukturella problem där hela marknader fungerar dåligt. Konkurrensverket behöver mer muskler. Det är bra att det får det med den här lagstiftningen, men jag hade gärna sett ännu kraftfullare lagstiftning på temat.

En annan del i detta är kanske det mest anmärkningsvärda eller uppseendeväckande. Det handlar om offentlig säljverksamhet. Här finns ett problem som många småföretagare känner igen: När kommuner eller myndigheter agerar på marknader där privata företag redan finns gör de det ofta med andra villkor. Det är oacceptabelt.

Det kan handla om korssubventioner, lägre risk eller tillgång till skattemedel. Det kan vara verksamheter som gym, restauranger, hotell och mycket mer som toppar listan över kommunala verksamheter. Staden där jag bor, Göteborg, toppar listan över antalet kommunala bolag, som vi tidigare hörde.

Det snedvrider konkurrensen. Därför är det bra att regelverket skärps och att en ny lag införs för att komma åt otillbörlig offentlig konkurrens. Men här krävs också balans.

Offentlig sektor ska inte konkurrera ut privata företag, men den ska heller inte hindras från att utföra sitt kärnuppdrag. Exempelvis är kommunala energibolag ofta en viktig del av samhällsutvecklingen. Ägandet av lokala elnät har hållit nere priserna betydligt mer än vad större aktörer har gjort.

Viktiga kulturbärare som Liseberg ska inte tvångssäljas för att regeringen fått feeling. Det är upp till göteborgarna att avgöra. Men osund konkurrens ska självklart stävjas. Därför yrkar jag också bifall till reservation 2 i betänkandet.

Otydligheten i lagstiftningen och bristen på konkreta utpekade undantag är ett problem. Det blir uppenbart enbart i den här debatten. Kjell Jansson från Moderaterna lyfte fram att kommuner inte ska äga nöjesfält. Han syftar direkt på Liseberg. Samtidigt säger Ebba Busch att Liseberg

inte träffas av lagstiftningen. Det säger också det moderata kommunalrådet i Göteborg.

Frågan är: Vad gäller egentligen? Kjell Jansson säger att lagstiftningen är till för att man inte ska kunna äga nöjesfält. Ebba Busch säger att det inte träffas av lagstiftningen.

Det är helt uppenbart att regeringen borde ha förtydligat undantagen så att vi inte får en situation där exempelvis fjärrkyla från ett kommunalt energibolag slås ut därför att det finns andra kyllösningar i exempelvis värmepumpar som körs för kyla. Det är ett jätteproblem. Det skapar stor osäkerhet, inte minst på energimarknaden.

Det hade därför varit bättre att ha fler tydligt utpekade undantag i lagstiftningen, vilket Centerpartiet också har yrkat på i reservation 2.

För Centerpartiet är utvecklingen tydlig och inriktningen glasklar: Vi ska ha fler företag, inte färre. Vi ska ha lägre trösklar in på marknaden, inte högre. Vi vill att staten sätter spelregler men inte själv blir en dominerande aktör på planen.

Det är därför viktigt att dessa nya verktyg används med precision. De ska lösa verkliga konkurrensproblem och inte bli ett allmänt styrinstrument för marknader.

Det finns också en annan viktig aspekt. Konkurrens handlar inte bara om regler utan också om dynamik – om att nya företag ska kunna starta, växa och utmana etablerade aktörer. Därför måste konkurrenspolitiken gå hand i hand med regelförenklingar, bättre villkor för småföretag och lägre kostnader för att anställa. Där har regeringen fortfarande mycket kvar att bevisa; vi riskerar annars att behandla symtomen och inte orsakerna.

Vi i Centerpartiet vet att Sverige kan få fler företag, fler innovationer och fler jobb. Vi vet att Sverige kan mer.

Anf. 75 LOUISE EKLUND (L):

Fru talman! Det är roligt när två liberala partier kommer efter varandra på talarlistan! Nu kommer kortversionen av det som just sades här i talarstolen.

Regeringen har beslutat om nya regler i syfte att förbättra konkurrensen i både privat och offentlig verksamhet. Det föreslås ändringar i syfte att ge Konkurrensverket befogenhet att besluta om den här typen av konkurrensfrämjande åtgärder. Det föreslås även en ny lag om offentlig säljverksamhet just för att kunna skydda privata företag från de ojämlika villkor som kan uppstå när offentliga och privata aktörer agerar på samma marknad.

Det här är såklart viktiga förändringar. Ska vi ha en chans till vettig prissättning måste konkurrensen kunna fungera på riktigt. Det förslag som regeringen nu lägger fram har som syfte att både göra det enklare för nya företag att etablera sig och lättare för kunder att välja eller välja bort. Det är ett verktyg för att kunna pressa priserna och göra vardagen lättare för de svenska hushållen och de svenska företagen.

Här kommer alltså kortversionen av det som sades tidigare: Varför är konkurrens viktigt? För liberaler är det självklart. Vi behöver konkurrens för att vi ska kunna ha ekonomisk tillväxt, innovation och ytterst välbefinnande. Det är genom frihandel och marknadskonkurrens som vi skapar förutsättningarna för livskraftiga bolag och företag och därmed lägger grunden för det svenska välbefinnandet.

Vi behöver en stark ekonomi som står på egna ben. Det gäller i Sverige, och det gäller i Europa. Om vi ska kunna ha det är möjligheten till och förutsättningarna för konkurrens helt nödvändiga.

Därför är detta förslag så viktigt, och därför yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 76 KATARINA LUHR (MP):

Fru talman! I debatten om konkurrens hör vi ofta Moderaterna tala om marknaden och det privata näringslivet som lösningen på nästan alla samhällsproblem. Mer konkurrens sägs automatiskt ge lägre priser, bättre kvalitet och ökad effektivitet.

Verkligheten är dock, som de flesta vet, lite mer komplex än så. När konkurrenspolitiken blir ideologi snarare än verktyg riskerar kommunerna och deras invånare att bli förlorarna.

Betänkandet innehåller förslag som på ytan kan framstå som ganska tekniska. Men i praktiken rör det en mycket större fråga: Vem ska ha makten och handlingsutrymmet att lösa samhällsproblemen – marknaden eller det demokratiskt styrda samhället? Eller är det, som jag tror, båda tillsammans?

I dag ser vi med oro på hur Tidöpartierna driver en linje där offentlig verksamhet misstänkliggörs medan privata aktörer ges allt större tolkningsföreträde. De förstärkta verktyg som föreslås riskerar att bli ännu ett sätt att pressa tillbaka kommunernas möjlighet att agera för sina invånare.

Fru talman! Kommunerna konkurrerar sällan för att maximera vinst. Kommuner bygger bostäder för att människor ska ha någonstans att bo. Kommuner driver energibolag för att säkra grundläggande infrastruktur med rimliga priser. Kommuner och regioner bedriver kollektivtrafik, avfallshantering och bredbandsutbyggnad för att det behövs i hela landet, även på platser där marknaden inte direkt ser de snabba affärerna.

När partier pratar om att snedvridning av konkurrens måste stoppas menar de i praktiken ofta att kommuner ska kliva åt sidan, även när de fyller ett tomrum som privata aktörer inte vill eller vågar ta. Det betänkande som vi debatterar i dag riskerar att stoppa offentliga investeringar då man kan få svårt att på förhand avgöra om man riskerar att konkurrera med någon annan.

Vi kan bara ana vilka som blir förlorare när en kommun inte längre vågar investera i lokal energiproduktion av rädsla för ingripanden. Vi kan ana vem som förlorar när ett kommunalt bolag avstår från att bygga bostäder för att det anses störa marknaden eller när ett kommunalt bolag låter bli att bygga den kommunala sorteringsanläggningen för att man kanske inte kan få ekonomi i den. Det är invånarna – hyresgästerna, elkunderna och skattebetalarna.

Vi ser redan i dag konsekvenserna när kommunerna inte kan eller vill investera. Det är höga elpriser och välfärdstjänster som dras tillbaka när de inte är tillräckligt lönsamma. Att då ytterligare begränsa kommunernas handlingsutrymme är inte att stärka konkurrens; det är att försvaga samhällsansvaret.

Miljöpartiet delar bilden av att konkurrensproblem ska kunna hanteras också när de uppstår i offentlig verksamhet. Men vi ser också konkurrens som ett verktyg bland flera och inte som ett överordnat mål som ska trumfa demokratiska beslut eller lokala behov.

Fru talman! Risker med förslagen i betänkandet handlar inte alltid om hur de är skrivna utan om hur de kommer att användas. I ett politiskt klimat där de styrande partierna ifrågasätter kommunernas roll finns en risk för att ny lagstiftning används för att flytta makt bort från lokalsamhället och närmare de stora privata aktörerna.

Det är inte med självklarhet småföretagare eller lokala initiativ som gynnas när det offentliga pressas tillbaka utan snarare de starkaste aktörerna. Resultatet riskerar att bli mindre lokal förankring och i slutänden kanske sämre valfrihet för medborgarna.

Fru talman! Miljöpartiet vill se en konkurrenspolitik som stärker företag och ger oss nya lösningar. Men vi vill också se en politik där även verksamhet som sker i kommuner kan ses som en del av lösningen och inte som ett problem som ska avvecklas.

För Miljöpartiet är målet en ekonomi där många aktörer kan verka, där innovation gynnas, där lokala och kooperativa företag har en chans att växa och där konkurrensen bidrar till omställning, inte till rovdrift.

Jag yrkar därför bifall till reservation 1 i betänkandet.

Eftersom jag ser att Rickard Nordin sitter kvar här i kammaren passar jag också på att säga grattis på födelsedagen!
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 18.)

§ 12 Integritet och ny teknik 2020–2024

Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU36
Integritet och ny teknik 2020–2024 (skr. 2025/26:208)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 18.)

§ 13 Det skatterättsliga företrädaransvaret – nya regler om befrielse och rådrum

Skatteutskottets betänkande 2025/26:SkU21
Det skatterättsliga företrädaransvaret – nya regler om befrielse och
rådrum (prop. 2025/26:52)
föredrogs.

Anf. 77 MATHIAS TEGNÉR (S):

Fru talman! Vi debatterar i dag det skatterättsliga företrädaransvaret – ett område som vid en första anblick kan framstå som tekniskt men som i själva verket går rakt in i hjärtat på den svenska samhällsmodellen.

Vad handlar då det skatterättsliga företrädaransvaret om? Det handlar om rättvisa, det handlar om ansvar och det handlar om tilliten till att alla bidrar efter förmåga.

Fru talman! Den som driver ett företag i Sverige ska veta att vi har ett system där frihet och ansvar går hand i hand. Vi har låga trösklar för att starta och driva företag, men vi accepterar inte att man använder aktiebolag som en sköld för att smita undan skatter och avgifter.

Nästan alla företagare sköter sig, men samtidigt vet vi att organiserad brottslighet använder aktiebolag som ett brottsverktyg. Det kan vi inte blunda för. Därför finns företrädaransvaret – inte i första hand som ett straff utan som en garant för att spelreglerna gäller lika för alla.

Om vissa företag kan låta bli att betala skatt medan andra gör rätt för sig är det inte bara statens finanser som urholkas; då är det hela ekonomins legitimitet som är hotad.

I den proposition som dagens betänkande behandlar föreslår regeringen vissa förändringar. Bland annat ska en företrädare kunna befrias från betalningsansvar om det anses oskäligt. Det införs också ett så kallat rådrum, vilket är en möjlighet att skjuta upp betalningsansvaret i två månader.

Det finns mycket som talar för att dessa förslag är rimliga. Det är bra att rättssäkerheten stärks, och det är bra att proportionaliteten tydliggörs. Men låt oss vara ärliga, fru talman: Detta är inte ensamt den stora reform som Sverige behöver på området. Problemet i dag är nämligen inte i första hand att reglerna är otydliga för seriösa företagare. Problemet är att oseriösa aktörer utnyttjar systemet – systematiskt, cyniskt och ofta organiserat.

Fru talman! Vi ser hur bolag töms, hur skatter lämnas obetalda, hur företrädare byts ut och hur skulder lämnas till staten och därmed till skattebetalarna. Detta är inte en slump. Det är en affärsmodell för kriminella. I den verkligheten räcker det inte att finjustera regler om rådrum och skälighet. Det krävs ett betydligt mer offensivt arbete mot skattefusk och skatteflykt.

Här brister regeringen. Vi socialdemokrater har sagt det förr och säger det igen: Regeringen har inte klarat att ta ett samlat grepp kring skattefusk. Inte heller har man lyckats adressera den gigantiska svarta ekonomin. Enligt en ESO-rapport som släpptes tidigare i år omsätter den kriminella ekonomin 352 miljarder varje år. Med detta facit är det helt uppenbart att regeringen inte gör nog på området.

Fru talman! Regeringen talar gärna om vikten av att bekämpa ekonomisk brottslighet. Men när det kommer till konkret politik ser vi något annat. Vi ser en skattepolitik där kontrollen inte byggs ut i den takt som krävs. Vi ser myndigheter som efterfrågar mer resurser och bättre verktyg men som inte får tillräckligt. Vi ser en passivitet inför avancerade upplägg för skatteundandragande. Samtidigt lägger man fram detta förslag, som i praktiken kan göra det lättare att undkomma ansvar.

Fru talman! I grunden är vi positiva till dessa förändringar av det skatterättsliga företrädaransvaret. Det som oroar oss socialdemokrater är passiviteten i angränsande frågor.

Låt mig vara tydlig: Rättssäkerhet och effektiv bekämpning av fusk är inte motsatser, tvärtom. Ett system som inte klarar att stoppa fusk är i grunden orättvist, framför allt mot de seriösa företagarna. Det är de företag som betalar sina skatter, följer reglerna, anställer människor och bygger Sverige som drabbas när andra kan fuska till sig konkurrensfördelar.

Att justera det skatterättsliga företrädaransvaret kan göra Sverige till ett bättre land att driva företag i. Men ska vi utveckla vår näringspolitik och vår ekonomiska politik måste det göras i ett större perspektiv. En god näringspolitik handlar nämligen inte bara om skattesatser eller enskilda regeländringar. Den handlar om att skapa ett helt system där företag kan växa, anställa och konkurrera på sjysta och rättvisa villkor.

Sverige är i många avseenden ett av världens mest konkurrenskraftiga länder, inte trots utan tack vare våra gemensamma investeringar i

utbildning, infrastruktur, forskning och omställning. Det är också en del av den svenska modellen.

Fru talman! Vi vet att fyra av fem jobb i dag skapas i små och medelstora företag i Sverige. Vi vet att företag behöver kapital, kompetens och rimliga villkor för att växa. Vi vet också att tillit, till systemet och mellan aktörer, är en av våra absolut viktigaste konkurrensfördelar.

Den tilliten förutsätter dock att reglerna gäller lika för alla. Om vissa kan fuska med skatter, dumpa kostnader och kringgå ansvar undergrävs inte bara skattebasen utan hela grunden för en välfungerande marknads-ekonomi.

Fru talman! Det är därför kampen mot skattefusk inte står i motsats till en företagervänlig politik utan är en förutsättning för den. En seriös företagare ska aldrig behöva konkurrera med den som fuskar. En entreprenör ska kunna lita på att spelplanen är rättvis.

Vi socialdemokrater står bakom att regelverket för det skatterättsliga företrädaransvaret utvecklas. Vi står bakom att det ska finnas utrymme för rimlighet och proportionalitet. Men vi accepterar inte att den här propositionen blir en ursäkt för att sänka ambitionerna i kampen mot skattefusk.

Vi vill fortsatt se starkare kontrollfunktioner, bättre samverkan mellan myndigheter, skarpare verktyg mot återkommande missbruk och en tydlig politisk prioritering av att säkra skatteintäkterna. Vi kräver att regeringen slutar sitta på händerna när det gäller frågor om kapitalförsäkringar, exit-skatt och källskatt, områden där regeringens expertmyndigheter har påtalat brister som just används för skattefusk och skatteflykt.

Fru talman! I grunden handlar detta om vilket samhälle vi vill ha. Vi vill ha ett samhälle med god konkurrenskraft som präglas av tillit, ett samhälle där ingen kan tänja på reglerna och komma undan och ett samhälle där vi håller ihop, där vi litar på varandra och där alla bidrar. Företrädaransvaret är en liten men avgörande del av detta större samhällskontrakt.

Förslaget från regeringen är välavvägt men riskerar att enbart vara ett halvt steg. Vi står bakom lagförslaget men oroas när regeringen samtidigt inte tar striden mot skattefusk på allvar. Rättvisan kräver det, företagen som gör rätt för sig förtjänar det och Sverige behöver det.
(Applåder)

Anf. 78 BO BROMAN (SD):

Fru talman! Det skatterättsliga företrädaransvaret är en ingripande mekanism i vårt skattesystem. Det är ett kraftfullt verktyg där den juridiska personens skyddade barriär rivs ned och enskilda individer, styrelseledamöter eller vd:ar, ställs personligt ansvariga för företagets skulder.

Syftet med lagstiftningen är i grunden sunt och legitimt. Vi ska ha ett system som motverkar att oseriösa aktörer sätter i system att låta bolag gå i konkurs för att sedan lämna över notan till skattebetalarna och det gemensamma. Men när reglerna är så pass ingripande som dessa ställs också extremt höga krav på att de är rättssäkra, förutsägbara och framför allt rimliga.

I dag ser vi tyvärr att det personliga ansvaret kan få förödande konsekvenser för enskilda människor som under svåra omständigheter

kämpar för att rädda sina livsverk. Det är därför glädjande att vi nu behandlar ett förslag som rör oss i en mer balanserad riktning.

Fru talman! För det första handlar det om att tydliggöra reglerna för befrielse från betalningsskyldighet. Det handlar om att införa ett mått av mänsklighet och sunt förnuft i en annars stelbent process.

Genom att klargöra att en företrädare helt eller delvis ska befrias från ansvar om det framstår som oskäligt ger vi rättstillämpningen de verktyg som krävs för att göra en rättvis prövning. Det preciseras även vilka omständigheter som särskilt ska beaktas. Det innebär att vi går från en lösning som ska passa alla till en prövning som faktiskt tar hänsyn till verkligheten. Alla situationer ser inte likadana ut, och lagen måste kunna skilja på den som agerat i ond tro och den som gjort allt i sin makt för att göra rätt för sig.

För det andra införs nu möjligheten till så kallat rådrum. Det här är en förändring som är direkt avgörande för företagsklimatet, särskilt i tider av ekonomisk turbulens.

Att en företrädare kan ansöka om två månaders respit ger en nödvändig andningspaus. I praktiken innebär det att bedömningen av det personliga ansvaret skjuts fram. Vi vet att även välskötta företag kan drabbas av tillfälliga likviditetsproblem på grund av externa faktorer. Det kan vara sena betalningar från kunder, förändrade marknadsvillkor eller global osäkerhet.

Ett rådrum på två månader kan vara precis den marginal som krävs för att hinna strukturera om, få in kapital eller genomföra en ordnad avveckling. Det kan vara skillnaden mellan att en företagare kan gå vidare med huvudet högt och att vederbörande drivs in i en personlig ekonomisk tragedi helt i onödan.

Fru talman! Sverigedemokraternas hållning är tydlig, nämligen att det ska finnas ett starkt incitament att göra rätt för sig. Skattesystemets stabilitet bygger på att regler följs och att det finns kännbara konsekvenser för dem som missbrukar förtroendet.

Men ordning och reda får aldrig skapas på bekostnad av rättssäkerheten för seriösa entreprenörer. Vi ska jaga fuskare och organiserad brottslighet, inte stjälpa dem som bygger vårt land. Systemet måste vara utformat så att det träffar dem som medvetet missbrukar strukturer, inte de företagare som hamnat i tillfälliga svårigheter trots rimliga ansträngningar.

De förändringar vi diskuterar i dag är ett viktigt steg för att stärka rättstryggheten och skapa en bättre balans mellan statens berättigade krav på skatteintäkter och den enskildes rätt till en skälig bedömning. Det handlar om att värna företagandet i Sverige.

Jag vill därför avsluta med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

(Applåder)

Anf. 79 ADAM REUTERSKIÖLD (M):

Fru talman! Det är intressant att stå här och debattera ungefär samma sak i flera olika ärenden, det vill säga företagandets förutsättningar i Sverige. Vår regering gör allt för att underlätta företagandet och göra det så enkelt som möjligt att göra rätt.

Sverige ska vara ett land där det lönar sig att driva företag. Sverige ska vara ett land där vi är villiga att ta risker och där företag kan skapa jobb. Vår uppgift som lagstiftare är att se till att reglerna blir rimliga, rättssäkra och förutsägbara – precis som vi hörde alldeles nyss.

Det skatterättsliga företrädaransvaret har under lång tid varit motsatsen till just detta och har varit under diskussion länge. Under ett decennium har företagare, forskare och organisationer, till exempel Svenskt Näringsliv, pekat på allvarliga brister. I praktiken har reglerna ofta fungerat som ett nästan strikt ansvar, där domstolar i princip alltid dömer till statens fördel och där mycket lite hänsyn tas till omständigheter i det enskilda fallet. Det här är inte bara fråga om juridik, utan det här är faktiskt fråga om företagande och ofta personliga tragedier.

Fru talman! Konsekvenserna av dagens regelverk har varit tydliga. Företagare har i praktiken tvingats välja mellan att försätta ett bolag i konkurs och att riskera personlig ruin. Det har varit ett system som har drivit fram konkurser i onödan, och det har i grunden slagit mot livskraftiga företag. Det här har också lyfts upp av Företagarna, som tydligt har beskrivit hur reglerna har varit rättsosäkra och konkursdrivande. Det är därför som reformen är nödvändig.

Fru talman! Vi moderater står för en tydlig linje. Det ska vara lätt att göra rätt, men det ska också vara svårt att fuska. Därför genomför vi nu viktiga förändringar. Vi inför ett rådrum. Företagen ska nu få två månaders rådrum för att reda ut en tillfällig kris. Det innebär inte längre att man behöver kasta in handduken omedelbart, utan man får en chans att till exempel säkra en ny finansiering, nå en uppgörelse och framför allt rädda jobb.

Det här är en konkret reform för att rädda livskraftiga företag. Vi stärker rättssäkerheten, och vi förtydligar reglerna för när det är oskäligt att kräva personligt betalningsansvar. Det betyder större hänsyn till verkliga omständigheter och mindre schablonmässiga bedömningar, och det svarar direkt mot den kritik som näringslivet har haft länge. Vi förbättrar företagsklimatet i en bredare mening.

Fru talman! Det här är inte en isolerad reform, utan det här är en del av moderat politik. Vi sänker trösklarna för att anställa, förenklar skattereglerna och stärker konkurrenskraften. Vi vet att företagen är grunden för vår välfärd. Det här är inte en frisedel, utan vi står fast vid den lika viktiga principen att skatter ska betalas. Den som medvetet fuskar ska mötas av tydliga konsekvenser.

Vad gör vi då för att bekämpa missbruket? Vi moderater är tydliga när det gäller att bekämpa ekonomisk brottslighet, fru talman. Därför behåller vi företrädaransvaret som en princip. Vi säkerställer att rådrummet inte ges där det finns tecken på missbruk. Vi säkerställer arbete mot skattefusk och oseriösa upplägg. Det är viktigt att vi värnar seriösa företag genom att underlätta sjyst konkurrens och tillvarata skattebetalarnas pengar på bästa sätt. Det är annars de seriösa företagen som drabbas när fuskare tillåts konkurrera på fel villkor.

Fru talman! Även från liberala tankesmedjor som Timbro har man pekat på behovet av att stärka rättssäkerheten och att det ska finnas tydliga kopplingar mellan ansvar och faktisk skuld. Det här handlar om ett enkelt rättsstatligt ideal, nämligen att ansvar ska följa av handling, inte av utfall.

Fru talman! Vi hör nu invändningar om att detta skulle riskera skatteintäkter. Ett system som tvingar fram konkurser och riskerar att slå ut livskraftiga företag minskar också skatteintäkterna. Det riskerar även försörjningen för dem som arbetar inom företagen och företagarna själva. Det är en kortsiktig politik – inte en ansvarsfull politik.

Fru talman! Propositionen handlar om en balans mellan ansvar och rimlighet, mellan kontroll och företagarklimat. Vi moderater väljer en linje där seriösa företag ska få en chans, rättssäkerheten stärkas och fusket bekämpas. Det är så vi bygger ett starkare Sverige med fler jobb, fler växande företag och en stabil finansiering av välfärden.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut i betänkandet. (Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 18.)

§ 14 Åtgärder mot mervärdesskattebedrägerier

Skatteutskottets betänkande 2025/26:SkU22

Åtgärder mot mervärdesskattebedrägerier (prop. 2025/26:128)
föredrogs.

Anf. 80 MARIE OLSSON (S):

Fru talman! Organiserade momsbedrägerier är brott där företag har hanterat mervärdesskatt – moms – på ett felaktigt sätt genom att antingen undanhålla inbetald moms till staten eller genom att dra av för moms som över huvud taget aldrig har betalats in.

Ett vanligt upplägg är det som kallas karusellhandel, det vill säga att varor cirkulerar i en kedja av företag men där ett av företagen, ett så kallat skenföretag, inte betalar in momsen till staten trots att det har tagit ut moms av sina kunder. Detta orsakar miljardförluster till staten varje år, och här behöver vi ha i åtanke att momsen faktiskt är statens största intäktskälla.

I stor utsträckning handlar det om kriminella nätverk som använder företag som brottsverktyg för att lura till sig skattepengar genom falska fakturor och skenaffärer. Resultatet är förödande eftersom statens intäkter urholkas, den kriminella ekonomin stärks och seriösa företag riskerar att konkurreras ut.

Mervärdesskattebedrägerierna är omfattande i Sverige och inom EU. Bedragarna lurar staten på flera miljarder kronor varje år, och det här måste få ett stopp.

Fru talman! När Skatteverket slog larm under den socialdemokratiska regeringen blev det snabbt fart på politiska beslut. Den socialdemokratiska regeringen visade handlingskraft och införde motåtgärder, som ledde till att över 60 personer dömdes för bedrägerier. Åtgärderna vidtog den socialdemokratiska regeringen 2021. Åtgärderna gav effekt och minskade bedrägerierna.

Betänkandet gällande åtgärder mot mervärdesskattebedrägerier och regeringens proposition bygger på en utredning som den socialdemokratiska regeringen tillsatte 2022 efter det att det hade framkommit att bedragarna hade hittat nya kryphål för att fortsätta med sina momsbedrägerier. I maj 2024, för två år sedan, lämnade utredningen förslag på åtgärder mot bedrägerierna. Regeringen har alltså tagit hela två år på sig att lägga fram det här förslaget.

Skatteverket har länge larmat om att internationella nätverk som sysslar med momsbedrägerier är aktiva i Sverige och har vädjat om skyndsamma åtgärder från regeringen. Vi socialdemokrater anser att det här hade kunnat skyndas på betydligt mer. Regeringens senfärdighet har till och med inneburit att Sverige riskerar vite från EU för att man har tagit så lång tid på sig att vidta åtgärder. Medan brottslingarna agerat snabbt och hänsynslöst har regeringen dragit benen efter sig. Under tiden har de kriminella nätverken fortsatt att utveckla nya och alltmer sofistikerade upplägg.

Fru talman! EU:s åklagarmyndighet, Eppo, bekräftar att Sverige är utsatt för momsbedrägerier. Problemet med momsbedrägerier finns i flera europeiska länder. Det är gränsöverskridande och beräknas kosta EU:s medlemsländer runt 600 miljarder kronor per år. Det är oerhört mycket pengar. Och några av de 600 miljarderna kommer från momsbedrägerier i Sverige.

Sveriges senfärdighet har lett till att vårt land har blivit en fristad för ekonomisk brottslighet. Det är ett oerhört oansvarigt hanterande av skattepengar, som hade kunnat göra betydligt större nytta inom vården, skolan och omsorgen. Där hade de här pengarna behövts i stället.

Den europeiska åklagarmyndigheten, Eppo, slog till mot en stor organisation i Europa som misstänks ha tjänat över 5 miljarder euro – det motsvarar ungefär 55 miljarder svenska kronor – genom liknande momsbedrägerier som nu förekommer i Sverige. I det fallet gäller det Italien, Kroatien, Bulgarien och Spanien. Totalt utreds 200 personer och 400 företag. Det har visat sig att det finns tydliga kopplingar till kända maffiaklaner. Det leder till slutsatsen att även de gäng som styr kriminaliteten i Sverige tjänar pengar på momsbedrägerierna i vårt land. Det gör det ännu mer akut att stoppa de här bedrägerierna.

Precis som min kollega Mathias Tegnér tog upp i den förra debatten visar dessa nya siffror från ESO-rapporten att den kriminella ekonomin omsätter över hisnande 350 miljarder kronor varje år. Och de bedömer att de har räknat lågt, vilket innebär att det kan handla om ännu mer pengar. Av de 350 miljarderna bedöms 40 miljarder komma från kriminella transaktioner där mervärdesskattebedrägerierna ingår.

I ESO-rapporten uppskattas mervärdesskattebedrägerierna handla om större belopp än den utredning som föranlett det här betänkandet visar på. Det är stora belopp, och det borde stå utom allt tvivel att insatserna mot mervärdesskattebedrägerierna måste stärkas ytterligare, även efter det här betänkandet.

Resultatet av uteblivna åtgärder är förödande. Statens utgifter genom utbetalning av falsk mervärdesskatt göder den kriminella ekonomin och därmed gängkriminaliteten. Det är pengar som finansierar vapen, droger, våld och nyrekrytering till kriminella nätverk. Ytterst handlar det också om legitimiteten i vårt samhällskontrakt. Varje skattekrona ska användas effektivt och ska inte göda kriminalitet. Att värna det är en central prioritering för oss socialdemokrater.

Fru talman! För att komma åt dessa mervärdesskattebedrägerier behöver Skatteverket utöka antalet kontroller. Det tas också upp i utredningen som ligger bakom betänkandet. Alla utredningar som har gjorts kopplat till kontroller från Skatteverket tar upp behovet av fler kontroller. Vi socialdemokrater utökade Skatteverkets budget i vårt

budgetförslag just för att de ska kunna utöka antalet kontroller. Regeringen har tyvärr inte prioriterat att komma åt den här typen av brottslighet. Om man hade gjort det hade man lagt mer pengar till Skatteverket för kontrollverksamheten.

När det gäller den ekonomiska brottsligheten saknas tyvärr beslutsamhet och snabbhet från regeringen. Ska vi på allvar strypa pengakranen till gängen måste regler och krav skärpas, och läckorna från vårt gemensamma välfärdssystem måste stoppas. Kraftfulla åtgärder mot mervärdesskattebedrägerier är en del i det arbetet.

Momsbedrägerierna är bara ett av flera sätt som finansierar den organiserade brottsligheten. Därför krävs det fler åtgärder. Vi socialdemokrater vill införa en svensk maffialagstiftning för att komma åt gängtopparna och skärpa straffen för grov ekonomisk brottslighet. Vi har tidigare krävt att regeringen presenterar en färdplan för att stoppa pengaflödet till gängen. Mervärdesskattebedrägerierna tillhör det flödet.

Genom en maffialag skulle vi också kunna hålla alla som tecknar avtal och kontrakt med kriminella organisationer och deras företag ansvariga för medverkan i bedrägerierna. Kort sagt skulle vi komma åt betydligt fler personer som på olika sätt medverkar till att den systemhotande organiserade brottsligheten får pengar från våra gemensamma skattepengar för att finansiera sina verksamheter och sitt lyxliv.

Fru talman! För oss socialdemokrater är det viktigt att arbetet mot mervärdesskattebedrägerierna inte stannar vid det här betänkandet. Det behövs ett fortsatt aktivt arbete i Sverige och tillsammans i EU för att strypa alla möjligheter att fortsätta med dessa bedrägerier.

Kort sagt: Regeringen måste sluta låta de kriminella leva lyxliv på våra gemensamma skattepengar, och staten måste återta kontrollen. Varje dag av politisk passivitet är en seger för den organiserade brottsligheten och en förlust för det svenska samhället.

Vi socialdemokrater är långtifrån nöjda med regeringens arbete mot momsbedrägerier, vilket vi också beskriver i vårt särskilda yttrande. Vi ser däremot att betänkandet SkU22 *Åtgärder mot mervärdesskattebedrägerier* är ett steg på vägen mot att minska mervärdesskattebedrägerierna. Vi ställer oss bakom förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 81 JIMMY STÅHL (SD):

Fru talman! Vi debatterar i dag skatteutskottets betänkande SkU22 om åtgärder mot mervärdesskattebedrägerier.

Mervärdesskatten är en av statens viktigaste inkomstkällor. Den finansierar vår gemensamma välfärd – skola, vård, omsorg och rättsväsen. När momsbedrägerier tillåts breda ut sig undergrävs inte bara statsfinanserna utan också förtroendet för skattesystemet och för dem som gör rätt för sig.

Fru talman! Momsbedrägerier är ofta gränsöverskridande, organiserade och avancerade. De slår särskilt hårt mot seriösa företag som konkurreras ut av aktörer som fuskar och systematiskt undandrar sig att betala skatt. Att bekämpa denna brottslighet är därför såväl en rättvisefråga som en fråga om företagande och en fråga om ordning och reda i samhället.

Regeringen har lagt fram förslag som syftar till att stärka statens förmåga att förebygga, upptäcka och bekämpa

mervärdesskattebedrägerier. Jag kan konstatera att samtliga partier i skatteutskottet ställer sig bakom regeringens inriktning i betänkandet.

Fru talman! Regeringens förslag tar sikte på att täppa till kända sårbarheter i momssystemet. Det handlar om att förbättra kontrollmöjligheter, stärka informationsutbyte och säkerställa att myndigheterna har ändamålsenliga verktyg för att agera snabbt och effektivt när oegentligheter upptäcks.

En central utgångspunkt för regeringen har varit att åtgärderna ska vara träffsäkra. Seriösa företag ska inte belastas med onödig administration. Samtidigt ska kriminella aktörer få betydligt svårare att utnyttja systemet. Det är en balans som är avgörande för både näringslivets konkurrenskraft och skattesystemets legitimitet.

Fru talman! Vi vet att momsbedrägerier ofta är en del av ett bredare kriminellt upplägg. Intäkterna kan gå vidare till annan allvarlig brottslighet. Därför är dessa åtgärder också en del av regeringens bredare offensiv mot den ekonomiska brottsligheten och de kriminella nätverken.

Regeringen arbetar målmedvetet för att stärka Skatteverkets, Tullverkets och andra berörda myndigheters förmåga att samarbeta, både nationellt och internationellt. I en alltmer globaliserad ekonomi är internationellt samarbete nödvändigt för att komma åt brottslighet som inte stannar vid nationsgränserna.

Fru talman! Det är också viktigt att understryka att kampen mot momsbedrägerier inte är avslutad i och med detta betänkande. Bedrägerierna förändras och metoderna utvecklas. Därför måste också regelverk och kontrollsystem utvecklas i takt med omvärlden. Regeringen följer denna utveckling noggrant och utesluter inte ytterligare åtgärder om de behövs. Skatteutskottets betänkande bekräftar vikten av ett robust och rättvist momssystem där den som gör rätt för sig inte missgynnas och den som fuskar möts av effektiva och proportionerliga åtgärder.

Fru talman! Regeringens ambition är tydlig: att se till att varje skatte-krona som ska betalas in också betalas in. Det är så vi värnar välfärden, stärker rättsstaten och skapar goda villkor för företagande och tillväxt.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till skatteutskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 82 MARIE NICHOLSON (M):

Fru talman! Den organiserade brottsligheten är komplex. Den består inte sällan av kedjor av bolag. Målvakter står som ägare på papperet, medan de verkliga ägarna gömmer sig någonstans där bakom. Pengar flyttas vidare samma dag som de betalas ut, ofta i flera led och ut ur landet och ibland via system där insyn saknas. Det är så brott begås i dag, och därför måste systemen fungera annorlunda.

Men här står vi i dag.

Felaktiga utbetalningar fångas upp. Det som tidigare såg ut som en enskild ansökan sätts nu in i ett större sammanhang. När samma namn dyker upp i flera bolag, när samma konton återkommer och när mönster upprepas väcks numera frågor. Upplägg som tidigare kunde pågå länge upptäcks och stoppas.

Pengaflöden möter större motstånd. Det är svårare att föra ut stora kontantbelopp ur landet. Kontrollerna är fler. Flöden utanför banksystemet

granskas alltmer. System som hawala möter ett helt annat tryck. Det gör att fler illegala transaktioner upptäcks och stoppas.

Företag används fortfarande i brottslighet, men utrymmet har krympt. Det är svårare att registrera bolag med oklara upplägg, svårare att använda målvakter utan att det väcker frågor och svårare att luta sig mot bolag som byggts upp för bedrägerier. Fler kontroller sker tidigt. Fler upplägg avbryts innan de växer.

Samma utveckling syns när det gäller tillgångar. Ett register över bostadsrätter är nu beslutat. Det gör ägandet synligt. Det blir svårare att gömma tillgångar och att använda bostäder för bedrägerier.

Brottsvinsterna från telefonbedrägerier har mer än halverats på två år. Det betyder att färre människor blir lurade, men också att brotten inte längre är lika lönsamma.

Det här är flera förändringar som nu förstärker varandra. Upplägg upptäcks tidigare. Pengar stoppas tidigare. Utrymmet för anonymitet minskar. Det är här vi står i dag, och det är härifrån vi tar nästa steg.

Fru talman! Den gemensamma och harmoniserade mervärdesskatten inom EU är i grunden en styrka. Den gör det möjligt att handla över gränser. Den förenklar export och import. Den bär upp den inre marknaden. Men den innebär också en utmaning. När handel rör sig snabbt mellan länder och beskattning sker i flera led uppstår möjligheter att utnyttja systemet. Det är precis det vi ser i mervärdesskattebedrägerier.

I betänkandet beskrivs hur handel utnyttjas genom kedjor av bolag och skenföretag. Varor och tjänster flyttas mellan aktörer i flera länder. I ett led begärs moms tillbaka utan att den har betalats in i ett annat led. Det här är upplägg som utnyttjar att kontrollen kommer för sent. Därför riktar lagstiftningen in sig på just de här momenten.

Redan vid registrering kommer det nu att finnas möjlighet att granska uppgifter och bedöma om verksamheten är seriös. Myndigheter kan säga nej tidigare. Företag som inte uppfyller kraven behöver inte släppas in. De kan också avregistreras. Det går även att agera innan pengar betalas ut. Om det finns en tydlig risk kan utbetalningar till och med stoppas, i stället för att man försöker få tillbaka pengar som redan har försvunnit. Möjligheten att hantera registreringar i EU stärks också. Det gör det svårare att använda samma upplägg i flera länder.

Åtgärderna är riktade och vidtas när riskerna är konkreta. Beslut ska kunna prövas och ska inte gå längre än nödvändigt. Detta innebär naturligtvis att seriösa företag fortsatt kan verka under stabila och förutsägbara villkor, samtidigt som utrymmet minskar för oseriösa aktörer.

I grunden handlar det här om förtroende. När reglerna fungerar stärks tilliten till att systemet är rättvist. Lagstiftningen ändrar inte grunderna i mervärdesskatten, men den stärker de delar som i dag är sårbara. Den gör systemet mer robust och bättre anpassat till hur brottsligheten faktiskt ser ut.

Fru talman! Det spelar roll vad vi gör i kampen mot den organiserade brottsligheten. Nya verktyg och åtgärder biter. Vi är på rätt väg, men vi är långtifrån framme. Vi kommer inte att slå av på takten.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 15 Kommunala hyresgarantier för en socialt hållbar bostadsförsörjning

Civilutskottets betänkande 2025/26:CU37

Kommunala hyresgarantier för en socialt hållbar bostadsförsörjning
(prop. 2025/26:212)
föredrogs.

Anf. 83 MARKUS KALLIFATIDES (S):

Fru talman! I maj 2020 gav den S-ledda regeringen den särskilda utredaren Karolina Skog i uppdrag att bland annat analysera systemet med kommunala hyresgarantier och lämna nödvändiga författningsförslag. Syftet var att skapa förutsättningar för en socialt hållbar bostadsförsörjning som underlättar för hushåll med ekonomiska svårigheter att erhålla bostad.

I mars 2022 överlämnade utredningen betänkandet *Sänk tröskeln till en god bostad*, som bland annat innehöll förslag om obligatoriska kommunala hyresgarantier som ett verktyg för en bättre bostadsförsörjning i landet.

Först i budgetpropositionen för 2026 meddelade Tidöregeringen sin avsikt att göra det obligatoriskt för kommuner att under vissa förutsättningar tillhandahålla hyresgarantier. Propositionen, fru talman, kommer nu alltså tre och ett halvt år efter utredningsförslaget.

Vi socialdemokrater delar alltså utredningens – och nu regeringens – bedömning att kommunala hyresgarantier i dag är underutnyttjade och inte har fått det genomslag i praktiken som lagstiftaren ursprungligen avsåg.

Vi delar också bedömningen att en skyldighet att tillhandahålla hyresgarantier ligger i linje med den verksamhet och de uppgifter som kommuner har redan i dag, med ansvar för till exempel behovsprövningar enligt socialtjänstlagen samt ofta kontakt med hushåll som lever under osäkra boendeförhållanden.

Vi delar slutligen regeringens uppfattning att föreskrifter som kan meddelas med stöd av det nu föreslagna bemyndigandet kan undanröja svårigheter för utsatta hushåll att bli godkända som hyresgäster och ta sig vidare på bostadsmarknaden och således kan bidra till att minska utanförskapet på bostadsmarknaden och därigenom underlätta integrationen i samhället.

Vi står alltså bakom regeringens lagförslag i detta betänkande och beklagar djupt att det dröjt oacceptabelt länge. Vi avser att noga överväga den framtida exakta utformningen av ett system med obligatoriska kommunala hyresgarantier som ett bland många nödvändiga verktyg i en fungerande social bostadspolitik.

Fru talman! Vi socialdemokrater kan nog inte se att Tidöregeringen alls vill förbättra bostadsförsörjningen i det här landet. De vill döma 13-åringar till fängelse, låta replokaler och skyddade boenden slå igen, sänka skatter för höginkomsttagare, ändra klimatmål i stället för att nå dem och kanske bygga nya kärnkraftsreaktorer med allas våra pengar men inte få fram billig el här och nu. Bostäder får nog gärna tillkomma, men bara

genom marknadens försorg och nästan aldrig där just jag bor. Det är nästan alltid fullt i högerns kalla, ödsliga samhälle, som Olof Palme varnade oss för.

Vi socialdemokrater vet att den ordningen är dålig för samhället. Statens hand måste finnas med för att åstadkomma verkliga åtgärder för en bättre bostadsförsörjning.

Låt mig bara ta ett exempel: I mitt län, Stockholms län, finns enligt SCB cirka 280 000 personer som är trångbodda och inte kan få tag i en adekvat bostad. Detta är data som jag kollade häromdagen. Med mindre än att äldre villaägare med utflugna barn i ett antal av länets kommuner helt enkelt byter plats med trångbodda barnfamiljer finns det ett mycket stort behov av att bygga och tillskapa fler bostäder av rätt storlek för att möta behoven. Det behöver byggas nytt, och det behöver omvandlas i stor skala.

Med bland annat den utgångspunkten, fru talman – att vi har stora utmaningar och brist på adekvata bostäder – har vi socialdemokrater föreslagit en lång rad åtgärder baserade på redan genomförda statliga utredningar. Vi har föreslagit en nationell handlingsplan för bostadsförsörjningen. Vi har föreslagit att en sådan plan ska omsättas i kommunala handlingsplaner. Vi har föreslagit en parlamentarisk kommitté för bostadsförsörjningen. Vi har föreslagit att allmännyttan inte ska lyda under den kostnadsdrivande lagen om offentlig upphandling så länge den drivs med affärsmässiga principer.

Vi välkomnar främjande av byggemenskaper och stöd till organisationer som främjar det idéburna bostadsbyggande som faktiskt finns runt om i vårt land. Vi har också föreslagit byggstimulanser för studentbostäder och bostäder på orter i arbetsmarknadsregioner med expansion samt förmånliga statliga byggkrediter.

Vi socialdemokrater, fru talman, säger som det är: Det är kris i bostadsförsörjningen, och vi är beredda att göra det som krävs. Många av de förslag som jag räknade upp nu återfanns i den bostadssociala utredning som den tidigare S-ledda regeringen tillsatte. Tidöregeringen har avstyrkt nästan allt, fru talman.

Jag vill påminna om att Tidöregeringen inledde mandatperioden med att lägga ned två andra mycket viktiga utredningar – en om åtgärder mot så kallad social dumpning, där välbeställda kommuner helt enkelt gör sig av med kommuninvånare, och en annan om utredning om nya verktyg inom samhällsplaneringen för att motverka bostadssegregationen.

Fru talman! Under de senaste decennierna har något grundläggande förändrats i vår vardagsekonomi. Bostaden har i allt större utsträckning gått från att vara ett hem till att bli en ekonomisk position. Den påverkar i dag livschanser, social rörlighet och möjligheten att skapa trygghet för oss själva och våra barn.

För oss socialdemokrater är detta en avgörande politisk fråga. Vi är en frihetsrörelse, och vi vet att om friheten ska gälla alla är jämlikhet dess förutsättning. Inte minst gäller det tillgången till ett tryggt och funktionellt hem.

En sak, fru talman, har dock den här regeringen gjort rätt på det här området. Genom lagändring har det tydliggjorts att en kommunal bostadsförmedling får reservera lägenheter för sökande i kön eller använda ett förturssystem utan att det påverkar möjligheten att ta ut köavgift. Vi

socialdemokrater har välkomnat tydliggörandet men också önskat tydligare avgränsningar av hur dessa verktyg får användas i kommunal bostadsförmedling.

Tillsammans med de kommunala hyresgarantier som betänkandet handlar om, som nu kan göras obligatoriska under vissa villkor, kan inte minst reservationer bli en del av en bättre fungerande bostadsförsörjning. Men för att detta ska ske i praktiken tror jag att det krävs socialdemokratiskt ledda majoriteter här i Sveriges riksdag och runt om i landets kommuner.

Anf. 84 ALIREZA AKHONDI (C):

Fru talman! En dag som denna är jag väldigt glad över att min kollega Markus Kallifatides höll ett långt anförande, så att jag hann till kammaren.

Fru talman! Det här är ett betänkande som på ytan låter varmt, omtänksamt och socialt hållbart. Vem vill inte hjälpa människor till ett hem? Vem vill inte att barnfamiljer ska slippa otrygghet? Men ju längre man läser propositionen, desto tydligare blir det att regeringen ännu en gång försöker behandla symtomen på Sveriges bostadskris i stället för orsakerna.

Sanningen är obekvämt för den här regeringen: Människor står inte utan bostad därför att kommunerna saknar fler garantier utan därför att Sverige under lång tid har byggt för lite, reglerat för mycket, beskattat sönder flyttkedjorna och skapat en bostadsmarknad där helt vanliga människor inte längre kommer in.

Vad är då regeringens svar? Jo, man lägger ännu mer ansvar på kommunerna och ännu fler åtaganden. Det är ännu fler förväntningar på att kommunerna ska lösa statens misslyckanden.

Fru talman! Det finns något nästan sorgligt i svensk politik numera. När systemet inte fungerar bygger man inte om systemet – man bygger ett stödhjul till stödhjulet. Kommunala hyresgarantier ska alltså bli ännu ett verktyg för att försöka få en dysfunktionell bostadsmarknad att tillfälligt se fungerande ut. Men en garanti skapar ingen bostad. En garanti bygger inga nya hyresrätter. En garanti trollar inte bort köerna. En garanti förändrar inte att människor nekas bostad för att hyrorna är för höga och utbudet för litet.

Samtidigt sitter unga vuxna kvar hemma hos sina föräldrar långt upp i åldrarna. Barnfamiljer flyttar mellan tillfälliga kontrakt. Vanliga löntagare med helt normala inkomster nekas förstahandskontrakt. Detta är inte ett system värdigt ett av världens rikaste länder.

Fru talman! Nästan det mest provocerande är faktiskt språket. ”Socialt hållbar bostadsförsörjning” låter väldigt elegant, eller hur? Det låter så välformulerat och genomarbetat. Men bakom orden finns människor som inte kan planera sina liv. Det är människor som inte vet var deras barn ska bo nästa skoltermin. Det är människor som arbetar och betalar skatt men ändå inte får tillgång till ett hem. Då hjälper det väldigt lite att regeringen producerar ännu en proposition med nya paragrafer och sekretessbestämmelser.

Fru talman! Sverige behöver en bostadspolitik som faktiskt vågar angripa grundproblemen. Det handlar om fler bostäder, snabbare processer, fungerande flyttkedjor och rimligare villkor för byggande och investeringar – inte om ännu ett lager av kommunala speciallösningar ovanpå ett system som redan knakar.

Till slut måste någon säga det uppenbara: Om allt fler människor behöver kommunala garantier för att få ett vanligt hyreskontrakt är det inte människorna som är problemet. Då är det systemet som har misslyckats.

Fru talman! Jag tänker lite högt. Engagemanget i den här debatten borde vara lite större, i synnerhet eftersom jag vet att det finns kollegor som värnar till exempel barn som vräks. Tyvärr lyser förslagen för att komma till rätta med den typen av problematik med sin frånvaro.

Vi har valt att ha en reservation. Den rör uppföljning och utvärdering av det här förslaget. Jag väljer att yrka bifall till den i dag.

Anf. 85 ROGER HEDLUND (SD):

Fru talman! Detta är ännu en debatt på det bostadspolitiska området denna vår. Vi skapar en bredd i debatten genom alla de propositioner som levereras när vi nu närmar oss sommaren 2026.

Den proposition som debatteras nu handlar om kommunala hyresgarantier, vilka ska möjliggöra för fler att få tillgång till en bostad trots att det inte alltid finns rätt förutsättningar för att fastighetsägarna ska känna sig trygga med att hyra ut en bostad.

Nu kan kommunerna på frivillig basis ge en hyresgaranti för dem som vill ha en hyreslägenhet men som kanske inte har rätt förutsättningar. Med det här lagförslaget blir det en skyldighet för kommunerna att göra detta.

Jag tycker att det är en bra reform. Det är ett steg i rätt riktning. Vi vet att vi historiskt har arbetat med den här frågan. Vi har tagit steg framåt genom hyresgarantierna. Och i dag levererar vi nästa fas, där det alltså övergår till att vara en skyldighet för kommunerna att kunna erbjuda hyresgarantier. Jag tycker att det är bra steg på vägen.

Som vi vet finns det alltså sedan tidigare en liknande modell på frivillighetsnivå. Det finns också sedan tidigare bidrag till kommunerna för att kompensera för de kostnader som det i längden kan bli med hyresgarantier. Det bidraget tas nu bort men ersätts av ett generellt statligt anslag till kommunerna för att kompensera för de hyresgarantier som nu införs. Det går ju från att vara frivilligt till att bli en skyldighet för kommunerna att erbjuda detta.

Anslaget höjs jämfört med tidigare. Det har varit en summa på 5 000 kronor per hyresgaranti. Nu blir det ett genomsnitt på 15 000 kronor. Det blir alltså ett ökat statsbidrag till kommunerna på 34 ½ miljon kronor.

Förslaget innebär att många av de människor som i dag egentligen kan betala hyra får en möjlighet att få en hyresrätt genom den här garantin. I dag finns det människor som har projektanställningar, anmärkningar eller lägre inkomster som gör att fastighetsägare kan känna sig oroad över att hyra ut till dem.

Det finns väl full förståelse för att det finns en sådan oro hos fastighetsägarna eftersom det i slutänden är de som kan bli drabbade när hyresgäster inte klarar av att betala sin hyra. Men med det här förslaget gör vi det enklare för fastighetsägare att faktiskt kunna erbjuda fler grupper en bostad. Det är också det som är hela syftet med den här reformen.

Utredningen tillsattes år 2020, vilket är ganska länge sedan. Man kan tycka att man även före år 2020 borde ha förstått behovet av att faktiskt övergå från en frivillighet till en skyldighet. Det tog dock uppenbarligen lång tid att komma fram till att den här utredningen skulle tillsättas och komma med förslag. Den tillsattes år 2020.

I dag står vi här med en proposition. Jag är glad att vi har kunnat leverera en sådan och att det är Tidöregeringens partier som står bakom detta förslag.

Med det, fru talman, ställer jag mig bakom utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 86 AMANDA PALMSTIERNA (MP):

Fru talman och ledamöter! Timo, Nina och Henrik är namnen på tre personer som inte har något hem. Det är tre personer som har delat med sig av sin berättelse om hur det är att vara hemlös. De har haft modet att dela med sig.

Det är olika berättelser för varje hemlös. Men väldigt vanliga berättelser handlar om att ekonomin inte går ihop, om en hyra som är högre än inkomsten, om sms-lån, om en skuldspiral och kanske också om betalningsanmärkningar som gör att man inte kan få en bostad även om man skulle få ordning på sin ekonomi.

Det är omänskligt att inte ha ett hem. Det är ett politiskt misslyckande att det fortfarande är så här i landet Sverige – ett av världens rikaste länder.

Hushållens ekonomi är ansträngd. Den vanligaste orsaken till att människor vräks från sina hem är att de inte har råd att betala sin hyra.

I det här läget väljer flera av Tidöregeringens partier att gå fram med förslag om marknadshyror i valrörsdebatten. Vi har sett en rapport i dag från Hyresgästföreningen om hur mycket dyrare det skulle bli i olika städer runt om i landet med marknadshyror – 40 procent i Stockholm, 36 procent i Göteborg och 27 procent i Uppsala.

Det här går inte ihop. Att driva sådana här förslag är att be om hemlöshet. Politik är en helhet. Den hänger ihop. Man kan liksom inte på ett håll dutta med åtgärder för att minska hemlöshet medan man på ett annat håll driver fram reformer för fattigdom och chockhöjda hyror. Det funkar inte.

Karolina Skog var en miljöpartistisk minister. Hon utredde en social bostadsförsörjning och lade fram en rad förslag. Det som vi debatterar i dag är ett av förslagen i utredningen om hur man kan sänka trösklarna till bostadsmarknaden. Jag är verkligen jätteglad att det här förslaget äntligen blir av. Jag är jätteglad att Tidöregeringen ställer sig bakom det. Men det har tagit lång tid. Det tog tre och ett halvt år från att förslaget kom till att man lade fram det på riksdagens bord. Det är alldeles för sent.

Kommunala hyresgarantier är ett verktyg där kommunen går i borgen för en hyresgäst. Hyresgästen betalar fortfarande sin hyra. Men detta blir en säkerhet, så att hyresvärden får hyran betald om någonting skulle gå snett.

Fru talman! Det finns en fråga som hänger tätt ihop med den här frågan, och det är frågan om vilka krav en hyresvärd ställer på sina hyresgäster. Förslaget om kommunala hyresgarantier handlar mycket om bedömd betalningsförmåga. Frågan om de krav som hyresvärdar ställer handlar också mycket om bedömd betalningsförmåga. Därför tycker vi att det hade varit mycket bättre att behandla båda de här förslagen samlat. Om man hade menat allvar med att bekämpa hemlöshet och sänka trösklarna till bostadsmarknaden hade man också lagt fram det förslaget.

Hyresvärdar har i dag rätt att ställa olika typer av krav på sina hyresgäster. Det ser väldigt olika ut; kraven varierar väldigt mycket. Det finns många väldigt bra hyresvärdar, men det finns också de som ställer orimligt höga krav, till exempel att det ska vara en väldigt hög deposition eller säkerhet för att hyra en lägenhet eller att man ska ha en årsinkomst som är tre fyra gånger högre än hyran.

Jag var inne på betalningsanmärkningar tidigare. Om man har en betalningsanmärkning men har fått ordning på sin ekonomi kan det ändå vara så att man blir helt utestängd. Ofta leder det här till att man i stället blir hänvisad till en ännu högre boendekostnad på andra- eller tredjehandsmarknaden. Kanske hittar man inte ett hem över huvud taget.

Vi från Miljöpartiet tycker verkligen att det behövs en reglering av vilka krav en hyresvärd får ställa så att det blir rättssäkert och likadant över landet. Det här kan såklart tas fram i dialog med de olika aktörerna.

Vi tycker att man ska ta förslaget från Karolina Skogs utredning vidare, och vi tycker också att det är väldigt viktigt att alla pengar ska räknas, till exempel bostadsbidrag och försörjningsstöd. Det är diskriminerande att vissa pengar ska räknas och andra inte, även om betalningsförmågan faktiskt finns.

Fru talman! Jag stöder förslaget om obligatoriska kommunala hyresgarantier. Jag yrkar även bifall till reservationen.

Anf. 87 DAVID JOSEFSSON (M):

Fru talman! Bostadsbrist, låg rörlighet och ett byggande som inte motsvarar det människor efterfrågar är återkommande problem när man diskuterar den svenska bostadsmarknaden. En strukturell hemlöshet som har bitit sig fast i grupper som har svårt att etablera sig är en annan återkommande beskrivning.

I valet 2022 fick vi väljarnas förtroende att få ordning på Sverige. Steg för steg arbetar därför den moderatledda regeringen för att åter få också bostadsmarknaden att fungera. Vi driver reformer för att minska regelkrångel, och vi kortar ledtider och ökar den byggbara marken. Vi höjer tryggheten i våra bostadsområden genom att göra det enklare att vräka kriminella och stärka arbetet med platssamverkan. Vi har också gett polisen nya verktyg som vistelseförbud och säkerhetszoner.

Vi stärker hyresrättens ställning och gör regelverket mer funktionellt genom att återställa presumtionshyressystemet och införa en ny privatuthyrningslag. Och kanske viktigast av allt: När såväl den strukturella som sociala hemlösheten ökar genomför vi kraftfulla reformer för att stärka och stödja de hushåll som står längst från bostadsmarknaden.

Fru talman! Fokus för den här regeringen har varit att skydda och stärka hushållens ekonomi i en orolig omvärld. Vi har sänkt skatten mest för dem som tjänar minst. Sänkningarna av matmomsen och drivmedelsskatter spelar störst roll för dem med minst marginaler.

Men regeringen har också gett kommunerna nya verktyg att arbeta med social bostadspolitik och arbeta mot vräkningar. Vi har stärkt kommunernas ansvar för bostadsförsörjningen och med en helt ny socialtjänstlag dessutom gett kommunerna nya verktyg att arbeta förebyggande.

I dag kommer vi i den här kammaren också att fatta beslut om att införa obligatoriska kommunala hyresgarantier för hushåll som annars har haft svårt att ordna en hyresrätt. En kommunal hyresgaranti är, förenklat, ett borgensåtagande en kommun gör för att ett hushåll ska kunna teckna ett hyreskontrakt på en bostad.

Fru talman! Möjligheten till kommunala hyresgarantier finns redan, men som konstateras i betänkandet är det något som inte har utnyttjats i någon större utsträckning av Sveriges kommuner. Ett skäl kan vara att det har varit frivilligt. Därför, menar vi, bör kommunerna under vissa förutsättningar vara skyldiga att tillhandahålla garantier.

Fru talman! Det finns en växande grupp människor i vårt land som har egen försörjning men som ändå har det svårt att ta sig in på bostadsmarknaden, exempelvis för att man inte får sin försörjning från en fast anställning utan genom timanställningar eller andra tidsbegränsade jobb.

Dessa människor hamnar i dag i ett moment 22. Eftersom de har en inkomst är de inte i behov av försörjningsstöd eller andra insatser från socialtjänsten. Samtidigt är hyresvärdar osäkra på om dessa människor har möjlighet att stadigvarande betala sin hyra och är därför tveksamma till att hyra ut. I stället hänvisas de till osäkra andrahandskontrakt eller till att vara inneboende.

Fru talman! Det finns aktörer i civilsamhället och i den idéburna sektorn, exempelvis Stockholms Stadsmissions bobyrå, som på eget initiativ går emellan och gentemot hyresvärderna tar över ansvaret för att hyran kommer in. På så sätt överlappas det moment 22 som uppstår mellan hyresgäst och hyresvärd.

Civilsamhället gör fantastiska insatser. Men det är också rimligt att det offentliga tar sitt ansvar, och en kommunal hyresgaranti är ett annat sätt att undanröja detta moment 22.

Fru talman! Det är viktigt att poängtera att en kommunal hyresgaranti inte ska inskränka kommunernas skyldigheter enligt socialtjänstlagen. Detta är alltså ett verktyg för kommunerna att arbeta med en social bostadsförsörjning, inte en ersättning för insatser som socialtjänsten redan gör.

Med hemlöshet och osäkra boendeförhållanden uppstår givetvis även andra sociala problem. Att tidigt ge människor möjlighet till en egen bostad kommer i många fall också att förebygga andra problem.

Kommunala hyresgarantier är en viktig byggsten för en bättre fungerande bostadsmarknad, särskilt när det gäller att hjälpa hårt arbetande människor att också ordna ett eget boende. Steg för steg får den moderatledda regeringen ordning på Sverige.

Med det, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 88 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! Socialt hållbar bostadsförsörjning är för oss kristdemokrater inte bara en teknisk fråga om hyreskontrakt och kommunal administration. Det handlar om något djupare än så. Det handlar om människovärdet. Det handlar om tryggheten och möjligheten för varje människa att bygga ett stabilt liv. Det är en fråga om trygghetsfrämjande och konkret handling rotad i vår kristdemokratiska människosyn.

Vi kristdemokrater ser varje människa som unik. En trygg bostad är en förutsättning för ett gott liv. Utan tak över huvudet blir det svårt att skapa relationer, bilda familj och ta hand om barn och att arbeta eller delta i samhällsgemenskapen. Därför tycker vi kristdemokrater att den kommunala hyresgarantin som verktyg för att hjälpa särskilt utsatta grupper är bra, men det har inte fungerat fullt ut hittills. Att reformera den kommunala hyresgarantin var nödvändigt för att de som är i behov av den ska få tillgång till den.

Vi har sett hur en dysfunktionell bostadsmarknad har slagit hårdast mot de svaga. Unga vuxna bor kvar hemma långt upp i 20-årsåldern. Männskor tvingas acceptera osäkra andrahandsboenden. Detta är inte tillräckligt bra av ett samhälle som vill kalla sig civiliserat.

I propositionen bedömer regeringen att det inte är tillräckligt att det är frivilligt för kommunerna att tillhandahålla hyresgarantier. Regeringen föreslår därför att kommunerna under vissa förutsättningar ska vara skyldiga att tillhandahålla hyresgarantier. Som skäl anför regeringen bland annat att en sådan ordning kommer att skapa mer likvärdiga förutsättningar att skaffa en permanentbostad samt motverka osäkra boendeförhållanden och utestängning från bostadsmarknaden.

Genom kommunala hyresgarantier kan vi bryta den negativa spiralen, menar jag. Det handlar om att ge en chans samtidigt som vi behåller respekten för att det är ett stort ansvar att hyra ut en bostad. Fastighetsägaren ska inte behöva frukta att garantin blir ett blankt papper. Kommunerna måste ha möjlighet till återkrav och uppföljning där det är motiverat.

Vi accepterar inte systemfel som låser in människor i utanförskap. Vi vill ha en politik som ser människan med både rättigheter och skyldigheter. Låt oss därför gemensamt arbeta för en bostadsförsörjning som präglas av trygghet för den som faktiskt behöver stöd, ansvar för både individ och samhälle men också möjlighet att stå på egna ben.

Jag hade önskat att jag inte behövde hålla detta anförande, och ett tag i debatten trodde jag inte att jag skulle göra det heller. Jag kunde ha skrivit under på varje ord i socialdemokraten Markus Kallifatides anförande – ända till han gick utanför vad propositionen faktiskt handlar om. Det är ett aber att vi hela tiden diskuterar andra saker än vad den handlar om. Vi kanske kan göra som så att vi diskuterar det som är inom propositionen.

Varför säger jag det? Jo, för att människor frågar mig, egentligen dagligen: Varför kan partierna inte komma överens om bostadspolitiken? Det är ganska enkelt. Partierna kan inte ens komma överens om kommunala hyresgarantier! Socialdemokraterna i regering tillsatte utredningen, och vi har lagt fram förslaget. Men ändå säger inte alla att det här var jättebra utan måste diskutera detta på andra sätt och på andra ställen. Jag tycker att det är anskrämligt, om jag ska vara riktigt ärlig.

Vi måste kunna ge varandra kredd när vi gör någonting bra, och vi måste kunna kritisera varandra när någonting är dåligt. Men denna proposition borde vi inte ens behöva diskutera. Det är så självklart. Med de orden yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 18.)

§ 16 Framtidens yrkeshögskola

Utbildningsutskottets betänkande 2025/26:UbU17
Framtidens yrkeshögskola (prop. 2025/26:173)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 18.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 14.51 på förslag av andre vice talmannen att
ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 17 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 29 april

JuU31 Riksrevisionens rapport om Polisreformen 2015

Punkt 1 (Polisiär närvaro och tillgänglighet)

1. utskottet
 2. res. 1 (S)
 3. res. 2 (C, MP)
- Förberedande votering:

107 för res. 1
42 för res. 2
199 avstod
1 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

196 för utskottet
107 för res. 1
45 avstod
1 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 SD, 65 M, 21 V, 19 KD, 16 L, 5 -
För res. 1: 106 S, 1 -
Avstod: 24 C, 18 MP, 3 -
Frånvarande: 1 M

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

AU15 ILO:s konvention om avskaffande av våld och trakasserier i arbetslivet och ILO:s konvention om en säker och hälsosam arbetsmiljö

Punkt 2 (Förtydligande i arbetsmiljölagen)

1. utskottet

2. res. (S, V, MP)

Votering:

199 för utskottet

149 för res.

1 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 SD, 65 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 5 -

För res.: 106 S, 21 V, 18 MP, 4 -

Frånvarande: 1 M

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 18 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

JuU30 Frihetsberövande påföljder för barn och unga

Punkt 1 (Regeringens lagförslag)

1. utskottet

2. res. 1 (V)

3. res. 2 (MP)

Förberedande votering:

21 för res. 1

21 för res. 2

306 avstod

1 frånvarande

Tredje vice talmannen konstaterade att lika röstetal uppkommit. Utgången skulle avgöras genom lottning.

Tredje vice talmannen anmodade Helena Bouveng (M) och Hans Ekström (S) att fungera som kontrollanter vid lottningen samt Patrick Reslow (SD) att förrätta lottningen.

Den upptagna lottsedeln visade ett nej, och kammaren hade således antagit res 2.

Huvudvotering:

306 för utskottet

21 för res. 2

21 avstod

1 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 106 S, 70 SD, 65 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 6 -

För res. 2: 18 MP, 3 -

Avstod: 21 V

Frånvarande: 1 M

Punkt 2 (Särskild utskrivningsprövning för unga som begår särskilt allvarliga brott)

1. utskottet

2. res. 3 (S)

Votering:

218 för utskottet

107 för res. 3

23 avstod

1 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 SD, 65 M, 24 C, 1 V, 19 KD, 18 MP, 16 L, 5 -

För res. 3: 106 S, 1 -

Avstod: 20 V, 3 -

Frånvarande: 1 M

Malin Östh (V) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

JuU9 En mer rättssäker och effektiv domstolsprocess

1. utskottet

2. res. (V)

Votering:

323 för utskottet

24 för res.

2 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 106 S, 70 SD, 65 M, 24 C, 19 KD, 17 MP, 16 L, 6 -

För res.: 21 V, 3 -

Frånvarande: 1 M, 1 MP

Annika Hirvonen (MP) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

FöU13 Explosiva varor – förbättrade möjligheter till kontroll

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU19 En mer ändamålsenlig prövning av kärntekniska anläggningar

Punkt 1 (Regeringens lagförslag)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V, C, MP)

Votering:

175 för utskottet

173 för res. 1

1 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 SD, 65 M, 19 KD, 16 L, 5 -

För res. 1: 106 S, 24 C, 21 V, 18 MP, 4 -

Frånvarande: 1 M

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU22 Nya verktyg för stärkt konkurrens i privat och offentlig verksamhet

Punkt 1 (Lag om offentlig säljverksamhet)

Propositioner ställdes först beträffande utskottets förslag till beslut och därefter i fråga om motiveringen.

Förslag till beslut:

1. utskottet
2. res. 1 (S, V, MP)

Votering:

200 för utskottet

148 för res. 1

1 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 SD, 65 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 6 -

För res. 1: 106 S, 21 V, 18 MP, 3 -

Frånvarande: 1 M

Malcolm Momodou Jallow (-) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Motiveringen:

Godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 2 (C)

Votering:

177 för utskottet

24 för res. 2

147 avstod

1 frånvarande

Kammaren godkände utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 70 SD, 65 M, 19 KD, 1 MP, 16 L, 5 -

För res. 2: 24 C

Avstod: 105 S, 21 V, 17 MP, 4 -

Frånvarande: 1 M

Camilla Hansén (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU36 Integritet och ny teknik 2020–2024

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU21 Det skatterättsliga företrädaransvaret – nya regler om befrielse och rådrum

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU22 Åtgärder mot mervärdesskattebedrägerier
Kammaren biföll utskottets förslag.

CU37 Kommunal hyresgarantier för en socialt hållbar bostadsförsörjning

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Lagstiftningens framtida utformning)

1. utskottet

2. res. (C, MP)

Votering:

306 för utskottet

42 för res.

1 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 106 S, 70 SD, 65 M, 21 V, 19 KD, 16 L, 9 -

För res.: 24 C, 18 MP

Frånvarande: 1 M

UbU17 Framtidens yrkeshögskola

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 19 Bordläggning

Följande dokument anmälades och bordlades:

Propositioner

2025/26:248 Avtal om fördjupat partnerskap och samarbete mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Kirgizistan, å andra sidan

2025/26:249 Avtal om fördjupat partnerskap och samarbete mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Uzbekistan, å andra sidan

§ 20 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 5 maj

2025/26:464 Avveckling av Sida

av *Markus Wiechel* (SD)

till bistånds- och utrikeshandelsminister Benjamin Dousa (M)

2025/26:465 Statlig närvaro och service

av *Peder Björk* (S)

till civilminister Erik Slottnér (KD)

2025/26:466 Opolitiska tjänstemän vid Regeringskansliet
av *Markus Wiechel* (SD)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)
2025/26:467 Nedläggning av Skatteverkets kontor i Vetlanda
av *Johanna Haraldsson* (S)
till finansminister Elisabeth Svantesson (M)
2025/26:468 Bristande regelefterlevnad i taxibranschen
av *Kadir Kasirga* (S)
till infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson (KD)
2025/26:469 En jämställd föräldraförsäkring
av *Sanne Lennström* (S)
till jämställdhetsminister Nina Larsson (L)

§ 21 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 5 maj

2025/26:781 Producentansvar för engångsplast
av *Martin Kinnunen* (SD)
till arbetsmarknadsminister och vikarierande klimat- och miljöminister
Johan Britz (L)
2025/26:782 Klassning av Silc som extremistisk organisation
av *Markus Wiechel* (SD)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)
2025/26:783 Återtaget flygtillstånd för Taiwans president
av *Markus Wiechel* (SD)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)
2025/26:784 Kostnader för Ostlänkens anslutning till Linköping
av *Eva Lindh* (S)
till infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson (KD)
**2025/26:785 Polisens inriktning mot organiserad brottslighet inom
fotbollen**
av *Lars Isacsson* (S)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)
2025/26:786 Hanteringen av en ny forskningsisbrytare
av *Anders Ådahl* (C)
till gymnasie-, högskole- och forskningsminister Lotta Edholm (L)
**2025/26:787 Fördraget om icke-spridning av kärnvapen och
översynskonferensen 2026**
av *Håkan Svenneling* (V)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)
2025/26:788 Muslimska trossamfund och försäkringar
av *Nadja Awad* (V)
till socialminister Jakob Forssmed (KD)

§ 22 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 5 maj

2025/26:754 Bevarandet av ubåten Som

av *Björn Söder* (SD)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2025/26:757 Obligatoriska pensionärsråd i samtliga kommuner

av *Nadja Awad* (V)

till äldre- och socialförsäkringsminister Anna Tenje (M)

§ 23 Kammaren åtskildes kl. 16.12.

Sammanträdet leddes
av förste vice talmannen från dess början till och med § 8 anf. 34 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 11 anf. 63 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 14.51 och
av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANNA BLOMDAHL

/Olof Pilo

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Anmälan om efterträdare	1
§ 3 Anmälan om ordförande i utskott.....	1
§ 4 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott	2
§ 6 Ärenden för bordläggning.....	2
§ 7 Frihetsberövande påföljder för barn och unga.....	3
Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU30.....	3
Anf. 1 ADAM MARTTINEN (SD)	3
Anf. 2 HELÉNE BJÖRKLUND (S).....	4
Anf. 3 MIKAEL DAMSGAARD (M)	6
Anf. 4 HELÉNE BJÖRKLUND (S) replik	8
Anf. 5 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik	9
Anf. 6 HELÉNE BJÖRKLUND (S) replik	9
Anf. 7 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik	10
Anf. 8 GUDRUN NORDBORG (V).....	10
Anf. 9 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik.....	12
Anf. 10 GUDRUN NORDBORG (V) replik	12
Anf. 11 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik.....	13
Anf. 12 GUDRUN NORDBORG (V) replik	13
Anf. 13 ULRIKA LILJEBERG (C).....	14
Anf. 14 ULRIKA WESTERLUND (MP)	15
Anf. 15 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik.....	18
Anf. 16 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik.....	19
Anf. 17 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik.....	19
Anf. 18 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik.....	20
Anf. 19 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik	20
Anf. 20 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik.....	21
Anf. 21 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik	21
Anf. 22 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik.....	22
Anf. 23 ADAM MARTTINEN (SD) replik.....	22
Anf. 24 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik.....	23
Anf. 25 ADAM MARTTINEN (SD) replik	24
Anf. 26 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik.....	24
Anf. 27 TORSTEN ELOFSSON (KD)	25
Anf. 28 GUDRUN NORDBORG (V) replik	27
Anf. 29 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik.....	27
Anf. 30 GUDRUN NORDBORG (V) replik	28
Anf. 31 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik.....	28
Anf. 32 MARTIN MELIN (L)	29
(Beslut fattades under § 18.).....	30
§ 8 En mer rättssäker och effektiv domstolsprocess.....	30
Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU9.....	30
Anf. 33 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD)	30
Anf. 34 GUDRUN NORDBORG (V).....	31
Anf. 35 LUDVIG CEIMERTZ (M)	33
Anf. 36 TORSTEN ELOFSSON (KD)	34

(Beslut fattades under § 18.).....	35
§ 9 Explosiva varor – förbättrade möjligheter till kontroll	36
Försvarsutskottets betänkande 2025/26:FöU13	36
(Beslut fattades under § 18.).....	36
§ 10 En mer ändamålsenlig prövning av kärntekniska	
anläggningar.....	36
Näringsutskottets betänkande 2025/26:NU19	36
Anf. 37 TOBIAS ANDERSSON (SD).....	36
Anf. 38 MATTIAS JONSSON (S).....	38
Anf. 39 JESPER SKALBERG KARLSSON (M).....	39
Anf. 40 BIRGER LAHTI (V).....	42
Anf. 41 CAMILLA BRODIN (KD).....	43
Anf. 42 BIRGER LAHTI (V) replik	44
Anf. 43 CAMILLA BRODIN (KD) replik.....	44
Anf. 44 BIRGER LAHTI (V) replik	44
Anf. 45 CAMILLA BRODIN (KD) replik.....	45
Anf. 46 RICKARD NORDIN (C) replik.....	45
Anf. 47 CAMILLA BRODIN (KD) replik.....	46
Anf. 48 RICKARD NORDIN (C) replik.....	46
Anf. 49 CAMILLA BRODIN (KD) replik.....	47
Anf. 50 RICKARD NORDIN (C)	47
Anf. 51 LOUISE EKLUND (L)	50
Anf. 52 KATARINA LUHR (MP).....	51
(Beslut fattades under § 18.).....	52
§ 11 Nya verktyg för stärkt konkurrens i privat och offentlig	
verksamhet.....	52
Näringsutskottets betänkande 2025/26:NU22	52
Anf. 53 ANGELICA LUNDBERG (SD).....	52
Anf. 54 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	
replik.....	54
Anf. 55 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik.....	54
Anf. 56 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	
replik.....	55
Anf. 57 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik.....	55
Anf. 58 RICKARD NORDIN (C) replik.....	56
Anf. 59 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik.....	56
Anf. 60 RICKARD NORDIN (C) replik.....	56
Anf. 61 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik.....	57
Anf. 62 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S).....	57
Anf. 63 KJELL JANSSON (M)	60
Anf. 64 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	
replik.....	61
Anf. 65 KJELL JANSSON (M) replik	62
Anf. 66 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	
replik.....	62
Anf. 67 KJELL JANSSON (M) replik	63
Anf. 68 BIRGER LAHTI (V).....	63
Anf. 69 LILI ANDRÉ (KD).....	64
Anf. 70 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	
replik.....	66

Anf. 71 LILI ANDRÉ (KD) replik.....	66
Anf. 72 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik.....	67
Anf. 73 LILI ANDRÉ (KD) replik.....	67
Anf. 74 RICKARD NORDIN (C).....	67
Anf. 75 LOUISE EKLUND (L).....	69
Anf. 76 KATARINA LUHR (MP).....	69
(Beslut fattades under § 18.).....	71
§ 12 Integritet och ny teknik 2020–2024	71
Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU36.....	71
(Beslut fattades under § 18.).....	71
§ 13 Det skatterättsliga företrädaransvaret – nya regler om befrielse och rådrum.....	71
Skatteutskottets betänkande 2025/26:SkU21	71
Anf. 77 MATHIAS TEGNÉR (S).....	71
Anf. 78 BO BROMAN (SD).....	73
Anf. 79 ADAM REUTERSKIÓLD (M)	74
(Beslut fattades under § 18.).....	76
§ 14 Åtgärder mot mervärdesskattebedrägerier	76
Skatteutskottets betänkande 2025/26:SkU22	76
Anf. 80 MARIE OLSSON (S).....	76
Anf. 81 JIMMY STÅHL (SD)	78
Anf. 82 MARIE NICHOLSON (M).....	79
(Beslut fattades under § 18.).....	80
§ 15 Kommunala hyresgarantier för en socialt hållbar bostadsförsörjning	81
Civilutskottets betänkande 2025/26:CU37.....	81
Anf. 83 MARKUS KALLIFATIDES (S)	81
Anf. 84 ALIREZA AKHONDI (C).....	83
Anf. 85 ROGER HEDLUND (SD)	84
Anf. 86 AMANDA PALMSTIERNA (MP)	85
Anf. 87 DAVID JOSEFSSON (M)	86
Anf. 88 LARRY SÖDER (KD).....	87
(Beslut fattades under § 18.).....	88
§ 16 Framtidens yrkeshögskola	89
Utbildningsutskottets betänkande 2025/26:UbU17.....	89
(Beslut fattades under § 18.).....	89
Ajournering	89
Återupptaget sammanträde	89
§ 17 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 29 april.....	89
JuU31 Riksrevisionens rapport om Polisreformen 2015.....	89
AU15 ILO:s konvention om avskaffande av våld och trakasserier i arbetslivet och ILO:s konvention om en säker och hälsosam arbetsmiljö	90
§ 18 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	90
JuU30 Frihetsberövande påföljder för barn och unga	90
JuU9 En mer rättssäker och effektiv domstolsprocess	91
FöU13 Explosiva varor – förbättrade möjligheter till kontroll	91

NU19 En mer ändamålsenlig prövning av kärntekniska anläggningar	91
NU22 Nya verktyg för stärkt konkurrens i privat och offentlig verksamhet	92
KU36 Integritet och ny teknik 2020–2024	92
SkU21 Det skatterättsliga företrädaransvaret – nya regler om befrielse och rådrum	92
SkU22 Åtgärder mot mervärdesskattebedrägerier	93
CU37 Kommunala hyresgarantier för en socialt hållbar bostadsförsörjning	93
UbU17 Framtidens yrkeshögskola	93
§ 19 Bordläggning	93
§ 20 Anmälan om interpellationer.....	93
§ 21 Anmälan om frågor för skriftliga svar	94
§ 22 Anmälan om skriftliga svar på frågor	95
§ 23 Kammaren åtskildes kl. 16.12.....	95